

T.C.  
MARMARA ÜNİVERSİTESİ  
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ  
BANKACILIK ANABİLİM DALI

**BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ULUSLARARASILAŞMANIN  
BANKA PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİLERİ VE TÜRKİYE  
UYGULAMASI**

Doktora Tezi

LALE ÖZKAN

İSTANBUL, 2011

T.C.  
MARMARA ÜNİVERSİTESİ  
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ  
BANKACILIK ANABİLİM DALI

**BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ULUSLARARASILAŞMANIN  
BANKA PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİLERİ VE TÜRKİYE  
UYGULAMASI**

Doktora Tezi

LALE ÖZKAN

PROF.DR. CEMAL İBİŞ

İSTANBUL, 2011



T.C.  
MARMARA ÜNİVERSİTESİ  
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI : Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmanın Banka Performansı Üzerine Etkileri ve Türkiye Uygulaması

TEZ TÜRÜ : Doktora

TEZİ HAZIRLAYAN : Lale ÖZKAN

ANABİLİM DALI : Bankacılık

SAVUNMA TARİHİ : 30.06.2011

JÜRİ ÜYELERİ :

GÖREVİ ADI SOYADI İmza

Danışman Prof.Dr.Cemal İBİŞ

Üye Prof.Dr.Erişah ARICAN

Üye Prof.Dr.Niyazi BERK

Üye Prof.Dr.Salih DURER

Üye Doç.Dr.Nadir EROĞLU

## İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

### I.BÖLÜM

#### BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ULUSLARARASILAŞMA

1.1	Yabancı Yatırımlar .....	4
1.1.1	Küreselleşme ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar .....	4
1.1.2	Doğrudan Yabancı Yatırımların Belirleyicileri .....	7
1.1.3	Uluslararası Alanda ve Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırım Gelişimi .....	8
1.1.4	Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü.....	11
1.1.5	Yabancı Yatırımların Etkileri Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	13
1.2	Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşma ve Gelişimi.....	17
1.2.1	Bankacılıkta “Uluslararasılaşma” Kavramı - Tanım ve Kuramlar .....	17
1.2.2	Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmanın Gelişimi .....	20
1.2.3	Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmanın Nedenleri .....	22
1.2.4	Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmanın Ölçümü.....	29
1.2.5	Bankaların Uluslararası Piyasalara Giriş Biçimleri ve Stratejileri .....	32

### II.BÖLÜM

#### BANKACILIK SEKTÖRÜNDE PERFORMANS

2.1	Bankacılık Sektöründe Performans Kavramı .....	38
2.2	Bankacılık Sektöründe Performans Göstergeleri.....	40

2.2.1	Hissedar Değeri .....	41
2.2.2	Karlılık Performansı .....	47
2.2.3	Sermaye Yeterliliği Rasyosu .....	50
2.2.4	Verimlilik Oranları .....	52
2.2.5	BDDK Bankacılık Sektörü Performans Endeksi .....	52
2.2.6	Finansal Olmayan Performans Ölçütleri .....	55
2.3	Türk Bankacılık Sektörünün Performans Değerlendirmesi.....	58
2.4	Bankacılık Sektöründe Performansı Etkileyen Faktörler .....	61
2.4.1	Uluslararası Çalışmalar.....	61
2.4.2	Türkiye ile İlgili Yapılan Çalışmalar .....	64

### **III.BÖLÜM**

#### **BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ULUSLARARASILAŞMANIN BANKA PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİLERİ**

3.1	Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmanın Ulusal Piyasalara Etkileri .....	67
3.2	Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmaya Yol Açan Etkenler .....	71
3.3	Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişinin Avantajları ve Dezavantajları .....	74
3.4	Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmanın Bankacılık Sektörünün Performansına Etkileri .....	77
3.4.1	Uluslararası Alanda Yapılan Çalışmalar.....	77
3.4.2	Türkiye ile İlgili Yapılan Çalışmalar .....	86

### **IV.BÖLÜM**

#### **TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ULUSLARARASILAŞMANIN BANKA PERFORMANSINA ETKİSİ**

4.1	Türk Bankacılık Sektörünün Genel Yapısı.....	90
4.2	Türk Bankacılık Sektörünün Sahiplik Yapısına Göre Performans Analizi .....	95
4.2.1	Rasyo Analizi.....	96
4.2.2	Panel Veri Analizi.....	104

**SONUÇ**.....117

**EKLER**.....121

**KAYNAKÇA**.....140

## TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
<b>Tablo 1:</b> DYY'lerin Belirleyicileri .....	7
<b>Tablo 2:</b> Bölgelere Göre DYY Akımlar (milyar dolar) .....	10
<b>Tablo 3:</b> DYY Stokları Sektörel Dağılımı (milyon dolar) .....	12
<b>Tablo 4:</b> Dünyada Yabancı Banka Katılım Oranları (%).....	31
<b>Tablo 5:</b> Uluslararası Faaliyetlerin Aşamaları .....	37
<b>Tablo 6:</b> BDDK Performans Endeksi Bileşenleri .....	53
<b>Tablo 7:</b> BDDK Bankacılık Sektörü Performans Endeksi.....	54
<b>Tablo 8:</b> Türk Bankacılık Sektörü Performans Göstergeleri .....	60
<b>Tablo 9:</b> Özelleştirme Sonrasında Banka Performansındaki Değişimler .....	78
<b>Tablo 10:</b> Türkiye'de Faaliyet Gösteren Yabancı Sermayeli Bankalar.....	91
<b>Tablo 11:</b> Türk Bankacılık Sektörü Seçilmiş Bilanço Kalemleri .....	92
<b>Tablo 12:</b> Türk Bankacılık Sektörü Seçilmiş Rasyolar (%).....	93
<b>Tablo 13:</b> Türk Bankacılık Sektörü Seçilmiş Gelir Gider Kalemleri .....	94
<b>Tablo 14:</b> Yabancı, Özel ve Kamu Sermayeli Bankaların Seçilmiş Göstergelerde Payı ....	98
<b>Tablo 15:</b> Yabancı, Özel ve Kamu Sermayeli Bankaların Seçilmiş Bilanço Göstergeleri	101
<b>Tablo 16:</b> Yabancı, Özel ve Kamu Sermayeli Bankaların Seçilmiş Gelir Gider Rasyolar	103
<b>Tablo 17:</b> Analizde Kullanılan Bankalar .....	108
<b>Tablo 18:</b> Analizde Kullanılan Rasyolar .....	110
<b>Tablo 19:</b> ROA'ya Göre Panel Veri Regresyon Modeli Sonuçları .....	110
<b>Tablo 20:</b> ROE'ya Göre Panel Veri Regresyon Modeli Sonuçları.....	112
<b>Tablo 21:</b> NIM'e Göre Panel Veri Regresyon Modeli Sonuçları .....	113

## ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Hisse senedi Fiyatını Belirleyen Ana Faktörler .....	42
Şekil 2. Müşteri Memnuniyeti ve Hissedar Değeri Arasındaki İlişki Modeli .....	58

## GRAFİKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
<b>Grafik 1.</b> Dünya DYY Akımlar (milyar dolar).....	9
<b>Grafik 2.</b> Türkiye DYY Akımlar (milyon dolar).....	11
<b>Grafik 3.</b> Hizmetler Sektörünün DYY Stoğu İçindeki Payı .....	12
<b>Grafik 4.</b> 1980-2004 Arası Uluslararasılaşma Derecesinin Gelişimi (%) .....	30



## KISALTMALAR LİSTESİ

<b>BDDK</b>	:Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
<b>BDDK-PE</b>	:Bankacılık Sektörü Performans Endeksi
<b>BIS</b>	:Bank for International Settlements – Uluslararası Ödemeler Bankası
<b>CEE</b>	: Orta ve Doğa Avrupa
<b>DYY</b>	:Doğrudan Yabancı Yatırımlar
<b>IMF</b>	:International Monetary Fund - Uluslararası Para Fonu
<b>NIM</b>	:Net Faiz Marjı
<b>ROA</b>	:Aktif Karlılık Oranı
<b>ROE</b>	:Özsermaye Karlılığı
<b>SYR</b>	: Sermaye Yeterliliği Rasyosu
<b>SYSR</b>	:Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu
<b>TBB</b>	:Türkiye Bankalar Birliği
<b>TGA</b>	:Tahsili Gecikmiş Alacaklar
<b>TMSF</b>	:Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
<b>UD</b>	:Uluslararasılaşma Derecesi
<b>UNCTAD</b>	:United Nations Conference on Trade and Development – Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
<b>YP</b>	:Yabancı Para
<b>YPNGP</b>	:Yabancı Para Net Genel Pozisyonu

## GİRİŞ

Bankacılık sektöründe dışa açılma küreselleşme akımıyla birlikte geçen yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanmıştır. Bankalar, faaliyet alanlarını sınır ötesine genişletmişler ve başta Orta ve Doğu Avrupa, Latin Amerika ve Asya ülkeleri olmak üzere özellikle gelişmekte olan ekonomilerde yeni stratejik yatırımlar gerçekleştirmişlerdir.

Uluslararası bankacılık faaliyetleri; yerel piyasalarda düzenleme, ulusal piyasalara girişleri engelleyen önlemlerin kaldırılması, ulusal ekonomiler arasındaki entegrasyon, teknolojiye sağlanan gelişmeler neticesinde 1990'lı yıllarda önemli ölçüde artmıştır. Piyasaları doygunluğa ulaşmış gelişmiş ülkelerdeki bankalar, yüksek rekabet ortamında pazar değerlerini arttırmak ve çeşitlendirmeye gitmek amacıyla kar marjı yüksek pazarların bankacılık sektörüne yatırımlarını arttırmışlardır. Diğer yandan, gelişmekte olan ülkelerdeki bankacılık krizleri sonrasında sektörün yatırım açısından cazip hale gelmesi ve bankacılıkta ortaya çıkan büyümeye yönelik fon talebi sektörde uluslararasılaşmanın hız kazanmasına yol açmıştır.

Uluslararasılaşma; bankacılık sektörünün kaynakları, işlemleri, yapılanmaları, kuralları, rekabet seviyesi ve taşınan riskler üzerinde çeşitli etkilere yol açar. Yabancı sermayeli banka girişiyle ev sahibi ülkedeki bankacılık sektöründe rekabetin artması, ileri bankacılık teknolojilerinin uygulanması ve bunun neticesinde finansal hizmet kalitesinin gelişmesi sektörde uluslararasılaşmanın ev sahibi ülkenin finansal sistemine katkıları arasında sıralanmaktadır. Bunun yanısıra; yabancı sermaye girişinin ev sahibi ülkenin bankacılık sektöründeki denetim mekanizmaları ile hukuki çerçevenin gelişimini özendirilmesi ve uluslararası sermayeye giriş olanaklarını arttırması diğer olumlu noktalar arasında yer alır.

Yabancı sermayeli bankaların gelişmiş ürün ve hizmet çeşitliliği ile ev sahibi ülkedeki en karlı şirketlerle çalışmaları yerel bankaları daha riskli şirketlerle çalışma durumunda bırakması, artan rekabet neticesinde yerel bankaların daha çok risk alma

eğilimine girmeleri ve yabancı bankaların kriz dönemlerinde kredileri azaltarak ev sahibi ülkeden çıkabilmeleri bankacılık sektöründeki uluslararasılaşmanın olumsuz etkileri arasında sıralanır.

Türkiye’de 1980’li yıllarda başlayan finansal serbestleşme, bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin ardından Türk Bankacılık Sektörünün yeniden yapılandırılması sektöre yabancı banka girişini teşvik etmiş ve bu dönemden itibaren sektörde yabancı sermayeli bankaların payı hızla artmıştır.

Bu çalışmanın amacı; bankacılık sektöründe uluslararasılaşmayı ayrıntılı bir biçimde incelemek ve Türkiye örneğinde bu akımın bankacılık sektörünün performansı üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde; küreselleşme kavramı bağlamında yabancı yatırımlar ve bankacılık sektöründe uluslararasılaşma ele alınmaktadır. Bu doğrultuda, önce küreselleşme ve doğrudan yabancı yatırımların ilişkisi, doğrudan yabancı yatırımların belirleyicileri, gelişimi ve yabancı yatırımların makro ve mikro düzeydeki etkileri konusunda detaylara yer verilmektedir. Ardından; sektörde uluslararasılaşmanın gelişimi, nedenleri, ölçümü ve bankaların uluslararası piyasalara giriş biçimleri ve stratejileri ortaya konmuştur.

Bankaların performans analizi; ekonomideki işlevleri, sundukları ürün ve hizmetlerin nitelikleri, karşılaştıkları risklerin niteliği ve küreselleşmeden en çok etkilenen finans sektöründe faaliyet göstermelerinden dolayı banka dışı işletmelerden farklılık göstermektedir. Bu amaçla çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle sektörde performans kavramı ve bankaların performans göstergeleri tanıtılmakta ve sektörün genel performansı değerlendirilmektedir. Daha sonra bankacılık sektöründe performansı etkileyen faktörler üzerine uluslararası alanda ve Türkiye’ye özgü yapılan çalışmalar incelenmektedir.

Üçüncü bölümde; bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın banka performansına etkileri inceleniyor. Bu doğrultuda, sektörde uluslararasılaşmanın ulusal

piyasalar üzerindeki etkileri değerlendirildikten sonra sektörde uluslararasılaşmanın banka performansına olumlu ve olumsuz etkileri evrensel düzeyde ve Türkiye'deki çalışmalar kapsamında inceleniyor.

Dördüncü bölümde, Türk Bankacılık Sektöründe uluslararasılaşmanın sektörün performansına olan etkileri analiz edilmektedir. Analiz iki ayrı yöntemle yapılmaktadır; ilk yöntem ile Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankalar belirli rasyolar üzerinden özel ve kamu sermayeli bankalarla karşılaştırılıyor. İkinci yöntemde ise panel veri regresyonu uygulanarak yabancı sermayenin Türk Bankacılık Sektörünün karlılık performansına etkileri inceleniyor.

Çalışmanın sonuç kısmında rasyo analizi ve panel veri regresyon yöntemlerinin sonuçları ışığında Türk Bankacılık Sektöründe uluslararasılaşmanın banka performansına etkileri değerlendirilmekte ve bankaların karlılığa dayalı performansı üzerinde etkili olan diğer faktörler ortaya konulmaktadır.

# **1 BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ULUSLARARASILAŞMA**

Yabancı sermaye hareketleri, küreselleşmenin en önemli etkeni ve aynı zamanda da sonucudur. Yabancı sermaye hareketleri kapsamında doğrudan yabancı yatırımlar (DYY), uluslararasılaşmanın en belirgin itici gücünü oluşturmaktadır.

Finansal sistemin en önemli bileşeni olan bankacılık sektörü; sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, finansal liberalizasyon, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler gibi etkenler nedeniyle küreselleşmeden en çok etkilenen alan olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu bölümde; küreselleşme ve DYY'ların ilişkisi açıklandıktan sonra DYY'ların belirleyicileri, tarihsel gelişimi ile DYY'ların makro ve mikro etkileri üzerine yapılan çalışmalar anlatılacaktır. Daha sonra, bankacılık sektöründe yabancı yatırımların gelişimi, nedenleri, ölçümlemesi ve bankaların uluslararası piyasalara giriş biçimleri ve stratejileri anlatılacaktır.

## **1.1 Yabancı Yatırımlar**

Gerek gelişmiş ülkelerde gerekse gelişmekte olan ülkelerde, uluslararasılaşmanın en belirgin itici gücü olarak doğrudan yabancı yatırımlar öne çıkmaktadır. Bankacılık sektöründe yabancı yatırımlar 1990'lı yıllarda hız kazanmıştır. Yabancı yatırımların makro ve mikro düzeyde etkileri akademisyenler tarafından inceleme konusu olmuş ve araştırmalar farklı sonuçlar ortaya koymuştur.

### **1.1.1 Küreselleşme ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar**

Yabancı sermaye hareketleri, küreselleşmenin en önemli etkeni ve aynı zamanda da sonucudur. Yabancı sermaye hareketleri, DYY ve portföy yatırımları olarak iki grupta incelenmektedir. Uluslararası ekonomi teorisinde doğrudan yatırımlar, bir yabancı ülkede çıkarılan hisse senedi ve tahvillerin uluslararası sermaye piyasalarından satın alınması yoluyla yapılan “portföy” yatırımlardan ayrılmaktadır. Doğrudan yabancı yatırım, bir

ülkede bir firmayı satın almak veya yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesini sağlamak veya mevcut bir firmanın sermayesini arttırmak yoluyla o ülkede bulunan firmalar tarafından diğer bir ülkede bulunan firmalara yapılan ve kendisiyle birlikte teknoloji, işletmecilik bilgisi ve yatırımcının kontrol yetkisini de beraberinde getiren yatırımdır. Tanımından da anlaşılacağı gibi, doğrudan yabancı yatırımlar, ülkeler arasında sermaye transferlerinin bir piyasa işlemi olmadan bir ülkeden diğerine aktarılması şeklinde olmaktadır <sup>1</sup>.

Üretimin ve ekonominin küreselleşmesi, küreselleşmenin öne çıkan iki ana alanıdır. Üretimin küreselleşmesi, dünyanın bir bütün olarak üretim alanı olarak değerlendirilmesi ve üretimin maliyet avantajı sağlayan bölgelerde gerçekleştirilmesidir. Üretimde maliyet avantajını belirleyen faktörler; hammadde maliyeti, ara malı maliyeti, emek maliyeti ve dışsal maliyetlerdir.

Küresel üretimin yeniden yapılanmasında belirleyici olmaya devam eden DYY aslında yeni bir süreç değildir ve başlangıcı 1850’li yıllara kadar gitmektedir. Günümüzdeki farkı ise artık daha çok ülke ve insanın küreselleşmeye daha sıcak bakması ve kalkınmada daha büyük bir rol oynaması için çaba göstermesidir. DYY taraftarlarına göre küreselleşme sürecinde bir ülke ne kadar çok yabancı yatırım çekebilirse, o kadar çok küresel üretimden ve gelirden pay alabilecek ve ülkenin/bireylerin gönencini arttırabilecektir<sup>2</sup>.

Ekonominin küreselleşmenin temelinde ise mal ve sermaye hareketlerinin serbest dolaşımının yanısıra hizmet ve işgücünün de serbest dolaşımı bulunmaktadır. Bu süreçte, mal ve hizmetler ile uluslararası sermaye hareketlerinden doğan işlemlerin çeşidi artmakta ve teknoloji hız kazanmaktadır.

---

1 Rıdvan KARLUK, “Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Katkısı”, TCMB Yayınları, 2001, <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/kitap2/turkyabsermyat.doc>, s.100.

2 Hasan GÜRAK, “Küreselleşme Nereye Götürüyor? Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Verimlilik ve Gelir Dağılımı “, Verimlilik Dergisi, 2003, No.2, [http://pol.atilim.edu.tr/files/kuresellesme/kalkinma/Kuresellesme\\_nereye\\_goturuyor\\_Gurak\\_2003.pdf](http://pol.atilim.edu.tr/files/kuresellesme/kalkinma/Kuresellesme_nereye_goturuyor_Gurak_2003.pdf), s.3.

Sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, kambiyo kontrollerinin büyük ölçüde kaldırılması, liberal eğilimler, iletişim teknolojisinde gelişmeler, finansal sektörde diğer sektörlerle oranla daha belirgin küreselleşmeye yol açmıştır. Küreselleşme, bankacılık sektörünün kaynakları, işlemleri, yapılanmaları, kuralları, rekabet seviyesi ve taşınan riskler üzerinde etkili olmaktadır<sup>3</sup>. Bu etkiler şöyle sıralanabilir;

- Yurtdışı pazarlardan kaynak sağlama olanağının artması sonucu bankaların kaynak yapılarının değişmesi
- Sıcak para hareketlerini artması
- Bankalarda kur ve faiz riskinin artması
- Ülke riskinin önem kazanması
- Fon yönetiminin kar merkezi haline gelmesi
- Bankaların koruma (hedging) tekniklerini daha yaygın olarak kullanmaları
- Bankaların bilanço altı işlemlerinin artması
- Yurtdışı faaliyetlerin genişlemesi
- Bankalararası birleşme ve satın almaların yaygınlaşması
- Bankacılık kurallarının, düzenlemelerinin tekdüze uygulaması

---

<sup>3</sup> Öztin AKGÜÇ, **Banka Yönetimi ve Performans Analizi**, 1. Baskı, İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık, 2007, s.13.

### 1.1.2 Doğrudan Yabancı Yatırımların Belirleyicileri

DYY'ın bir ülkeye gelmesini etkileyen faktörler UNCTAD Dünya Yatırım Raporu'nda üç ana başlık altında toplanmıştır. Tablo 1'de gösterilen bu başlıklar şu şekildedir;

- Politik faktörler
- Ekonomik faktörler
- Yatırım ortamını geliştirmeye ilişkin faktörler

**Tablo 1: DYY'lerin Belirleyicileri**

Faktör Grupları	Ev Sahibi Ülkedeki Belirleyiciler	
<b>1. Politik Faktörler</b>	· Ekonomik, politik ve sosyal istikrar · Yabancı girişine ve faaliyetlerine yönelik kurallar · Yabancı iştiraklerin anlaşma şartları · Piyasaların yapısı ve işleyişine ilişkin politikalar (rekabet, şirket satın alma ve birleşme) · Yabancı yatırımlara ilişkin uluslararası anlaşmalar · Özelleştirme politikası · Ticaret politikası ile doğrudan yabancı yatırımların ve ticaret politikalarının tutarlılığı · Vergi politikası	
<b>2. Ekonomik Faktörler</b>	<b>Yatırım Stratejileri</b>	<b>Faktörler</b>
	2.1 Pazara yönelme	· Pazar büyüklüğü ve kişi başına düşen milli gelir · Piyasanın büyümesi · Bölgesel ve küresel piyasalara giriş imkanları · Ülkeye has tüketici tercihleri · Piyasaların yapısı
	2.2 Kaynağa / varlığa yönelme	· Hammaddeler · Düşük ücretli vasıfsız işgücü · Vasıflı işgücü · Teknolojik, yenilikçi ve diğer yaratılmış varlıklar (markalar vb.) · Fiziki altyapı (limanlar, yollar, enerji, telekomünikasyon)
	2.3 Etkinliğe yönelme	· Kaynakların / varlıkların maliyeti ve işgücünün verimliliği · Diğer girdilerin maliyeti (ulaşım ve iletişim maliyeti, ara mallar) · Bölgesel entegrasyon anlaşmasına üyelik, ölçek ekonomisi
<b>3. Yatırım Ortamını Geliştirmeye İlişkin Faktörler</b>	· Yatırımların promosyonu (imaj yaratılması vb.) · Yatırım teşvikleri · Maliyetler (rüşvet, bürokratik etkinlik vb.) · Sosyal etkenler (yaşam kalitesi vb.) · Yatırım sonrası hizmetler	

**Kaynak: UNCTAD, World Investment Report 1998: Trends and Determinants, s.91.**



Politik faktörler; DYY'yi çekmeye yönelik geliştirilen politikaları, yabancı girişine ilişkin kuralları ve yabancıların faaliyet göstereceği piyasaların yapısına ve işleyişine ilişkin düzenlemeleri içerir. Ekonomik, politik ve sosyal istikrar, yabancıların faaliyetlerine yönelik kurallar, yabancı iştiraklerin anlaşma şartları, rekabet politikaları, özelleştirme uygulamaları ve vergi politikası ev sahibi ülkelerdeki belirleyici faktörlerdir.

Ekonomik faktörler; yabancıların girecekleri ülkelerdeki pazar, kaynak ve etkinlik arayışlarını içerir. Pazara yönelme stratejisi, yatırımların geliştirilmesi açısından dış ticaretin önemini ortaya koymaktadır. Kaynağa yönelme stratejisi, hammadde, vasıflı ve vasıfsız işgücü, teknoloji ve yenilikçiliği içeren yaratılmış varlıklar ile liman, yollar, enerji, telekomünikasyon gibi faktörleri içerir. Etkinliğe yönelme stratejisi ise kaynakların maliyeti ile işgücünün verimliliği, ulaşım ve iletişim gibi diğer girdilerin maliyeti ve bölgesel entegrasyon amaçlı faktörleri içermektedir.

Yatırım ortamını geliştirmeye ilişkin faktörler; esas olarak bir yatırım geliştirme kurumunun faaliyet alanına girmektedir. Yatırım ortamını geliştirmeye yönelik alınacak önlemler; yatırımların ve ülkenin promosyonunu, yabancılar için yatırım teşviklerini, rüşvet gibi olumsuz maliyetlerin azaltılmasını ve yatırımlarını takiben ülkeye yerleşen yabancı profesyonellere verilecek hizmetleri içermektedir.

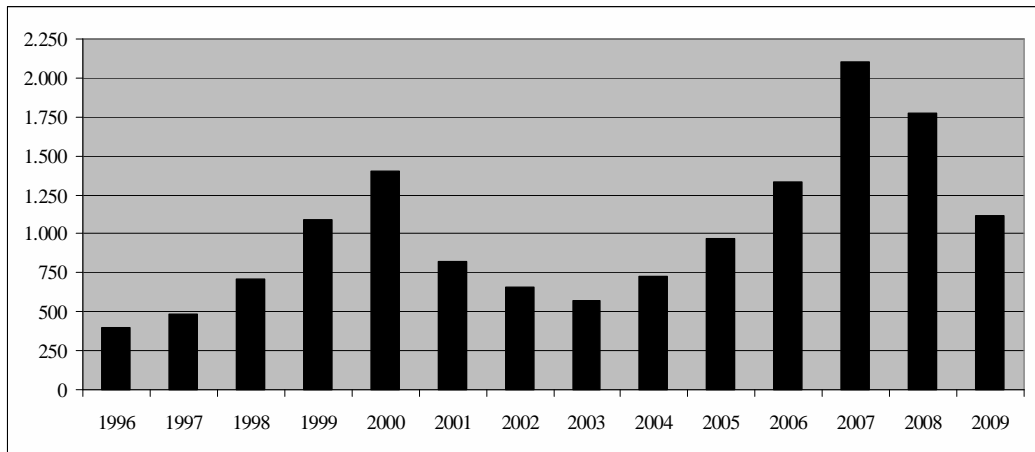
### **1.1.3 Uluslararası Alanda ve Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırım Gelişimi**

Gerek gelişmiş ülkelerde gerekse gelişmekte olan ülkelerde, uluslararasılaşmanın en belirgin itici gücü olarak doğrudan yabancı yatırımlar öne çıkmaktadır. Ulusal ekonomilerin ve yerel firmaların büyümesinde DYY’ların etkili olduğu düşüncesi, son 30 yılda küresel anlamda DYY akışının hızlı bir artış göstermesine neden olmuştur.

Birleşmiş Milletler tarafından her yıl hazırlanan UNCTAD Dünya Yatırım Raporu dünyada DYY gelişimini ortaya koymaktadır. 2009 yılında ülkelere akan DYY toplamı 1,1 trilyon dolar seviyesinde olurken bu tutarın 2010 yılında 1,2 trilyon dolara ulaşması, 2011

yılında 1,3-1,5 trilyon dolar, 2012 yılında 1,6-2 trilyon dolar seviyesine çıkması bekleniyor<sup>4</sup>.

1990'ların ortalarından itibaren küreselleşme ve bölgeselleşme akımlarıyla şirket birleşmeleri ortaya çıkmış; 1996 yılında 400 milyar dolar olan dünya çapında DYY dolaşım hacmi 2000 yılında 1,4 trilyon dolar seviyesine yükselmiştir. 2000'li yıllarda şirket birleşmeleri yavaşlamış özellikle gelişmiş ülkelerde durgunluğa ulaşmıştır ve buna paralel olarak DYY hacmi 2003 yılında 575 milyar dolara kadar gerilemiştir. Küresel düzeyde yapılan yatırımların hız kazanmasıyla ülkelere akan DYY toplamı 2007 yılında 2 trilyon doları aştıktan sonra küresel krizin etkileriyle 2009 yılında 1,1 trilyon dolara gerilemiştir.



**Grafik 1. Dünya DYY Akımlar (milyar dolar)**

**Kaynak:** UNCTAD, <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/download.aspx>, (17/01/2011)

DYY'lerin bölgesel dağılımına bakıldığında en önemli payı gelişmiş ülkelerin aldığı ve yabancı sermayenin esas olarak bu ülkeler arasında dolaştığı görülmektedir. UNCTAD verilerine göre, 2007 yılındaki DYY'lerin %69'u gelişmiş olan ülkelere giderken %27'si gelişmekte olan ülkelere gitmiştir. 2008 ve 2009 yıllarında gelişmiş

<sup>4</sup> UNCTAD, **World Investment Report 2010**, s.14.

ülkelerin payı, sırasıyla, %58 ve %51'e gerilerken gelişmekte olan ülkelerin payı, sırayla, %36 ve %43'e yükselmiştir. Bu veriler, gelişmiş ülkelerin toplam DYY içindeki payının azalırken gelişmekte olan ülkelerin payının arttığına işaret etmektedir.

**Tablo 2: Bölgelere Göre DYY Akımlar (milyar dolar)**

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
<b>Dünya Toplamı</b>	343	1.401	986	1.459	2.100	1.171	1.114
<b>Gelişmiş Ülkeler</b>	222	1.138	625	970	1.444	1.018	566
<b>GÜ Payı</b>	65%	81%	63%	66%	69%	87%	51%
<b>Gelişmekte Olan Ülkeler</b>	116	256	330	434	565	630	478
<b>GOÜ Payı</b>	34%	18%	33%	30%	27%	54%	43%
Türkiye	1	1	10	20	22	18	8

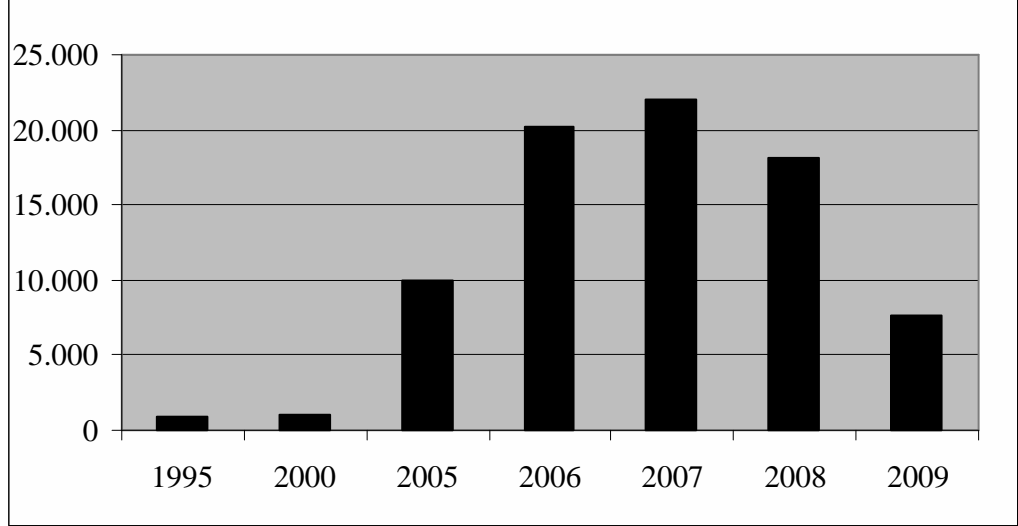
**Kaynak:** UNCTAD, <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/download.aspx>, (17/01/2011)

Türkiye yabancı sermayeye kapılarını yasal anlamda 1950'lerde açmıştır. 1954 yılında çıkarılan yasa (6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası) bu konuda önemli bir adım olmasına karşın, o yıllarda yaşanan ekonomik ve siyasal istikrarsızlıklar, bürokratik güçlükler, yetişmiş eleman eksikliği ve altyapı noksanlığı gibi nedenlerle, 1980 yılına kadar doğrudan yabancı yatırımı girişi yeteri kadar sağlanamamış ve o yıla kadar verilen toplam yabancı sermaye izinleri 250 milyon dolara bile ulaşamamıştır. Ülkemizde 1980 tarihli ekonomik istikrar tedbirleri ve “Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi” gibi düzenlemeler ile yabancı sermaye girişi teşvik edilmiş ve bu tarihten sonra yabancı sermaye yatırımlarında artışlar görülmeye başlamıştır<sup>5</sup>.

24 Ocak kararları ile ihracata dayalı dışa açık ekonomiye geçilmesiyle birlikte DYY girişinde yavaş yavaş bir toparlanma ortaya çıkmıştır. 1987 yılında ilk kez 200 milyon dolar seviyesine ulaşılmıştır. 1988'de 400 milyon dolar, 1989'da 800 milyon dolar,

<sup>5</sup> Muharrem AFŞAR, “Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü”, **Ege Akademik Bakış Dergisi**, Cilt.4, Nu.1, Ocak-Temmuz 2004, s.93.

1990'da ise 1 milyar dolara çıkmış ve 1990'lı yıllarda DYY akımı bu seviyelerde devam etmiştir.



**Grafik 2. Türkiye DYY Akımlar (milyon dolar)**

**Kaynak:** Hazine Müsteşarlığı, <http://www.hazine.gov.tr>, (17/01/2011)

Türkiye 2000'li yılların ortalarında uluslararası sermaye hareketlerinden daha çok pay almaya başlamıştır. Ülkeye gelen DYY gerçek anlamda 2004 yılında gelişmeye başlamış, 2005 yılında önemli bir sıçrama yapmış ve 2007 yılında 22 milyar dolar ile zirve yapmıştır. Ancak küresel krizin etkisiyle güç kaybeden DYY 2009 yılında 8 milyar dolar seviyesine kadar gerilemiştir.

#### **1.1.4 Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü**

Sektörel olarak bakıldığında son 20 yılda, hizmet sektörlerinin toplam DYY stoğu içindeki payı artış gösterirken, birincil sektörler ve imalat sektöründe 1990'larda başlayan düşüş devam etmektedir. Bankacılık sektörünün dâhil olduğu hizmet sektöründe DYY

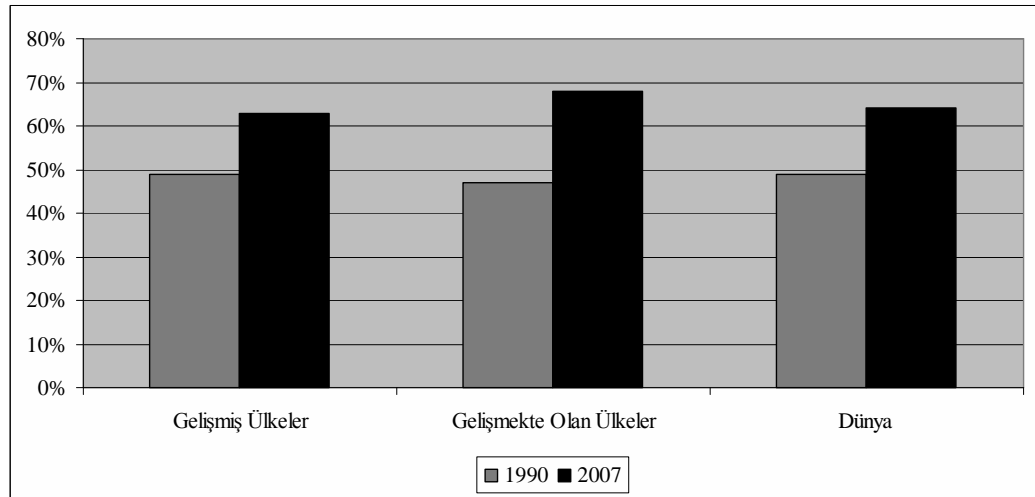
stoklarında yıllar itibariyle artışı göze çarpmaktadır; 1990 yılında % 49 olan DYY stoğu (inward FDI stock), 2007 yılında %64'e çıkmıştır. Finans sektörünün 2007 yılı toplam hizmetler sektörü DYY stoğu içindeki payı %19 olup, tüm sektörler arasında birinci sıradadır<sup>6</sup>. Bu durum Bankacılık sektöründeki uluslararasılaşmanın boyutunu ve önemini ortaya koymaktadır.

**Tablo 3: DYY Stokları Sektörel Dağılımı (milyon dolar)**

Sektörler	1990			2007			
	Gelişmiş Ülkeler	Gelişmekte Olan Ülkeler	Dünya	Gelişmiş Ülkeler	Gelişmekte Olan Ülkeler	G.doğu Avrupa ve BDT	Dünya
Birincil	151.505	30.349	181.854	863.240	240.791	67.988	1.172.019
İmalat	640.572	158.023	798.595	3.251.613	916.814	77.407	4.245.834
Hizmetler	778.457	169.243	947.700	7.300.508	2.586.293	133.682	10.020.483
Diğer	8.949	5.017	13.966	167.801	72.612	18.127	258.540
Toplam	1.579.483	362.632	1.942.115	11.583.162	3.816.510	297.204	15.696.876

**Kaynak:** UNCTAD, *World Investment Report 2009*, s.218.

1990-2007 döneminde dünya DYY stoğu %708 artmıştır. Aynı dönemde ana sektörler içinde en büyük artışı %957 ile hizmetler sektörü gerçekleştirmiştir. Birincil ve imalat sektörleri ise, sırasıyla, %544 ve %432 artmıştır.



**Grafik 3. Hizmetler Sektörünün DYY Stoğu İçindeki Payı**

**Kaynak:** UNCTAD, *World Investment Report 2009*, s.218.

<sup>6</sup> UNCTAD, *World Investment Report 2009*, s.218.

1990 yılında birincil sektörlerin ve imalat sektörünün, sırasıyla, %9 ve %41 olan payları, 2007 yılında, sırasıyla, %7 ve %27 seviyesine gerilemiştir. Bankacılık sektörünün dâhil olduğu hizmet sektöründe ise, 1990 yılında % 49 olan DYY stoğu (inward FDI stock) içindeki payı, 2007 yılında %64'e çıkmıştır. Finans sektörünün ise 2007 yılı toplam hizmetler sektörü DYY stoğu içindeki payı %19 olup, tüm sektörler arasında birinci sıradadır. Bu durum Bankacılık sektöründeki uluslararasılaşmanın boyutunu ve önemini ortaya koymaktadır.

### **1.1.5 Yabancı Yatırımların Etkileri Üzerine Yapılan Çalışmalar**

Küreselleşen dünyada DYY'ların siyasiler, uzmanlar ve akademisyenler tarafından büyümede önemli bir etken olarak teşvik edilmesi akademik düzeyde bu alanda sayısız çalışmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yapılan araştırmalarda DYY'ların mikro ve makro düzeyde etkisini inceleyen iki ana akım olduğunu söylemek mümkündür. Tezin bu bölümünde öncelikle DYY'ların ekonomik büyümede etkili bir faktör olup olmadığı araştıran akademik çalışmalara değinilecek olup, ardından DYY'ların mikro düzeyde etkisini, özellikle finansal sektöre olan etkisini inceleyen araştırmalar özetlenmeye çalışılacaktır.

#### **1.1.5.1 Yabancı Yatırımların Makro Düzeyde Etkisi**

Genelde DYY'ların geldikleri ülkelere, verimlilik artışı, teknoloji transferi, yeni süreçler, yönetsel beceriler ve know-how'la tanışma gibi birçok pozitif etkisi olduğu düşünülmektedir. Ülkelerin daha çok DYY çekmek için çaba göstermelerinin altında bu düşünce yatmaktadır. Ancak bu faydaların neler olduğu, gerek firma düzeyinde gerekse ulus düzeyinde nasıl etkileri olduğu üzerine ulaşılan ampirik bulgular hala belirsizliğini korumaktadır.

Borensztein, Gregorio ve Lee'nin geliştirmekte olan 69 ülkeyi kapsayan çalışmalarında, DYY'ların teknoloji transferinin önemli bir taşıyıcısı olduğu ortaya

konmuş, ancak ev sahibi ülkenin minimum eşik insan sermayesine sahip olduğu takdirde DYY'ların daha yüksek verimliliği sağladığı bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle DYY'lar, bir ülkedeki ekonomik büyümeye, o ülkedeki ileri teknolojiyi kullanabilecek kapasite düzeyinde katkıda bulunabilmektedir <sup>7</sup>.

Balasubramanyam ve diğerleri, ticaret rejimlerinin DYY üzerindeki etkisini araştırmış, dışa açık veya yansız ticaret rejimlerinde, ithal ikameci rejimlere kıyasla DYY'ların büyümeye daha belirgin katkısı olduğunu tespit etmişlerdir <sup>8</sup>.

Bosworth ve Collins, 85 ülkeyi kapsayan çalışmalarında sermaye akışlarının büyümeye olan etkisini incelemişler ve bir bütün olarak portföy girişleri (portfolio inflows), banka kredileri ve sermaye girişleri ile büyüme oranlarının arasında anlamlı bir ilişki bulamamışlardır. Ancak, DYY akışlarının bir ülkenin büyümesine toplam faktör verimliliği aracılığıyla pozitif etki ettiği sonucuna ulaşmışlardır <sup>9</sup>.

Dees, Çin'in ekonomik büyümesinde doğrudan yabancı yatırımların etkisini ortaya koymuştur<sup>10</sup>. Benzer şekilde De Mello Latin Amerika ülkeleri için pozitif korelasyon olduğunu bulmuştur <sup>11</sup>. Blomstrom, Lipsey ve Zejan tarafından DYY'ların gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümesinde pozitif etkisi olduğu bulunmuş ancak bu etkinin daha çok yüksek gelirli gelişmekte olan ülkeler için geçerli olduğu tespit edilmiştir<sup>12</sup>.

---

<sup>7</sup> Eduardo BORENSZTEIN, Jose De GREGORIO ve Jong-Wha LEE, "How does foreign direct investment affect economic growth?", **Journal of International Economics**, Vol.45, Iss.1, 2001, s. 115-35.

<sup>8</sup> Vudayagiri N. BALASUBRAMANYAM ve Diğerleri, "Foreign Direct Investment as An Engine of Growth", **Journal of International Trade and Economic Development**, Vol:8, Iss:1, 1999, s. 27-40.

<sup>9</sup> Bary BOSWORTH ve Susan M. COLLINS, "Capital Inflows, Investment and Growth", **Tokyo Club Papers**, Vol: 12, 1999, s. 55-74

<sup>10</sup> Stephane DEES, "Foreign Direct Investment in China: Determinants and Effects," **Economics of Planning**, **Economics of Planning**, Vol: 31, 1998, s. 175-194.

<sup>11</sup> Luiz de MELLO, "Foreign Direct Investment, International Knowledge Transfers, and Endogenous Growth: Time Series Evidence," **University of Kent Studies in Economics Series**, No: 9610, 1996.

<sup>12</sup> Magnus BLOMSTROM, Ari KOKKO ve Mario ZEJAN, "Host Country Competition and Technology Transfer by Multinationals," **Weltwirtschaftliches Archiv**, Band: 130, 1994, s. 521-533.

Carkovic ve Levine, ekonomik büyüme ve DYY arasındaki ilişkiyi inceleyen daha önceki makroekonomik çalışmaları ülke özelindeki etkileri, gecikmeli bağımlı değişkenleri (lagged dependent variable) ve endojeniteyi göz önünde bulundurmadıkları için eleştirmiş, kendi çalışmalarında bu istatistikî problemleri giderdiklerini iddia etmişlerdir. DYY'ların tek başına büyüme üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşan Carkovic ve Levine, yaptıkları analizlerde, DYY'lar ile toplam verimlilik faktörü, ülkelerin refah seviyesi, ticaret serbestliği ve insan sermayesi gibi faktörler arasında anlamlı ilişkilere ulaşamamışlardır<sup>13</sup>.

Yukarıda da özetlendiği gibi literatürde DYY'lar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda birbirinden çok farklı, hatta zaman zaman birbirinin zıttı sonuçlara ulaşılmıştır. Bir sonraki bölümde yabancı yatırımların mikro düzeyde etkisi, özellikle yabancı yatırımlarda en çok paya sahip olan finans sektöründe yabancı girişinin veya yabancı yatırımların nasıl bir etkisi olduğunu araştıran çalışmalara değinilecektir.

#### **1.1.5.2 Yabancı Yatırımların Mikro Düzeyde Etkisi**

DYY'ların ekonomik büyümeye etkisini inceleyen ampirik kanıtlar belirsiz bir tablo ortaya koysa da, finansal piyasalar ve büyüme arasındaki ilişki, akademisyenler tarafından oldukça geniş bir şekilde incelenmiş ve olumlu sonuçlara ulaşılmıştır. Bu alandaki teorik çerçevenin başlangıcı Joseph Schumpeter'in bir ülkedeki ekonomik büyüme ve kişi başı gelirlerin artmasında o ülkenin finans sektörünün gelişmişliğinin etkisi olduğu görüşüne dayanmaktadır. Sonrasında hem teorik hem de ülkeler düzeyinde yapılan ampirik çalışmalar finansal piyasalar ve büyüme arasındaki pozitif ilişkiyi destekleyici nitelikte olmuştur<sup>14</sup>.

Yakın zaman literatüründe Beck, Levine ve Loayza, finansal gelişmişliğin kişi başına düşen reel büyüme ve kişi başına düşen verimlilikteki büyümede, anlamı pozitif etkisi olduğunu bulmuşlardır. Araştırma neticesinde daha iyi işleyen bankacılık sektörünün

---

<sup>13</sup> Maria CARKOVIC ve Ross LEVINE, "Does Foreign Direct Investment Accelerate Economic Growth?", **University of Minnesota Working Paper**, 2003, s. 195-220.

<sup>14</sup> Laura ALFARO ve Diğerleri, "FDI and Economic Growth: The Role of Local Financial Markets", **Journal of International Economics**, Vol. 64, Iss.1, 2004, s. 89-112.



kaynakların paylaşımını geliştireceği ve toplam faktör verimliliğini arttıracak sonucuna ulaşmışlardır<sup>15</sup>. Rajan and Zingales finansal kalkınmışlık sayesinde firmaların dışarıdan finansman maliyetlerini azalttığını bu sayede büyümeye katkıda bulunduğunu ortaya koymuşlardır<sup>16</sup>.

Demirgüç-Kunt ve Maksimovic'in çalışmasında, ülkelerarası hukuki ve finansal sistemlerdeki farklılıkların, firmaların dış pazarlardan sağladıkları fon kullanımını nasıl etkilediği araştırılmıştır. Araştırma sonucunda güçlü hukuki sistemleri olan ülkelerde, firmaların daha uzun süreli fonlar kullandıkları gösterilmiştir. Ayrıca hisse senedi ve bankacılık sektörünün gelişmişliği ile dışarıdan fonlanan firmaların büyümesinin yakından ilişkili olduğunu bulmuşlardır<sup>17</sup>.

Bankacılık sektörü dışında diğer finansal kurumların rolünü inceleyen çalışmalardan biri Levine ve Zervos'a aittir. İyi işleyen hisse senedi piyasalarının ve bankaların uzun vadeli büyümeye katkısının araştırıldığı çalışmada, hisse senedi piyasasının likidite durumu ve bankacılığın gelişmişliği ile büyüme, sermaye birikimi ve verimlilik gelişimi önceden tahmin edilebilmiştir<sup>18</sup>.

Alfaro, Chanda, Kalemci-Ozcan ve Sayek ise DYY'lar ve ekonomik büyümeyi, finansal piyasalar üzerinden incelemişlerdir. Çalışmada finansal sistemleri daha iyi olan ülkelerin DYY'lardan daha iyi istifade edildiği ve DYY'ların ekonomik büyümeye finansal piyasalar aracılığıyla katkıda bulunduğu tespit edilmiştir<sup>19</sup>.

---

<sup>15</sup> Thorsten BECK, Ross LEVINE ve Norman V. LOAYZA, "Finance and the Sources of Growth", **World Bank Policy Research Working Paper**, 1999, No. 2057.

<sup>16</sup> Raghuram G. RAJAN ve Luigi ZINGALES, "Financial Dependence and Growth", **The American Economic Review**, Vol. 88, Iss.3, 1998, s. 559-586.

<sup>17</sup> Aslı DEMİRGÜÇ-KUNT ve Vojislav MAKSIMOVIC, "Law, Finance and Firm Growth", **Journal of Finance**, Vol. 53, Iss.6, 1998, s. 2107-2137.

<sup>18</sup> R. LEVINE ve S. ZERVOS, "Stock Markets, Banks, and Economic Growth", **The American Economic Review**, Vol: 88, Iss: 3, 1998, s. 537-558.

<sup>19</sup> ALFARO v.d., **a.g.m**, s.108.

Alfaro tarafından yapılan başka bir çalışmada, farklı sektörlere akan DYY'ların ekonomik büyümeye nasıl etkide bulunduğu araştırılmış ve birincil sektörlerde akan DYY'ların büyümede negatif etkisi olduğu bulunmuştur. Diğer yandan imalat sektörüne akan DYY'lar büyümede pozitif etkiye sahipken, hizmet sektöründeki yatırımların etkisinin belirsiz olduğu bulunmuştur<sup>20</sup>.

## 1.2 Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşma ve Gelişimi

### 1.2.1 Bankacılıkta “Uluslararasılaşma” Kavramı - Tanım ve Kuramlar

Bankacılıkta uluslararasılaşma kavramı, birbirine yakın ancak farklı anlamlara sahip pek çok kavramla ilişki içindedir. Bunların başında uluslararası bankacılık ve çokuluslu bankacılık kavramları gelir ki, literatürde bu kavramlar da sıklıkla birbirinin yerine kullanılmaktadır. Çok kesin bir ayırım yapılmamakla birlikte uluslararası bankacılığın çokuluslu bankacılığa göre daha geniş bir anlamı olduğu ifade edilmektedir<sup>21</sup>.

Uluslararası bankacılık kavramı Lewis ve David tarafından bankacılık faaliyetlerinin sınır ötesi ve yabancı para birimlerinde de yapılması olarak tanımlanmıştır. Bu noktadan hareketle, uluslararası bankacılık faaliyetleri iki ana ekseninde gösterilmiştir: geleneksel dış ticaret finansmanı yapmak ve ülkedeki yerleşiklerle veya yerleşik olmayanlarla yabancı para cinsinden mübadeleye girmek<sup>22</sup>.

Çokuluslu bankacılık ise, farklı ülkelerde şube veya iştiraklere sahip olmak veya bunları kontrol etmek şeklinde tanımlanmaktadır<sup>23</sup>. Çokuluslu şirketlerin bir çeşidi olan

---

<sup>20</sup> Laura ALFARO, “Foreign Direct Investment and Growth: Does the Sector Matter?”, 2003, **Harvard Business School**, <http://www.grips.ac.jp/teacher/oono/hp/docu01/paper14.pdf>, (25 Aralık 2010).

<sup>21</sup> Elisa CURRY, Justin FUNG ve Ian HARPER, **Multinational banking: historical, empirical and case perspectives**, **Handbook of International Banking**, 1. ed, Cheltenham: Edward Elgar, 2003, s. 28.

<sup>22</sup> Mervyn LEWIS ve Kevin DAVIS, **Domestic and International Banking**, Massachusetts: MIT Press, , 1987, s. 219.

<sup>23</sup> Geoffrey JONES (Ed.), **Multinational and international banking**, Massachusetts: Harvard Press, 1992, s. xiii.

çokuluslu bankalar doğrudan yabancı yatırım niteliği taşımakta, bu sebeple, fiziki olarak sınır ötesi yerlerde bulunma özelliği ile uluslararası bankacılıktan ayrılmaktadır.

Bankacılığın uluslararasılaşması tanımlanırken dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta *iç uluslararasılaşma* ve *dış uluslararasılaşma* kavramlarıdır. İç uluslararasılaşma ile yabancı banka kuruluşların sınırları dışında bir bölgede/ülkede yerleşmesi veya o bölgede/ülkede bankacılık faaliyetlerini yabancı para cinsinden yürütmeye başlaması ifade edilmektedir. Dış uluslararasılaşma ise belli bir ülkenin bankacılık kuruluşlarının, diğer ülkelerde yerleşmesi olarak tanımlanabilir. Dış uluslararasılaşmayı ölçen kriterlerden biri bankaların yabancı çıkış yeri sayısıdır. Aşağıda ise iç uluslararasılaşmayı ölçmek için kullanılan kriterler belirtilmiştir<sup>24</sup>:

- Bir ülke ekonomisi içindeki kredi sektörünün önemi
- Yabancı ülkelerdeki bankacılık alacaklarının hacmi
- Bankacılık sektörü açığı (yabancı ülkedeki banka alacaklarının, toplam banka alacaklarına bölümü)
- Bilanço yapısı
- Yabancı bankacılık kuruluşlarının sayısı
- Ülkeye giren yabancı banka oranı
- Kontrol gücü esaslı (yabancı payı yüzde 50'nin üzerinde olan bankaların, varlık toplamının sektörün varlık toplamına oranı)

Yerli bankaların, çokuluslu banka konumuna gelerek faaliyetlerini devam ettirme nedenleri arasında birçok farklı görüş ortaya atılmıştır. Ancak bunlardan iki görüş

---

<sup>24</sup> Stephan PINTJENS, **The internationalization of the Belgian Banking Sector: A Comparison With the Netherlands**, Norwell: Kluwer Academic Publishers, Norwell, 1994, s.301.

çokuluslu bankacılığa ilişkin teorik temeli oluşturmaktadır. Bu teorilerden ilki içselleştirme (internalization) teorisi, ikincisi ise eklektik (eclectic) teorisidir. Her iki teorinin de temel amacı çokuluslu bankalarda gözlenen davranışların önceden tahmin edilmesini sağlayan teorik yapının oluşturulmasıdır.

İçselleştirme teorisinin temeli İngiliz asıllı iktisatçı Ronald Harry Coase tarafından geliştirilen firma teorisine dayanmaktadır. Bu kurama göre piyasa aksaklığı sadece yerel piyasalarda değil aynı zamanda sınır ötesindeki piyasalarda da mevcuttur. Coase'e göre serbest piyasada yapılan sözleşmelerden kaynaklanan işlem maliyetleri, firmaları teknolojik yeniliklerin başarılı bir şekilde ticarileştirilmesi için gerekli tamamlayıcı varlıklara bir bütün olarak sahip olmaya itmektedir. Diğer bir ifadeyle, firmalar için tam rekabet piyasasında pazarlık yapmak dışsal etkiler nedeniyle işlem maliyetleri doğurmakta, bu nedenle firmalar işlem maliyetlerini azaltmak için tamamlayıcı varlıkları "içselleştirmeyi" tercih etmektedir. Dış pazarlardaki aksaklıkları önlemek için, söz konusu pazarlar çokuluslu firma tarafından iç pazar haline getirilmektedir<sup>25</sup>.

Buckley'e göre içselleştirme teorisinin iki önemli sonucu bulunmaktadır: firmalar herhangi bir faaliyeti için en uygun maliyete sahip yeri seçecekler ve içselleştirme maliyetleri ve faydaları eşitlene kadar "içselleştirerek" büyüyeceklerdir<sup>26</sup>.

İkinci görüşü yansıtan eklektik teorisine göre, doğrudan yabancı yatırım kararları, içselleştirme (internalisation), konum (location) ve mülkiyet (ownership) faktörlerinin bileşimine göre alınmaktadır. Mülkiyet faktörü firmalara maddi olmayan bir avantaj sağlamaktadır. Çokuluslu firmaya pazardaki yerel firmalara karşı rekabet gücü kazandırmakta, ayrıca ürünlerin çeşitlendirilmesi, yenilikçilik ve deneyim kazanma konularında avantajlar sağlamaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, içselleştirme ile firma piyasa aksaklıklarından kurtulmaktadır. Örneğin, içselleştirmeyle yurtiçi piyasadaki

---

25 Barry WILLIAMS, "Positive Theories of Multinational Banking: Eclectic Theory Versus Internalization Theory", *Journal of Economic Surveys*, Vol.11, Iss.1, 1997, s.73.

26 Peter J. BUCKLEY, "The limits of Explanation, Testing the Internalisation Theory of the Multinational Enterprise", *Journal of International Business Studies*, Vol. 19, Iss.2,1988, s. 182.

risk/belirsizliklerden kurtulmak ve ölçek ekonomisinden faydalanmak mümkün olmaktadır. Üçüncü faktör olan konum ise firmaların girdi maliyetlerini azaltmalarını ve vergi sistemlerine, kurumsal düzenlemelere ve sosyo-politik yapıya daha kolay adapte olmalarını sağlamaktadır<sup>27</sup>.

### 1.2.2 Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmanın Gelişimi

İlk uluslararası bankacılık faaliyetlerine örnek olarak 4000 yıl önceki ilkel akreditif ve kambiyo senetleri gösterilmektedir. Çokuluslu bankacılık ise uluslararası bankacılığa göre çok daha yakın sayılabilecek zamanda, 15. yüzyılda Floransa'da ortaya çıkmıştır<sup>28</sup>.

Modern çokuluslu bankacılık iki evrede gelişim göstermiştir. İlki 1830'lardan başlayan 19. yüzyıldaki gelişme evresi, ikincisi ise 1960'lı yıllardan günümüze kadar gelen evredir. İlk evredeki gelişimde kolonicilik hareketlerinin önemli rolü bulunmaktadır. 19. yüzyılın sömürgeci süper gücünün İngiltere olması nedeniyle, çokuluslu bankacılık ağırlıklı olarak burada başlamıştır. İlk İngiliz çokuluslu bankası şubelerini 1830 yılında Avustralya, Karayipler ve Kuzey Amerika'da açmıştır. Bu bankalar, İngiliz kolonilerindeki ekonomik gelişim sayesinde kendilerine finansman sağlamış, bankaların genel merkezleri Londra'da olmalarına karşın, Bankacılık faaliyetlerini sadece İngiltere dışında sürdürmüşlerdir<sup>29</sup>.

İngiltere'yi Avrupa'daki bankaların uluslararasılaşma hareketi takip etmiştir. 1870'lerden itibaren Belçika, Fransa ve Almanya'daki çokuluslu bankalar ilk şubelerini, kendi kolonilerinde, Latin Amerika ve Çin'de açmıştır. Kıta Avrupa'sındaki çokuluslu

---

27 WILLIAMS, a.g.m., s.79.

28 CURRY, vd., a.g.e., s.29.

29 Geoffrey JONES, **British Multinational Banking 1830-1990**, Oxford: Oxford University Press, 1991, s.14.

bankaları, İngiltere'deki emsallerinden ayıran en önemli unsur, hem ana ülkelerinde hem de yabancı pazarlarda bankacılık faaliyetlerini yürütmeleridir<sup>30</sup>.

I. Dünya Savaşı'nın sürdüğü ve onu izleyen bunalımlı yıllarda, çokuluslu bankacılığın ilk dalgası sona ermiştir. Hızla gelişen dış ticaret, koloncilik ve İngiliz imparatorluğunun güçlü konumu gibi ilk dönem çokuluslu bankacılığında etkili olan faktörler önemlerini yitirmişlerdir. Aynı dönemde ulusalcı fikirleri ağır basan yerel bankaların uluslararası pazarlarda yoğunluğunun artması, çokuluslu bankacılığın gelişiminin önünde önemli bir engel oluşturmuştur<sup>31</sup>.

Çokuluslu bankacılığın gelişimindeki ikinci önemli evre 1960'lardan sonra başlamıştır. Huertas bu evreyi makroekonomik, düzenleyici ve mikroekonomik olmak üzere 3 başlık altında gruplamıştır. Makroekonomik düzeyde, savaş sonrası yılların "görece" istikrarlı politik ortamının da etkisiyle, dış ticaret ve yatırımlarda büyük bir canlanma meydana gelmiştir. Çeşitli mevzuatsal düzenlemeler uluslararası Bankacılık faaliyetlerinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Örneğin A.B.D.'de yürürlüğe giren "Regulation Q" düzenlemesi ile bankaların yurtiçindeki mevduatlara verdikleri faizler sınırlanmıştır. Yurtiçinde fon sıkıntısı yaşamaya başlayan Amerikan bankaları çözümü yurtdışında şubeler açarak aramışlar ve bu durum onların yeni fon kaynaklarına ulaşmalarını sağlamıştır. Mikro ekonomik düzeyde teknolojik gelişmedeki ivmenin de yarattığı maliyet avantajı sayesinde, bankaların muhabir bankacılık faaliyetleri yerine uluslararası bankacılık faaliyetlerini içselleştirmeye yönelmiştir<sup>32</sup>.

Yukarıda belirtilen faktörlerin yanında, uluslararası bankacılıktaki iki dönemi birbirinden ayıran başka önemli farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin, ilk dönemde ağırlıklı İngiliz bankalarının varlığı söz konusuysen, ikinci evrede Amerikan bankaları ve daha küçük ölçekli çokuluslu bankalar öne çıkmaktadır. İkinci farklılık ise coğrafi

---

30 CURRY, vd., a.g.e., s.30.

31 CURRY, vd., a.g.e., s.30.

32 Thomas F. HUERTAS, **US Multinational Banking: History and Prospects**, London: Routledge, 1990, s.248-267.

yayılmada göze çarpmaktadır. İlk evrede koloniciliğin de etkisiyle gelişmekte olan ülkelere yönelen çokuluslu bankalar, ikinci evrede gelişen teknolojinin de etkisiyle kalkınmış ülkelerde faaliyet göstermeyi tercih etmişlerdir<sup>33</sup>.

### 1.2.3 Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmanın Nedenleri

Bankaların uluslararası finansal aracılığa teşvik eden unsurlar akademisyenler tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Slager tarafından bankaları uluslararasılaşmaya teşvik eden faktörler üzerine çeşitli akademisyenler tarafından ortaya konan görüşler aşağıdaki gibi sıralanmıştır<sup>34</sup>:

- Net faiz marjı
- Yeni pazarlar
- Ekonomik yapıdaki farklılıklar
- Ekonomik döngüdeki farklılıklar
- Düzenlemeler (regulations)
- Pazar gücü ve yoğunluğu
- Müşteriler
- Ölçek ve kapsam ekonomileri
- Sermaye maliyeti

---

33 CURRY, vd., a.g.e., s.31.

34 Alfred SLAGER, **The Internationalization of Banks: Patterns, Strategies, Performance**, New York: Palgrave Macmillan, 2006, s. 44.

- Risk/gelir çeşitliliği
- Tarihi ve kültürel faktörler

İlerleyen bölümlerde sıralanan bu faktörler özetlenmeye çalışılacaktır.

### 1.2.3.1 Müşteriler

Bankaların yurtdışına giden veya dış ticaret işlemleri yapan müşterilerine hizmet edebilmeleri gerekmektedir. Müşterilerinin yurtdışıyla ilişki içinde olması, bankaların bu ülkelerde faaliyet göstermeleri için çekim etkisi (pull effect) oluşturmaktadır. Bankaları uluslararasılaşmaya “çeken” faktörlerle ilgili üç farklı gerekçe ortaya konulmuştur<sup>35</sup> :

- İlk olarak, yabancı ülkelerdeki yerli bankaların uluslararası işlemler yapabilecek donanıma sahip olmamaları gelmektedir.
- İkinci gerekçe olarak, bankaların, müşterileriyle olan iş hacimlerini gittikleri ülkelerdeki bankalara kaptırmaları olasılığı gösterilmektedir. Diğer bütün koşullar aynı olduğunda ev sahibi ülkedeki (host country) finansal yapının ana ülkedekinden (home country) daha ileri olması durumunda bu olasılığın gerçekleşme ihtimali daha da yükselmektedir.
- Üçüncü yaklaşımda ise, bankaların içselleştirmenin sağladığı avantajlardan hem kendileri hem de yabancı ülkelerdeki müşterilerin fayda sağlayacakları görüşü bulunmaktadır.

Bankaları uluslararasılaşmaya “çeken” faktörler, uluslararasılaşmaya iten faktörler haline dönüşebilmektedir. Diğer bir ifadeyle bir bankanın yabancı bir ülkede faaliyet gösteriyor olması müşterilerini de bu ülkelerde iş yapmaya itebilmektedir.

---

35 Robert ALIBER, International Banking, **Journal of Money, Credit and Banking**, Vol.16, No.4, 1984, s. 664.



### **1.2.3.2 Piyasa Algısı**

Bankalar yeni coğrafi pazarlara girmelerinin başlıca nedenlerinin biri, ana ülkedeki (home country) piyasada gelişim olanaklarının kısıtlı olmasıdır. Ana ülkedeki müşterilerin iç pazarda oluşturulamayacak ürünler talep etmesi, bankaların piyasa algısını değiştirmekte, talep edilen ürünleri sağlamak için bankaların dış pazarlara açılmalarına neden olmaktadır.

Diğer yandan ekonomik ve siyasi entegrasyonlar da piyasa yapısını ve sınırlarını değiştirmektedir. Örneğin, II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'daki bankalar uluslararası faaliyetlerde bulunmakta fakat iç pazarlar halen odak noktalarını oluşturmaktaydı. 1991'de oluşturulan ekonomik birlik ile bu durum değişmeye başladı ve tüm finansal aracı kurumlar stratejilerini yabancı pazarları da kapsayacak şekilde değiştirmek durumunda kaldılar.

### **1.2.3.3 Marjlar**

Net faiz gelirleri bankaların ana gelir kaynağı olup, başka yerlerde yüksek marjlı karlar elde etmek güçlü bir motivasyon sağlamaktadır. Bankaların açıldıkları ev sahibi ülkedeki (host country) hane halkı ve firmaların finansman alışkanlıkları ve piyasanın işleyişine yönelik mevzuatsal düzenlemeler, bankaların marjlarını etkileyen başlıca faktörler arasında sıralanmaktadır. Kar marjının düşük olduğu ülkelerde faaliyet gösteren bankalar, düşük teknolojik maliyetlerle çalışmayı geliştirebildikleri için marjın yüksek olduğu ülkelerde bunu çift taraflı avantaj haline getirebilmektedirler.

### **1.2.3.4 Ekonomik yapıdaki farklılıklar**

Yerel ekonomi ve yabancı ekonomideki büyüme oranları, ekonomik döngüler, demografik değişkenler gibi yapısal farklılıklar, uluslararasılaşmada önemli teşvik unsurlarıdır. Örneğin büyüme oranlarının yüksek olduğu ülkelerde, bankaların dışa

açılmalarında önemli olan göstergelerden, batık kredi oranlarının daha düşük ve şirket bilançolarında sermaye değerlerinin daha güçlü olduğu teorik olarak ispatlanmıştır<sup>36</sup>.

### 1.2.3.5 Düzenlemeler

Yerel ve yabancı ülkelerdeki hukuki düzenlemeler uluslararasılaşmayı teşvik eden güçlü unsurlar olarak gösterilmektedir. Düzenlemeler dört grup altında toplanmıştır<sup>37</sup>:

- *Ana ülkedeki düzenlemelerin* diğer ülkelere kıyasla daha sıkı bir yapıya sahip olması bankaların dış pazarlara açılmaya teşvik etmektedir. Kambiyo kontrolleri, vergilendirme, para politikası gibi alanlardaki mevzuatlar yabancı ülkelerde faaliyet gösterecek bankalar için büyük önem arz etmektedir.

- *Yabancı ülkelere ilk kez giriş yapacak olan bankalar için öne sürülen düzenlemeler* ikinci grubu oluşturmaktadır. Bu gruptaki düzenlemeler genel ve spesifik nitelikte olabilmektedir. Genel düzenlemeler, ev sahibi ülkede yürütülen makroekonomik politikalara dayanmakta iken, özelliği düzenlemeler, bankaların faaliyet gösterecekleri mekâna ilişkin yerel mevzuatlar olabilmektedir.

- Üçüncü grupta *uluslararası düzenlemeler* yer almaktadır

- Dördüncü grupta ise *özelleştirme mevzuatı ve piyasadaki deregülasyonlar* bulunmaktadır.

### 1.2.3.6 Tarihi ve kültürel farklılıklar

Coğrafi yakınlık, geçmişteki kolonicilik hareketleri, aynı dilin kullanılması bankaların yabancı ülkelerde faaliyet göstermelerinde önemli kültürel ve tarihi faktörlerden bazılarıdır. Farklı ülkelerdeki Bankacılık sektöründe uluslararasılaşma derecelerinin analiz

---

36 Aslı DEMİRGÜÇ-KUNT ve Ross LEVINE (Ed.), *Financial Structure and Economic Growth: A Cross-Country Comparison of Banks, Markets, and Development*, Cambridge: MIT Press, 2001, s.244 .

37 SLAGER, a.g.e., s.50.

edildiği akademik çalışmalarda, genellikle coğrafi, tarihi ve kültürel faktörlerin üzerinde durulmaktadır. Örneğin, İspanya'daki bankaların ağırlık olarak Avrupa'da uluslararasılaşmasının gerekçesi coğrafi koşullara dayandırılmaktadır<sup>38</sup>. Başka bir çalışmada, Avustralya'daki uluslararası bankalar arasında İngiltere'nin payının yüksek olması, paylaşılan ortak dil ve Avustralya'nın kullandığı hukuki ve siyasi sistemin İngiltere'nin kolonicilik döneminden miras kalmış olması gösterilmektedir<sup>39</sup>.

### **1.2.3.7 Pazarın yoğunlaşma seviyesi**

Yabancı pazarlardaki yoğunluğunun yüksek olması durumunda beklenen getirinin düşeceği ve pazar payı kazanmanın güç olacağı beklentisi sebebiyle bankalar dışa açılmamayı tercih edebilmektedir. Bu sebeple bankalar, hem Bankacılık faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi hem de verimliliğin artıp ve risklerin azalacak olması nedeniyle tercih edilen satın alma ve birleşme yoluyla uluslararasılaşmayı tercih etmektedir.

### **1.2.3.8 Ölçek ve kapsam ekonomileri**

Bankaları, uluslararası faaliyetlerde bulunmaya teşvik eden unsurlardan diğer ikisinin ölçek ve kapsam ekonomileri olduğu düşünülmektedir. Ölçek ve kapsam ekonomilerinin maliyet avantajı yarattığı düşünülmekte ancak ampirik araştırmalarda, uluslararası bankacılığı nasıl teşvik ettiği konusunda kategorik sonuçlara ulaşılamamıştır<sup>40</sup>.

Slager tarafından, ölçek ve kapsam ekonomilerinin teşvik unsuru haline gelmesi için iki farklı neden gösterilmektedir<sup>41</sup>:

---

38 Esther SANCHEZ-PEINADO, "Internationalization Process of Spanish Banks: Strategic Orientation After Mergers", **European Business Review**, Vol.15 , Iss.4, 2003, s.254.

39 Justin G. FUNG, ve Diğerleri, "A decade of internationalization: the experience of an Australian retail bank", **Journal of International Financial Markets, Institutions and Money**, Vol.12, 2002, s. 410.

40 Jordi CANALS, **Universal Banking: International Comparisons and Theoretical Perspectives**, Oxford: Oxford University Press, 1997, s.103.

41 SLAGER, a.g.e., s.55.

- İç pazarların büyüklük ve paylaşım açısından sınırlı olması nedeniyle büyüme potansiyeli taşımaması

- Maliyetlerdeki yapısal farklılıklar

### **1.2.3.9 Sermaye maliyeti**

Bankaların, faaliyetlerini devam ettirmek için sermayedarlarca kabul edilebilecek minimum getiriyi sağlamaları gerekmektedir. İç piyasada getirilerin düşmeye başladığı ve alternatif gelir kaynaklarının bulunmadığı durumlarda, uluslararası faaliyetler ek getiri yaratmada teşvik unsuru olabilmektedir. Örneğin yabancı bankaların Amerika'daki faaliyetlerini geliştirmelerinin nedeni olarak Amerikan borsasının diğer borsalara göre daha düşük seviyelerde olması gösterilmiştir<sup>42</sup>.

### **1.2.3.10 Risk/getiri çeşitliliği**

Uluslararası finansal faaliyetleri açıklayan yaklaşımlardan bir diğeri yatırım teorisine dayanmaktadır. Mevcut araştırmalara göre, çeşitli coğrafyalara dağılmış örgütlerin daha düşük risk-getiri dengesine ulaşabildiklerini ortaya koymaktadır. Diğer yandan ekonomik yapı ve piyasa karakteristikleri yakın olan ülkelerde faaliyet göstermenin bu durumu kısıtladığı belirtilmektedir<sup>43</sup>.

### **1.2.3.11 Hissedar getirisi ve piyasa değeri**

Uluslararasılaşma faaliyetlerinin bankanın sermaye ve rezervlerinde artışa neden olması durumunda hissedarlar uluslararasılaşmaya yönelik önerileri destekleyecek ve bankayı uluslararası faaliyetlerinde fonlayacaktır. Hissedar getirisini arttıracak uluslararası faaliyetler şu özellikler aranmaktadır:

- Nakit akışı yaratması,

---

42 ALIBER, a.g.m., s.661.

43 SLAGER, a.g.e., s.58.

- Kaliteli kredilere sahip olması,
- Maliyet-Gelir rasyosunun düşük olması,
- Az sermaye ile çok gelir yaratarak yüksek özsermaye getirisi sağlaması,
- Faiz dışı gelirlerin toplam gelirler içerisindeki payının yüksek olması,

#### **1.2.3.12 Finansal sistemler**

Finansal sistemler, finansal kalkınma ve uluslararasılaşma kavramlarının biriyle çok kuvvetli ilişkileri bulunmaktadır. Farklı finansal sistemlerin varlığı uluslararasılaşmada önemli bir teşvik unsuru olabileceği düşünülmekte ve genelde finansal sistem 3 farklı şekilde tanımlanmaktadır: banka odaklı finansal sistemler, müşteri odaklı finansal sistemler ve devlet veya kurumlar tarafından yönetilen finansal sistemler<sup>44</sup>.

Pazar odaklı finansal sistemlerde, fiyat mekanizmasının başrolde olması piyasaları daha rekabetçi hale getirmektedir. Rekabetin yüksek olduğu bir ortamda, daha yenilikçi finansal ürünlere ihtiyaç duyulması, bankaları dış pazarlara açılarak yeni finansal ürünler bulmaya yöneltecektir. Banka odaklı finansal sistemlerde ise bankacılık ilişkilerinin başrolde olması, bankaların pazar paylarını büyütmelemlerini güçleştirmektedir. Daha yüksek pazar payına sahip olmak isteyen bankalar için uluslararasılaşma iyi bir alternatif olarak değerlendirilecektir. Devlet veya kurumlar tarafından yönetilen finansal sistemlerde düzenlemelerin başrolde olması, bankacılık faaliyetlerini sınırlamaktadır. Bu durumda bankalar, daha esnek mevzuatlara sahip pazarlara açılmayı tercih edeceklerdir.

---

44 SLAGER, a.g.e., s.60.

#### 1.2.4 Bankacılık Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmanın Ölçümü

Bankaların uluslararasılaşma derecelerini (DOI-degree of internationalization) değerlendirmede farklı yöntemler geliştirilmiştir. Bunların arasında yurtdışı satışların toplam satışlara oranı gibi tek bir gösterge üzerinden değerlendirmelerden, farklı birçok göstergenin tek bir indekste birleştirilmesi ile oluşturulan uluslararasılaşma derecelerine (UD) kadar birçok yöntem bulunmaktadır.

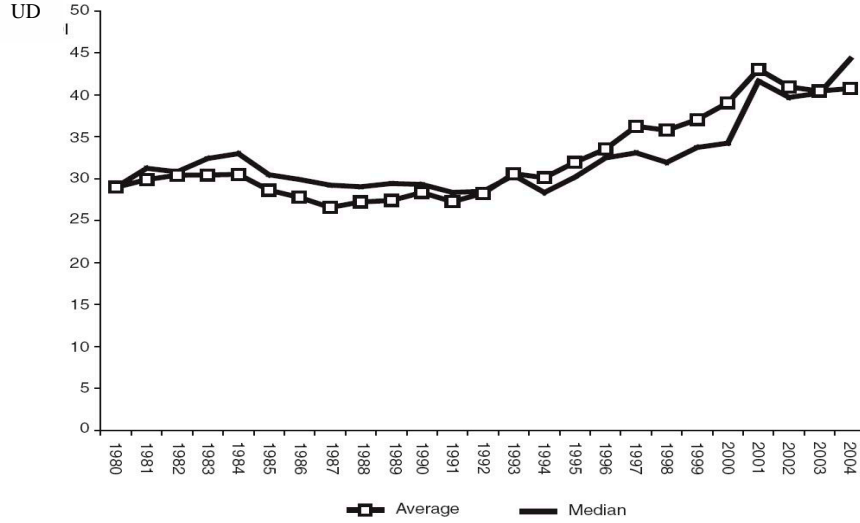
Sullivan, firmaların uluslararasılaşma derecesiyle ilgili, tek bir gösterge üzerinden yapılan on yedi çalışmayı incelemiş ve yurtdışı satışların toplam satışlara oranı gibi tek göstergelerin dış şoklardan daha çabuk etkilenmesi nedeniyle ölçüm hatasına neden olacaklarını tespit etmiştir. Bunun üzerine istatistikî analizler neticesinde aşağıdaki göstergeleri “Uluslararasılaşma Derecesi Ölçeği” adında tek bir ölçek altında birleştirmiştir. Bu göstergeler; yurtdışı karların toplam kardaki payı, ihracatın toplam satışlardaki payı, yurtdışı varlıkların toplam varlıklardaki payı, yurtdışı şubelerin toplam şubeler içindeki payı, reklam ve ARGE yoğunluğu, yöneticilerin yurtdışı deneyimi ve firmanın coğrafi olarak dağılımıdır. Oluşturulan ölçekte, örneklemelerden doğan hataların, sistematik ve tesadüfî hataların azaldığı sonucuna ulaşmıştır<sup>45</sup>.

Slager ise bankaların uluslararasılaşma derecesini 3 göstergeye dayanan bileşik bir endekse ölçülmüştür. Bu endeks, yurtdışı sermayenin toplam sermayeye oranı, brüt yurtdışı gelirlerin toplam brüt gelire oranı ve yurtdışı istihdamın toplam istihdama oranlarının ağırlıksız ortalamasının alınması ile oluşturulmuştur. 1980-2003 yılları arasında 8 farklı ülkeden 45 bankanın faaliyetlerinin incelendiği çalışmada, 1980’de %29 olan UD indeksinin, 1995’ten itibaren artmaya başlayarak, 2004 yılında %41 seviyesine geldiği belirtilmektedir. Ülkeler bazında bakıldığında, 80’li yılların başında en yüksek UD’lere sahip bankalar Amerikan ve İngiliz bankaları iken, 80’lerin sonuna doğru Japon

---

45 Daniel SULLIVAN, “Measuring the Degree of Internationalization of a Firm”, **Journal of International Business Studies**, Vol.5, Iss.2, 1994, s.325-340.

bankalarında uluslararası aktivelere artış göstermektedir. 1980-2000 arasında UD'lerinde en güçlü artışı Kıta Avrupa'sındaki bankalar gerçekleştirmişlerdir<sup>46</sup>.



**Grafik 4. 1980-2004 Arası Uluslararasılaşma Derecesinin Gelişimi (%)**

**Kaynak:** SLAGER, a.g.e., s.92.

Aynı çalışmada UD indeksinin bileşenleri incelendiğinde, yatırım bankacılığı ve kurumsal finansman faaliyetlerinin etkisiyle 80'lerin başında daha çok gelir kaynaklı olan uluslararasılaşma hareketleri, 90'lardaki satın alma ve birleşmelerin etkisiyle, varlık ve çalışanların etkisi artmıştır. 2004 yılı itibariyle incelemeye konu olan ülkelerdeki uluslararasılaşma dereceleri sırasıyla şu şekildedir.

- İsviçre-%68,8
- İspanya-%56,1
- Hollanda-%48,1

46 SLAGER, a.g.e., s.90.

- Almanya-%42,7
- İngiltere-%40,3
- Fransa-%37,5
- A.B.D.-%24,7
- Japonya-%18,3

Dünyada bölgeler bazında yabancı banka katılım oranlarını incelediğimizde Tablo 4'de görüldüğü gibi özellikle Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde yabancı banka sahiplik oranının yüksekliği dikkat çekmektedir.

**Tablo 4: Dünyada Yabancı Banka Katılım Oranları (%)**

	1990	2004	GSYİH'ya Oranı	Milyar Dolar
<b>Orta ve Doğu Avrupa</b>				
Bulgaristan	0	80	49	13
Çek Cumhuriyeti	10	96	92	99
Estonya	0	97	89	11
Macaristan	10	83	67	68
Polonya	3	68	43	105
<b>Asya</b>				
Çin	0	2	4	71
Hong Kong	89	72	344	570
Hindistan	5	8	6	36
Kore	4	8	10	65
Malezya	0	18	27	32
Singapur	89	76	148	159
Tayland	5	18		
<b>Latin Amerika</b>				
Arjantin	10	48	20	31
Brezilya	6	27	18	107
Şili	19	42	37	35
Meksika	2	82	51	342
Peu	4	46	14	11
Venezuela	1	34	9	9

**Kaynak:** BIS, *Quarterly Review* December 2005, s.72



Yabancı banka katılımının GSYİH'ya oranına bakıldığında ise Hong Kong ve Singapur, sırasıyla, %344 ve %148 ile ön plana çıkmaktadır. Hong Kong aynı zamanda 570 milyar dolarlık yabancı katılım tutarı ile ilk sırada yer almaktadır.

### 1.2.5 Bankaların Uluslararası Piyasalara Giriş Biçimleri ve Stratejileri

Bankaların uluslararası piyasalara farklı örgütsel biçimlerde girebilmektedir. Bu biçimlerin başında temsilcilik ofisleri, şubeler, bağlı ortaklıklar ve iştirakler gelmektedir.

- *Temsilcilik ofisleri*, en kolay kurulabilen örgüt yapısıdır. Ancak mevduat toplama ve kredi verme yetkileri olmadığı için faaliyet alanları oldukça sınırlıdır. Yerel müşteriler ve ana banka arasında ilişkinin kurulmasını kolaylaştırmaktadırlar. Ayrıca ilerleyen dönemde, ev sahibi ülkede büyümek isteyen bankalar için piyasayı yakından gözlemlmelerine olanak sağlamaktadır<sup>47</sup>.

- *Şubeler* uluslararası bankacılıkta en önemli örgütsel yapılardır. Ana bankanın ayrılmaz bir parçası olan şubeler, ana bankaya ait sermayeden yararlanabilmekte ve daha geniş hizmetler sunabilmektedir. Genellikle kurumsal bankacılık faaliyetleri gösteren şubeler, müşterilere büyük çapta krediler sağlayabilmekte, mevduat toplayabilmektedir. Ayrıca ana bankanın kredi notunun şubeler içinde geçerli olması mevduat toplama ve hazine işlemlerinde yerel bankalara göre avantajlı konuma getirmektedir. Şubeler ana bankanın ayrılmaz bir parçası olduğu için, ev sahibi ülkede ana bankayı iflasa sürükleyecek yada ona zarar verecek faaliyetlerde dikkatli olmak zorundadır<sup>48</sup>.

---

47 George CLARKE ve Diğerleri, "Foreign bank entry: experience, implications and for developing countries and agenda for further research", **World Bank Research Observer**, Vol.18, Iss.1, 2003, s.25-59.

48 Adrian TSCHOEGL, "**Financial Crises and the Presence of Foreign Banks**", *Systemic Financial Crises: Containment and Resolution*, Ed. by P. Honohan, L. Laeven, New York: Cambridge University Press, 2005, s. 197-232.

- *İştirakler*, yabancı bankanın ortak olduğu bankanın %50'inin altında hisseye sahip olduğu örgütsel yapılardır. Genellikle yabancı bankalar, yerel bankanın kötü yönetiminden kaynaklanan problemlerin sorumluluklarını almak istemedikleri için, yerel iştiraklerde adlarının yer almasını istememektedir. Bununla birlikte yabancı bankalar, iştiraklerde azınlık hisselerini zamanla arttırarak mülkiyeti devralabilmektedir<sup>49</sup>.

- *Bağlı ortaklıklarda* iştirakler gibi hukuki teşebbüslerdir. Bu örgütsel yapılarda yabancı bankalar çoğunluk hisselerine sahiptirler. Bağlı ortaklıklar kendi sermayeleri ile faaliyet gösterdikleri için ana bankanın mali durumu güçlü olsa da bağlı ortaklık bataabilir, ya da bağlı ortaklığın mali durumunun iyi olduğu ancak ana bankanın batması durumu söz konusu olabilir. Ayrıca sermaye kullanımları yerel mevzuata bağlı olduğundan belli bir limite kadar kredi verebilirler. Böyle durumlarda genelde ilgili bağlı ortaklık, müşteriye ana bankanın şubesine yönlendirmektedir. Yabancı bankalar iştiraklerindeki hisselerini bağlı ortaklık konumuna getirebilirler yada sıfırdan yatırım yaparak bağlı ortaklık kurabilirler<sup>50</sup>.

Bankaların uluslararası piyasalarda hangi örgütsel modelde faaliyet gösterecekleri, stratejilerine ve hedeflerine bağlıdır. Ancak bankaların stratejilerini belirlemelerinde birçok değişkenin rol oynaması, tek bir model altında stratejik bir çerçeve oluşturmayı güçleştirmektedir. Bu alanda geliştirilen stratejik çerçevelerden biri Smith ve Walter'a ait olan Müşteri-Arena-Ürün (Client-Arena-Product (CAP) Matrix) matriksidir. CAP modeli ile bankaların strateji geliştirmede kullanabilecekleri özelliklerden bazıları şunlardır; sermaye tabanı yeterliliği, kurumsal risk tabanı, insan kaynakları kalitesi, bilgiye ulaşma ve pazara girme kalitesi, teknolojik taban ve yönetim kültürü, çalışanların girişimcilik kalitesi<sup>51</sup>.

---

49 TSCHOEGL, a.g.e., s.207.

50 TSCHOEGL, a.g.e., s. 207.

51 Roy SMITH ve Ingo WALTER, **Global Banking**, 2.nd edition, New York: Oxford University Press, 2003, s. 368-372.

Tschoegl ise yabancı bankaları stratejilerine göre iki grupta sınıflandırmıştır: gelenekselciler ve yenilikçiler. Gelenekselciler, ulusal finans merkezlerinde şube veya küçük çaplı bağlı ortaklıklarla faaliyet gösteren yabancı bankalardır. Bu gruptaki bankalar genellikle dış ticaret işlemleri, yurtdışı ödemeleri, kambiyo işlemleri ve kredilendirme gibi klasik bankacılık işlemlerini yürütmektedir. Gelenekselciler, perakende bankacılık alanında faaliyet göstermeyi amaçlamazlar.

Yenilikçiler ise girecekleri pazarda iki farklı arayış içerisindedirler; ilk olarak pazardaki durumun kendileri için yeni olanaklar yaratacak olması, ikinci olarak sundukları ürün ve yöntemlerin pazar için yeni hizmetler olacak olması. Yenilikçiler kendi içinde üç farklı gruba ayrılmaktadır<sup>52</sup>:

- *Bahisçiler (Bettors)*, geçiş döneminde olan piyasalara giren ve buradaki ortamdan fayda sağlayan, kalkınma ve yatırım bankaları, özel sermaye şirketleri, ya da bireysel yatırımcılardır. Girdikleri şirketlerin yönetimine karışmayan bahisçilerin ilgi alanı sadece mali fayda sağlamak olup, genellikle yerli veya yabancı stratejik yatırımcılarla hareket etmektedir. Uluslararası Finans Kurumu (IFC), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) bu grupta verilebilecek örneklerden bazılarıdır.

- *Maden Arayıcılar (Prospectors)* grubu, uluslararasılaşma konusunda az bilgisi olan ancak yeni ülkelere yayılmak isteyen bankaları kapsamaktadır. Bu gruptaki bankalar, giriş yapacakları ülkede kriz ortamınının olmasını veya hukuki yapının değişmesini kollarlar. Genellikle başlangıçta azınlık hisseleri alarak giriş yapar eğer yatırım gelecek vaat ediyorsa paylarını arttırlar. Eğer yatırım gelecek vaat etmiyorsa hisselerini satarak farklı projelere yönelirler. Porsche Bank veya Opel Bank gibi tüketici finansmanı, özellikle taşıt finansmanı alanında uzmanlaşmış bankalar bu grupta örnek gösterilmektedir.

- *Yeniden Yapılandırıcılar (Restructurers)* kriz zamanında veya özelleştirme ile banka alan ve onu iyileştirme stratejisi izleyenleri ifade etmektedir. Genellikle geçiş

---

52 TSCHOEGL, a.g.e, s.200.

ekonomilerinde olan ülkelerde uzun vadeli yatırım yapmayı düşünen bankalar bu grupta yer almaktadır. Baltık ülkelerinde faaliyet gösteren İskandinav bankaları bu gruba örnek olarak verilebilir.

Canals tarafından geliştirilen bir başka modelde, bankaların uluslararasılaşma stratejilerinin 3 ana teşvik unsuruna dayandığı öne sürülmektedir. Bu unsurlar; ölçek, müşteri hizmetleri ve kaynak transferidir ve Canals'a göre bankalar hangi teşvik unsuruna göre uluslararasılaşmayı tercih ediyorsa ona uygun örgütsel yapıyı seçmelidir. Örneğin, stratejik iş ortaklıklarının (alliances) kaynak ve yetenek transferine uygun örgütsel formlar olduğunu, ölçeği büyütmenin en iyi yolun ise satın alma (acquisitions) olduğunu belirtmiştir. Eğer müşteri hizmetlerine ağırlık verilecek bir strateji izlenecekse şubeleşmenin avantajlı olacağını söylemektedir<sup>53</sup>.

Slager ise dört ana uluslararasılaşma safhası belirlemiştir; giriş, genişleme, konsolidasyon ve yeniden yapılanma. Buradan hareketle her safhada uluslararasılaşma derecelerini seviyelerindeki değişimler belirlenmiş ve 5 tip uluslararasılaşma stratejisi oluşturulmuştur. Tablo 5'de bu safhaların açıklamaları, banka organizasyonuna etkileri ve uluslararasılaşma seviyeleri gösterilmiştir.

Bankaların içinde bulunduğu uluslararasılaşma safhasına göre Slager tarafından önerilen 5 farklı uluslararasılaşma stratejisi aşağıda gibidir<sup>54</sup>:

- **Hızlanan Uluslararasılaşma (Accelerating Internationalization):** Bankalar uluslararası faaliyetlerine öncelikle başlıca finans merkezlerinde şubeler açarak başlamaktadır. Bir sonraki adımda uluslararasılaşma faaliyetleri yabancı bir banka satın alımıyla genişletilmektedir. Son olarak satın aldığı yabancı banka ile konsolidasyon sürecinde yeniden yapılanmakta ve karlılığını arttırmaktadır.

---

53 CANALS, a.g.e., s.329-330.

54 SLAGER, a.g.e., s.109.

- **İlimli Uluslararasılaşma (Moderate Internationalization):** İlimli uluslararasılaşma stratejisini izleyen bankalar, uluslararasılaşmayı bankanın diğer faaliyetlerine destek mahiyetinde görmektedirler. Başlıca finans merkezlerinde yabancı şube ağı kurarak Bankacılık faaliyetlerini yürütmektedirler. Satın alma veya diğer uluslararasılaşma faaliyetleri ancak diğer bankaların uluslararasılaşma faaliyetlerine tepki olarak geliştirilmektedir.

- **Şiddetli Uluslararasılaşma (Imploding Internationalization):** Rakip bankalara karşı kendi konumunu güçlendirmek isteyen bankaların hızla uluslararasılaşma faaliyetlerini ifade etmektedir. Ancak uluslararasılaşma faaliyetleri bir süre sonra bankanın kontrolünden çıkıp uzun süreli finansal krizlere neden olabilmektedir. Bu durum bankaların sermayelerini arttırmalarını ve düzenleyici kurumların da baskısıyla yeniden iç pazara odaklanmalarına neden olmaktadır.

- **Gerileyen Uluslararasılaşma (Retreating Internationalization):** Yabancı pazarlardaki ekonomik ve finansal kriz sonrasında, bankaların yurtdışı faaliyetlerini değerlendirip uluslararası faaliyetlerden yerel faaliyetlere odaklanmasını kapsamaktadır. Uluslararasılaşma derecesinin düşürülerek sermaye iç pazardaki faaliyetlere yönlendirilmektedir.

- **Kurulu Uluslararasılaşma (Established Internationalization):** Bu stratejiyi izleyen bankalar genelde çok yüksek uluslararasılaşma derecelerine sahip bankalar olmaktadır. Çok uzun süredir uluslararasılaşmayı faaliyetlerinin bir parçası haline getirmiş ve yerel faaliyetler ile yurtdışı faaliyetler arasında uygun bir yapıya kavuşmuştur.

**Tablo 5. Uluslararası Faaliyetlerin Aşamaları**

Stratejik Safhalar		Karakteristik Özellikleri	Banka Yapısı Üzerine Etkisi	Bankanın Uluslararasılaşma Derecesine (UD) Etkisi	
				UD Düzeyi	UD Değişimi
1. Giriş		<ul style="list-style-type: none"><li>· Yeni pazarda yeni faaliyet</li><li>· Mevcut pazarda yeni faaliyet</li><li>· Yeni pazarda mevcut faaliyet</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>· Örgütsel yapıda değişiklik /</li><li>· Yeni stratejik hedefler</li></ul>	%0-20	%0-10
2. Genişleme	Genel	<ul style="list-style-type: none"><li>· Faaliyetlere ayrılan sermaye taahhütlerinde ortalamanın üzerinde büyüme</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>· Birkaç pazarın hedeflenmesi</li><li>· Birkaç satın alma</li></ul>	%20-60	%0-20
	Odaklanmış	<ul style="list-style-type: none"><li>· Faaliyetlere ayrılan sermaye taahhütlerinde ortalamanın üzerinde büyüme</li><li>· Pazar faaliyetlerden seçici olarak yatırımların azaltılması (selective disinvestment)</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>· Tek veya çok az pazarın hedeflenmesi</li><li>· Belki büyük bir satın alma</li></ul>	%20-80	%0-20
3. Konsolidasyon	Dengeli büyüme	<ul style="list-style-type: none"><li>· Faaliyetlere ayrılan sermaye taahhütlerinde ortalama bir büyüme</li><li>· Mevcut pazar konumunun ve finansal hedeflerin korunmasının amaçlanması</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>· İç ve dış pazarlardaki büyüme oranlarına bağlı olarak</li></ul>	Her düzeyde	%-5-+5
4. Yeniden Yapılanma	Yeniden Odaklanma	<ul style="list-style-type: none"><li>· Bir kriz neticesinde stratejik hedeflerin yeniden belirlenmesi veya organizasyonun yeniden yapılandırılması</li><li>· Yeniden yapılanma faaliyetlerinin negatif yatırıma değil karlılığın artmasına veya maliyetlerin azalmasına neden olması</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>· İşten çıkartma</li><li>· Örgütsel yapıda değişim</li><li>· Stratejik hedeflere yeniden odaklanma</li></ul>	%20-80	%-5-+5
	Yeniden Odaklanma ve Çıkış	<ul style="list-style-type: none"><li>· Bir kriz neticesinde stratejik hedeflerin yeniden belirlenmesi veya organizasyonun yeniden yapılandırılması</li><li>· Faaliyetlere ayrılan sermaye taahhütlerinde ortalama bir büyüme</li><li>· Karlılığı arttırmak ve maliyetleri azaltmak için yatırımların azaltılması</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>· İşten çıkartma</li><li>· Örgütsel yapıda değişim</li><li>· Stratejik hedeflere yeniden odaklanma</li><li>· Rezerv sermayenin kalan faaliyetlerin devamı veya borç ödeme gücünü desteklemek için kullanılması</li></ul>	Her düzeyde	%-10-0
	Çıkış	<ul style="list-style-type: none"><li>· Bir kriz neticesinde stratejik hedeflerin yeniden belirlenmesi veya organizasyonun yeniden yapılandırılması</li><li>· Sermayeyi arttırmak amacıyla faaliyetlerin satılması veya kapatılması</li><li>· Yatırımların başka alanlara veya mevcut faaliyetlere yönlendirilmesi</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>· İşten çıkartma</li><li>· Örgütsel yapıda değişim</li><li>· Stratejik hedeflere yeniden odaklanma</li><li>· Rezerv sermayenin borç ödeme gücünü arttırmak için kullanılması</li></ul>	%40-80	%-20-0

Kaynak: SLAGER, a.g.e, s.107.

## 2 BANKACILIK SEKTÖRÜNDE PERFORMANS

Bankalar sahip oldukları özellikler nedeniyle performans analizi ve değerlendirmesinde diğer işletmelerden farklı bir yaklaşım, bakış açısı, değerlendirme ve yorum gerektirmektedirler.

Bu bağlamda, bu bölümde bankacılık sektöründe performans kavramı ve performans göstergeleri açıklandıktan sonra Türk Bankacılık sektörünün genel performans değerlendirmesi yapılacaktır. Daha sonra bankacılık sektörünün performansını etkileyen faktörler üzerine yapılan çalışmalar özetlenecektir.

### 2.1 Bankacılık Sektöründe Performans Kavramı

“Bir işin, işle ilgili süreçlerin ve işi yapan kişilerin amaçlar, sonuçlar ve kullanılan kaynaklar ile ilgili nicel ve nitel açıdan ulaştığı sonuçlar” şeklinde tanımlanan performans kavramı, örgüt bazında incelendiğinde “örgütün önceden belirlenmiş olan amaçlarına, kaynaklarını en etkili şekilde kullanarak ulaşabilme kabiliyetini” ifade etmektedir<sup>55</sup>.

Performans kavramına yaklaşımlar, yıllar içinde değişim göstermiştir. Finansal tablolara yansıyan sonuçların kontrolüne ve iyileştirilmesine dayanan geleneksel performans değerlendirme modellerinin, geçmiş performans ile ilgili bilgi sağlamanın ötesine geçememesi, kısa dönemli sonuçlara odaklanması, uzun vadeli stratejik kararların alınmasında gereksinim duyulan bilgileri sunmakta yetersiz kalması, performansı tüm boyutları ile ölçmekte yetersiz kalması ve maddi olmayan varlıkların performans üzerindeki etkisini dikkate almaması, organizasyonların yeni performans ölçüm yöntemlerinin geliştirilmesine yönelik arayışlara girmesine neden olmuştur<sup>56</sup>.

---

<sup>55</sup> Sumru OYMAN, “Stratejik Yönetim Sürecinde Performans Ölçümü ve Dengeli Sonuç Kartı Uygulaması: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İçin Bir Değerlendirme”, (**Uzmanlık Tezi**, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Muhasebe Genel Müdürlüğü, 2009).

<sup>56</sup> OYMAN, a.g.e., s.82.

1990'lı yılların başlarında performans kavramına bütüncül bir yaklaşım getirilerek, performans yönetiminde önemli bir dönüm noktası olan performans karnesi (balanced scorecard) ile tanışılmıştır. Dünya çapında kabul görmüş bir yönetim muhasebesi aracı olan performans karnesi, finansal performans ölçütlerinin yanında finansal olmayan performans ölçütlerinin de kullanılmasını önererek kurumsal performansın çok boyutlu olarak ölçülmesini ve kurumun stratejilerine odaklanmasını sağlamıştır<sup>57</sup>.

İlk olarak Kaplan ve Norton tarafından geliştirilen performans karnesi, maddi varlıklar ile birlikte uzun vadede kurum performansını etkileyecek maddi olmayan varlıkların değerini de dikkate almakta, performans yönetim sisteminin stratejik hedefler üzerine kurulmasını sağlamaktadır. Performans karnesi; kuruma dört açıdan bakmaktadır: Bu açılar; finansal ölçümler, müşteri bakışı, içsüreçlerin incelenmesi, öğrenme ve gelişim<sup>58</sup>.

Bankaların performans analizi, sahip oldukları özelliklerden dolayı banka dışı işletmelerden farklılık göstermektedir. Bankaların performans analizi ve değerlendirmesini etkileyen özellikler şu şekilde sıranabilir<sup>59</sup>;

- *Ekonomideki işlevleri*; finansal aracılık, kaynaklara akıcılık sağlama, kaynak kullanımında etkinlik, kaynaklarda süre ve tutar değişimi yapma, kaydi para ya da banka parası yaratma, para politikasının uygulanmasında etkinlik sağlama, uluslararası ticareti geliştirme bankaların ekonomideki temel işlevleridir.

- *Sundukları hizmet ve işlemlerin niteliği*; parasal birikimleri mevduat ya da benzeri altında toplama ve saklama, ödünç verme, kredilendirme, finansal kirlama, gayrinakdi kredi, para transfer hizmetleri, ödeme araçları çıkarma ve yönetme, finansal varlık ticareti, şirketlerin menkul kıymet çıkarmalarına aracılık, portföy yönetimi, alım

---

<sup>57</sup> Ali COŞKUN, "Bankaların Stratejik Performans Yönetiminde Performans Karnesi Kullanımı", **Bankacılar Dergisi**, Sayı.56, Mart 2006, s.28.

<sup>58</sup> Robert S. KAPLAN, David P. NORTON, "The Balanced Scorecard - Measures That Drive Performance", *Harvard Business Review*, January February 1992, <http://hbr.org/1992/01/the-balanced-scorecard-measures-that-drive-performance/ar/1>

<sup>59</sup> AKGÜÇ, a.g.e, s.1.



satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı, para piyasasında aracılık, muhafaza hizmetleri, istihbarat hizmetleri, tahsil ve ödeme hizmetleri, acentalık hizmetleri ve danışmanlık hizmetleri sunulan hizmet ve işlemler arasındadır.

- *Karşılaşmış oldukları risklerin çeşitliliği;* kredi riski, likidite riski, piyasaya ilişkin likidite riski, yatırım riski, operasyonel risk, döviz kuru riski, faiz oranı riski, transfer riski, politik risk, piyasa riski, işlemlerin sonuçlandırılmaması riski, işlemin sonuçlandırma öncesi oluşan risk, sahtekarlık riski, yönetim riski, mevzuata ilişkin yetersiz bilgi riski, düzenlemeye uyulmama riski ve itibar riski başlıca risk çeşitleri ve risk kaynaklarıdır.

- *Faaliyetlerinin yasalarla ve idari kararlarla düzenlenmeleri, kamu denetim ve gözetimi altında tutulmaları;* bankacılık faaliyetlerinin aksatılmadan, kurallara uygun bir biçimde yönetilmesi, koruyucu amaçlı denetim, yönlendirici denetim, ekonomik istikrarı sağlamaya yönelik denetim, rekabet sağlayıcı denetim sektöründe denetim ve gözetimin temel amaçlarıdır.

- *Küreselleşmeden en çok etkilenen finans sektöründe faaliyet göstermeleri.*

## **2.2 Bankacılık Sektöründe Performans Göstergeleri**

Bankaların performans analizinde kullanılan teknikler temelde banka dışı işletmelerde kullanılanlardan farklılık göstermemektedir. Bankacılık sektöründe performans, finansal ölçütlerin yanısıra finansal olmayan ölçütleri de içerir. Bankaların tüm diğer işletmeler gibi temel amacı piyasa değerini maksimize etmektir. Çarpan analizi, indirgenmiş nakit akımları yöntemi, temettü getiri modeli ve özsermaye artırı getiri modeli bankaların değerini belirlemede kullanılan farklı yaklaşımlar arasındadır. Karlılık, sermaye yeterliliği, verimlilik oranları bankaların finansal göstergeleri arasında yer alırken müşteri memnuniyeti ve hizmet performansı bankaların finansal olmayan performans kriterlerini oluşturur.

### 2.2.1 Hissedar Değeri

Kurumsal finansman teorisyenlerinin üzerinde birleştiği konu bir firmanın birincil amacının hissedarlarının değerinin (shareholders' wealth) maksimize edilmesi olması gerektiğidir. Bankalarda alınan çok sayıda farklı kararların temel amacı bankanın piyasa değerini maksimum kılmaktır. Bunu yaparken banka yönetimi karlılık, likidite ve güvence hedefleri arasında bir denge kurmak zorundadır<sup>60</sup>.

Piyasa değeri bir varlığın piyasa koşullarında arz ve talebe göre belirlenen değeridir. Eğer varlık organize ya da organize olmayan bir piyasada kote olmuş ve bu piyasada işlem görüyorsa, piyasa değeri “borsa değeri” olarak da bilinir<sup>61</sup>.

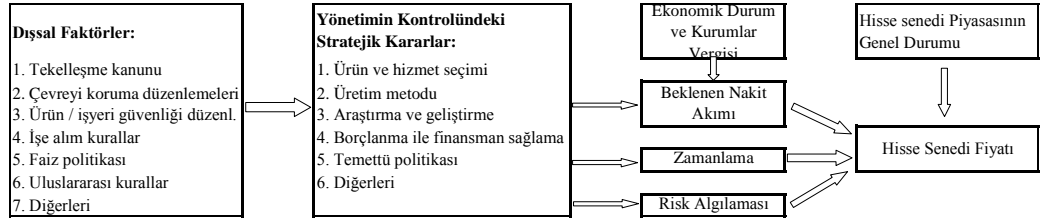
Hissedar değerini etkileyen iç ve dış faktörler bulunmaktadır. İç faktörler, etkin bir yönetimle kontrol edilebilen faktörlerdir. Dış faktörler ise faaliyet gösterilen çevreye ve koşullara ilişkin olan ve yönetimin kontrolü altında olmayan faktörlerdir. Brigham ve Houston, hisse senedi fiyatını etkileyen iç faktörleri kurumun yaratması beklenen nakit akımı, nakit akımının zamanlaması ve nakit akımına ilişkin risk durumu olarak sıralamaktadır. Bunun yanısıra, finansman yönetimi ve temettü politikası şirketin değerini belirleyen diğer önemli iç faktörlerdir. Brigham ve Houston, yasal sınırlamalar, ülkedeki genel ekonomik durum, vergi kanunu, faiz seviyesi ve hisse senedi piyasasındaki genel durumu dış faktörler olarak sıralamaktadır. Ülkedeki genel ekonomik durum ve kurumlar vergisi oranı, beklenen nakit akımları, nakit akımlarının zamanlaması ile nakit akımlarına ilişkin risk algılaması hisse senedi fiyatını belirlemede direkt etkide bulunmaktadır<sup>62</sup>.

---

<sup>60</sup> Niyazi BERK, “**Finansal Yönetim**”, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2005, s.8.

<sup>61</sup> A. Osman GÜRBÜZ ve Yakup ERGİNCAN, “**Şirket Değerlemesi: Klasik ve Modern Yaklaşımlar**”, İstanbul: Literatür Yayıncılık, 2004, s. 15.

<sup>62</sup> E. BRIGHAM ve J .F. HOUSTON, “**Fundamentals of Financial Management**”, USA: South-Western, 8. ed, 1998, S.22-23.



**Şekil 1. Hisse Senedi Fiyatını Belirleyen Ana Faktörler**

**Kaynak:** Brigham, a.g.e., s 23.

Değer belirlemede farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yöntemler bazen tek, bazen de belirli bir kombinasyonla kullanılmaktadır. Çarpan analizi, bir varlığın değerinin piyasadaki benzer özellikteki varlıkların nasıl fiyatlandırıldığına görece bir hesaplama yapan bir yöntemdir. Bu nedenle söz konusu değer, gerçek değer bulunmasından çok görece değer ölçüsü olarak kabul edilmektedir. İndirgenmiş nakit akımları yönteminde herhangi bir varlığın değeri, bu varlığın beklenen nakit akımlarının risk derecesini yansıtan bir oranla indirgenmesi suretiyle bulunmaktadır. Temettü getiri modeli ile hissenin değeri, hissenin gelecekte beklenen temettü ödemelerinin değerinin bugüne indirgenmesi ile bulunur. Özsermaye artık getiri modeli, hissenin değerini bugünkü özsermaye ile gelecekteki özsermaye artık getirilerinin bugüne indirgenmesi ile bulur.

### 2.2.1.1 Çarpan Analizi

Piyasa çarpanları yaklaşımı, aynı sektörde faaliyet konusu benzer şirketlerin çeşitli finansal rasyolarının ortalamaları ve/veya sektöre özgü geçmişte gerçekleşmiş işlemlerde oluşan rasyoları dikkate alarak uygulanan değer belirleme yöntemidir. Bu yöntemde karşılaştırılabilir şirket seçimi çok önemlidir. Değerleme yapılacak şirket için, benzer şirketlerin ortalaması ile şirket hisselerinin nominal değeri çarpılarak şirket değerine ulaşılır.

**Fiyat / Kazanç (F/K) oranı**, finansal piyasalarda yaygın kullanılan önemli bir değer ölçüsüdür. F/K oranı, bir şirket hissesinin piyasada oluşan hisse başına fiyatının hisse başına elde edilen net kar miktarına (veya şirket piyasa değerinin şirket vergi sonrası net karına) oranıdır. F/K oranı, işletmenin her 1 TL'lik hisse senedi başına düşen net karına karşılık yatırımcıların kaç TL ödemeye razı olduklarını gösteren bir orandır. Örneğin F/K oranının 5 olması, yatırımcıların hisse başına düşen karın 5 katını ödemeye razı olduğuna işaret eder.

$$\text{Hisse Başına Kar} = \text{Net Kar} / \text{Ort. Pay Senedi Sayısı}$$

$$F / K = \text{Hisse Fiyatı} / \text{Hisse Başına Kar}$$

Şirketler, F/K oranlarını piyasadaki benzer şirketlerle karşılaştırarak kendi performanslarının piyasa performansının üstünde ya da altında olduğunu görebilirler. Oranın düşük veya yüksek olduğu diğer şirketlerin oranlarıyla ya da sektörün ortalama oranıyla karşılaştırılması sonucu belirlenir. Bunun yanında, şirketin mevcut F/K oranını tarihsel oranları ile de karşılaştırması gerekir.

F/K oranının, göreceli olarak yüksek olması ya gelecekteki karların yüksek olacağı beklentisini ya da nakit akımlarının beklenenden daha düşük oranda iskonto edildiğini gösterir. Oranın düşük olması piyasanın olumsuz beklentilerine dayanıyorsa, değişik risklere sahip hisseler eşitlendiğinde, düşük F/K oranlı hisse senedi beklentilerin üzerinde performans sağlar<sup>63</sup>.

**Piyasa Değeri / Defter Değeri (PD/DD)**, hisse senedinin piyasa değerinin hisse başına defter değerine (özsermaye) bölünmesiyle bulunan orandır. Defter değeri, belirli bir tarihte tarihi değerle kayıtlı varlıkların muhasebe kayıtlarına göre belirlenmiş değeridir. Bu oran, şirketin piyasa değerinin şirketin özsermayesinin kaç katı olduğunu gösterir.

$$PD / DD = \text{Hisse Senedi Piyasa Değeri} / \text{Özsermaye}$$

---

<sup>63</sup> BERK, a.g.e, s.381.

PD/DD oranı, genelde piyasada alınıp satılmayan hisse senedinin olması gereken fiyatını belirlerken kullanılmaktadır. Piyasada arz ve talebin karşılaşması sonucu fiyatın oluşmamış olan hisselerin fiyatı, aynı sektörde faaliyet gösteren benzer şirketlerin ve sektörün ortalama PD/DD oranıyla karşılaştırılarak tahmin edilir<sup>64</sup>.

Oranın yüksek ya da düşük olduğu sektör ortalamasıyla karşılaştırılarak tespit edilebilir. Bu oranın benzer şirketlere göre düşük olması hisselerin ucuz olduğunu gösterir. Düşük sermayeye ihtiyaç duyan sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin PD/DD oranı yüksek olmaktadır.

**Tobin's q oranı**, bir şirketin fiziksel varlıklarının piyasa değeri ile bu varlıkların cari para birimi karşılığı yerine koyma maliyetinin oranıdır. Performans ölçmede kullanılan bu oran, şirket varlıklarının piyasa değerinin, şirket varlıklarının yerine koyma maliyetine bölerek elde edilmektedir<sup>65</sup>.

$$\text{Tobin's q oranı} = \text{Varlıkların Piyasa Değeri} / \text{Varlıkların Yerine Koyma Maliyeti}$$

Yatırım kararlarının tahmin edilmesi için geliştirilmiş olan Tobin's q oranı, şirket kaynaklarının etkin kullanımını ve yönetimin etkinliğinin göstergesi olarak yorumlanırken, şirketin büyüme fırsatlarının da göstergesidir. Oranın 1'den büyük olması, şirketin kaynaklarının etkin kullanıldığını; 1'den düşük olması da tersi durumu göstermektedir<sup>66</sup>.

Tobin's q oranı yüksek şirketlerin maddi varlıklarından başka ölçülemeyen ve şirketin karlılığını etkileyen başka faktörlere değer verdiği düşünülür. Şirket değerinin varlıklarının değeri üzerinde olması, şirketi yatırım yapmaya teşvik eder.

---

<sup>64</sup> GÜRBÜZ, a.g.e, s.175.

<sup>65</sup> Eric LINDENBERG ve Stephan A. ROSS, "Tobin's Q and Industrial Organization, **Journal of Business**, Vol.54, No.1, January1981, s.1-32.

<sup>66</sup> Serpil CANBAŞ, Hatice DOĞUKANLI ve Hatice DÜZAKIN, "Tobin Q Oranı ve Günümüzde İşletme Kararları Açısından Önemi", **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt.13, Sayı.2, 2004, s.57-73.

### 2.2.1.2 İndirgenmiş Nakit Akımları Yöntemi

İndirgenmiş nakit akımları yöntemi, ilerdeki yıllarda şirket faaliyetleri sonucu ortaya çıkacak nakit akımlarının bugüne indirgenmiş değeridir. Bu yöntem, nakit bazlı ekonomik bir değerlendirme yöntemi olduğu için bir şirketin gerçek değerini ortaya çıkarır.

İndirgenmiş nakit akımları uygulamasında birinci adım, şirketin temel nakit akımlarını makul bir vadeye kadar tahmin edip sonrası için bir nihai değer (terminal value) tanımlamaktır. Bu makul vade sonrası satışlardaki artışın belirli bir Oranda sabitleneceği varsayıp nihai değer bugünkü karşılığını bulurken sabit bir hızla büyüyen ve sonsuza giden nakit akımları yöntemi (growing perpetuity method) kullanılır.

Şirkete giden nakit akımları, ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti (AOSM) ile bugüne iskontolanır.

$$\text{Şirket Değeri} = \sum_{t=1}^n \frac{CF_{\text{şirket},t}}{(1 + AOSM)^t}$$

Formülde,

$CF_{\text{şirket}, t}$  ; t döneminde beklenen nakit akımı

$AOSM = \% \text{ Özsermaye} * \text{Özsermaye Maliyeti} + \% \text{ Borç} * \text{Vergi Sonrası Borç Maliyeti}$

$$AOSM = \frac{E}{V} * R_e + \frac{D}{V} * R_d * (1 - R_e)$$

Bir şirketin piyasa değeri ile onun indirgenmiş nakit akımları arasında oldukça güçlü bir doğrusal ilişki vardır. Şirketin yarattığı nakit akımı, nakit akımının zamanlaması ve nakit akımına ilişkin riskler şirketin değerini belirleyen temel faktörlerdir<sup>67</sup>. Nakit

---

<sup>67</sup> BRIGHTON, a.g.e, s.22.

akımlarının indirgenmesinde kullanılan iskonto oranı, ülke ve yatırım riskini içeren uluslararası kabul gören bir faiz oranı olmalıdır.

### 2.2.1.3 Temettü Getiri Modeli

Temettü getiri modeli, banka hissesinin değerini hisselerin gelecekte beklenen temettü ödemelerinin değerinin bugüne indirgenmesi ile bulunur. Banka hissedarlarının aldıkları nakit akımı, hissedarlara kardan ödenen temettüdür.

$$\text{Şirketi Değeri} = \sum_{t=1}^n \frac{\text{KarPayı}}{(1+r)^t}$$

Formülde, r faiz oranıdır.

### 2.2.1.4 Özsermaye Artık Getiri Modeli

Özsermaye artık getiri modeli, hisselerin değerini bankanın bugünkü özsermayesi ile gelecekteki özsermaye artık getirilerinin bugüne indirgenmesi ile bulur. Özsermaye artık getirisi, özsermaye getirisi (net kar) ile özsermaye maliyeti arasındaki farktır.

Özsermayesiyle yatırım yapan bir şirketin gelecekte yarattığı artık getiriler o yatırımın piyasa getirisine eşitse şirketin piyasa değeri özsermayesinin bugünkü değerine eşittir.

Şirket yatırımlarından piyasa getirisinden düşük bir getiri elde ediyorsa, şirketin piyasa değeri özsermayesinin bugünkü değerinin altına düşer. Şirket yatırımlarından piyasanın üzerinde getiri elde ediyorsa, bugünkü piyasa değeri özsermayesinin değerinin üzerindedir.

### 2.2.2 Karlılık Performansı

Literatürde karlılık performansı, bazı içsel ve dışsal değişkenlerin fonksiyonu olarak ifade edilmektedir<sup>68</sup> :

İçsel değişkenler, bankanın kontrolünde olan değişken türüdür. Likidite seviyesi, karşılık politikası, sermaye yeterliliği, gider yönetimi ve banka büyüklüğü bankanın kontrolünde olan değişkenler arasında sayılabilir. Likidite seviyesini belirlemek için, kredilerin veya likit aktiflerin toplam aktifler içindeki payı veya mevduatın krediye dönüşüm oranı değişken olarak kullanılmaktadır. Kredi riskinin gösterimi için, kredi karşılık giderlerinin toplam kredilere oranı kullanılmaktadır. Sermaye yeterliliğinin gösterimi özkaynakların toplam aktiflere oranı, gider yönetimi değişkeni için faiz dışı giderlerin toplam aktiflere oranı, banka büyüklüğü için toplam aktif büyüklüğünün doğal logaritması kullanılan önemli oranlardır.

Dışsal değişkenler, sektöre özgü şartlar ve makro ekonomik değişkenlerdir. Bu değişkenler, bankanın içinde bulunduğu ekonomik ve yasal çevreyi tanımlamaktadır. Rekabet seviyesi ve yoğunlaşma sektöre özgü değişkenler arasındadır. Aktif büyüklüğü sıralamasında ilk üç bankanın aktif toplamının sektör içindeki payı veya Herfindahl Endeksidir sektöre özgü değişkenler arasında gelir. Büyüme oranı, enflasyon oranı ve reel faiz oranı bankanın içinde çalıştığı makro ekonomik değişkenlerdir.

Bankanın karlılık performansını ölçmek için kullanılan kriterler, banka dışı şirketlerin karlılığını ölçmekte kullanılanlardan farklı olmasa bile; banka karlılığının bileşenleri banka dışı şirketlerdekinden son derece farklıdır. Bu durumun en önemli sebebi, bankaların finansal aracılıkla uğraşmaları ve bilanço yapılarının bundan ötürü banka dışı şirketlerden ciddi ölçüde farklılık göstermesidir. Bankalar ile banka dışı şirketlerin temel

---

<sup>68</sup> Hakan ATASOY, “Türk Bankacılık Sektöründe Gelir-Gider Analizi ve Karlılık Performansının Belirleyicileri”, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası , 2007), s.3.



amaçlarının aynı olmasına karşın, kullandıkları yöntemlerin ve faaliyet esaslarının farklı oluşu, banka karlılığının analizini de farklılaştırmaktadır<sup>69</sup>.

Vergi sonrası net kar bir bankanın performansını değerlendirmek için başlı başına bir ölçüt olabilir. Ancak banka karlılığının yeterli olup olmadığını konusunda değerlendirme yapılırken; bankanın büyüklüğü, sermayenin alternatif yatırım araçlarında elde edebileceği gelir, genel ekonomide meydana gelen gelişmeler, sektörde faaliyet gösteren diğer bankaların oranları ve ölçek yapısı dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır.

Bankaların aktif büyüklüğünü de değerlendirmeye alarak elde edilen en önemli performans göstergesi aktif karlılık oranıdır (ROA). Bu oran, banka varlıklarının kara dönüşmekte ne kadar etkin kullanıldığını göstermesi nedeniyle banka yönetimine ilişkin bir etkinlik kriteri olarak değerlendirilir. Bu nedenle, ROA oranının yüksek çıkması istenir.

Banka sermayedarları bankaya koydukları sermayenin karlılığını maksimize etmek isterler. Özkaynak karlılık oranı (ROE), bankaya konulan sermayenin hangi karlılıkla çalıştırıldığını gösterir. ROE oranının yüksek çıkması sermayedarlar tarafından istenen bir durumdur.

Net faiz marjı (NIM), hem bankanın karlılığını hem de yönetimin etkinliğini gösterir. Net faiz marjı, bir birim varlık için elde edilen net faiz gelirine işaret eder. NIM oranının yüksek olması banka karlılığını olumlu etkilediği için, banka yönetiminin aktif ve pasif yönetimindeki başarısını gösterir.

### **2.2.2.1 Aktif Karlılığı**

Aktif karlılığı, bankanın varlıklarını net kazanca dönüştürme yetisini göstermektedir. ROA oranı, bir liralık varlık için ne kadar net kar elde edildiğini gösteren etkinlik ölçütüdür. Bankanın hangi etkinlikte faaliyetlerini yürüttüğüne ilişkin bir gösterge

---

<sup>69</sup> Batu TUNAY ve Murat SİLPAR, “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi I”, **TBB Araştırma Tebliğleri Serisi**, Nisan 2006, No.1, s.1.

olan ROA oranının mümkün olduğunca yüksek olması istenir. ROA oranı, bankanın ölçeğine göre değişir; belirli dönemlerde küçük bankaların ROA oranları büyük bankalara göre daha yüksek olurken, diğer dönemlerde bunun tam tersi bir durum olabilir .

$$\text{ROA} = \text{Net Kar} / \text{Toplam Aktifler}$$

Gelir getiren aktiflere dayalı bir performans analizi aktiflerin niteliği göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Bankanın gelir getiren aktifleri temel olarak kredi portföyü, menkul değerler portföyü ve ücret ve komisyon geliri kazandıran bankacılık hizmetleri olarak üçe ayrılabilir. Menkul değerler portföyünden elde edilen getirin toplam gelirler içindeki payının yüksek olması bankanın gerçek performansını incelemekte yanıltıcı olabilir <sup>70</sup>.

#### **2.2.2.2 Özsermaye Karlılığı**

Özsermaye karlılığı, iyi işleyen finansal pazarlarda, yönetimin etkinliğini belirlemede, yatırılan sermaye için şirketin doyurucu bir kar sağlama yeteneği temel bir göstergedir <sup>71</sup>. Özsermaye karlılığı, banka hissedarlarının özsermaye üzerinden sağladıkları getiridir.

$$\text{ROE} = \text{Net Kar} / \text{Toplam Özsermaye}$$

ROE oranı, bankaya konulan sermayenin hangi karlılıkla çalıştırıldığını göstermesi nedeniyle temel bir karlılık kriteridir. ROE oranının yüksek çıkması beklenir. Büyük bankalar aktiflerini daha düşük maliyetle fonlayabilmeleri nedeniyle daha yüksek ROE oranına sahiptir.

ROA ve ROE rasyolarının Du Pont sistemi çerçevesi içinde diğer bileşenleriyle izlenmesi gerekir. Du Pont sistemi, bir tümünden gelim oranlar sistemidir. Daha çok büyük

---

<sup>70</sup> TUNAY, a.g.m., s.4.

<sup>71</sup> BERK, a.g.e, s.51

işletmelerin performans değerlemesinde kullanılan pratik olan bu yaklaşım, bölümlerin ayrı bir birim olarak katkılarının tespit edilmesini sağlar <sup>72</sup>.

ROA ve ROE oranları birbirleriyle direkt bir ilişki içindedir. İki rasyo arasındaki ilişki Özkaynak Çarpanı (Equity Multiplier) ile kurulmaktadır. Özkaynak çarpanı, aktif toplamının sermayeye bölünmesiyle elde edilen bir büyüklüktür.

$$\text{Özkaynak Çarpanı} = \frac{\text{Ort.Topl.Aktifler}}{\text{Topl.Özsermaye}}$$

$$\text{ROE} = \text{ROA} * \text{Özkaynak Çarpanı}$$

### **2.2.2.3 Net Faiz Marjı**

Net faiz marjı (NIM), faiz gelirleriyle faiz giderleri arasındaki farkın kazanç getiren aktiflere olan oranıdır. NIM oranı, bir birim varlık için elde edilen net faiz gelirini gösterir.

$$\text{NIM} = (\text{Faiz Gelirleri} - \text{Faiz Giderleri}) / \text{Kazanç Getiren Aktifler}$$

Net faiz marjı, faiz gelirleriyle faiz giderleri arasındaki fiyat farkının (spread) büyüklüğünü ölçmekte ve banka yönetimine kazanç getiren aktiflerin kontrolü ile en ucuz fonlama kaynaklarının bulunmasında yön gösterir. Net faiz marjının artması, banka karlılığını da arttırmaktadır. Bu nedenle, net faiz marjı hem karlılığa hem de banka yönetiminin aktif ve pasif yönetimi ilkelerini uygulamadaki başarısını gösterir.

### **2.2.3 Sermaye Yeterliliği Rasyosu**

Sermaye, finansal işlemlerde alternatif bir kaynak olarak tanımlanır. Sermaye riski, Basel Komitesi tarafından belirlenen bankanın ödeme yapma yeteneği ile ilgili en önemli göstergedir. 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde konut piyasalarındaki

---

<sup>72</sup> BERK, a.g.e, s.65

dalgalanmalar sonucu ortaya çıkan ve bütün dünyaya yayılan finansal krizin, birçok bankanın yetersiz kalitede ya da tutarda sermaye ve likidite ile faaliyetlerini yürüttüğünü göstermesi sermaye yeterliliğinin önemini ortaya koymaktadır<sup>73</sup>.

Bankaların sermayelerinin yeterliliğini ölçmek için kullanılan en yetkin oran sermaye yeterliliği rasyosudur (SYR). Sermaye yeterliliği rasyosunun esasını, bankanın düzeltilmiş özsermayesinin, bankanın düzeltilmiş risk toplamına bölünmesi oluşturmaktadır. Böylece, bankanın sermaye yeterliliği taşıdığı riske göre ölçülebilmektedir. Sermaye yeterlilik oranı; risk ağırlıklı varlıklar (risk weighted assets) ile ana sermayeye katkı sermayenin eklenip sermayeden indirilen değerlerden sonra elde edilen sermaye tabanı arasındaki ilişkiyi ölçmektedir.

Sermaye yeterliliğini değerlendirirken dikkate alınan faktörler; sermayenin düzeyi ve kalitesi, bankanın genel finansal durumunun banka büyüklüğü de dikkate alınarak değerlendirilmesi, ani ek sermaye yaratılması gerektiği durumlarda kaynak imkanlarının durumu, sorunlu varlıkların durumu ve bunlara yeterli karşılığın ayrılıp ayrılmadığı, yeniden değerlendirme koşulları, bilançonun varlık yapısının muhtelif riskleri de içerecek şekilde ayrıştırılması, bilanço dışı işlemlerin yarattığı risklerin değerlendirilmesi, karlılık durumu, bankanın büyümeye ilişkin planları, dağıtılmamış karların büyüklüğü, sermaye piyasalarına ve diğer sermaye kaynaklarına erişim imkanlarıdır.

Türkiye'nin %8 olarak kabul edilen sermaye yeterlilik oranına ek olarak 2006 yılında asgari %12'lik hedef oran belirlemesi 2008'de başlayan küresel kriz sürecinde Türk bankacılık sisteminin sermaye sıkıntısı çekmemesinin altında yatan en önemli faktördür<sup>74</sup>.

---

73 BDDK, **Sorularla Basel III**, Ankara, Aralık 2010, s.8.

74 BDDK, **Sorularla Basel III**, Ankara, Aralık 2010, s.12.

#### 2.2.4 Verimlilik Oranları

Sermaye ve işgücü bankaların iki önemli girdisidir. Sermaye ilişkin performansın yanısıra işgücünün verimliliğinin hesaplanması bankanın performansının değerlendirilmesi açısından önemlidir.

İşgücü ve personel verimliliğine ilişkin hesaplanan oranlar şu şekildedir;

- Personel Başına Kar = Dönem Karı / Ortalama Personel Sayısı
- Personel Başına Brüt Faaliyet Geliri = (Faiz Geliri + Faiz Dışı Gelirler) / Ortalama Personel Sayısı
- Personel Başına Aktif Tutarı = Ortalama Aktif Toplamı / Ortalama Personel Sayısı
- Personel Başına Kredi = (Nakit Krediler + Takipteki Krediler) / Ortalama Personel Sayısı
- Personel Giderleri Aktif Toplamı Oranı = Personel Giderleri / Aktif Toplamı

#### 2.2.5 BDDK Bankacılık Sektörü Performans Endeksi

BDDK-Bankacılık Sektörü Performans Endeksi (BDDK-PE), Türk Bankacılık sektörünün performansını takip amacıyla "bileşik gösterge" yaklaşımıyla geliştirilmiş bir endekstir. BDDK-PE, bankacılık sektörü performansının temel ölçütleri olarak belirlenen likidite, özkaynak yeterliliği, kur (döviz) riski, karlılık ve aktif kalitesi bloklarına ilişkin olarak seçilen 10 adet göstergeden oluşur<sup>75</sup>.

---

75 BDDK, Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu, 2004,

[http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal\\_Piyasalar\\_Raporlari/1497Bankacilik\\_Sektoru\\_Degerlendirme\\_Raporu\\_Ekim\\_%202004.pdf](http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/1497Bankacilik_Sektoru_Degerlendirme_Raporu_Ekim_%202004.pdf), s.35.

TMSF bankaları hariç tüm mevduat bankalarını kapsayan BDDK -PE aylık bazda hesaplanıp baz dönem olarak 2003 Aralık ayını almaktadır. Yüksek nominal faiz ve enflasyon ortamından, düşük faiz ve enflasyon ortamına geçiş döneminde olmasından dolayı 2003 Aralık sektörün performansına baz teşkil etmeye uygun bir dönemdir. Bileşik endeks hesaplanırken tüm bileşkelere eşit ağırlık verilmektedir.

$$\text{Bileşik Endeks} = \sum W_i \cdot S_i \text{ veya } \Delta \% (\text{Bileşik Endeks}) = \sum W_i \cdot S_i \Delta\% (\text{Bileşke})$$

$W_i$ = her bileşke için belirlenen ağırlık;

$S_i$ = Bileşke

**Tablo 6: BDDK Performans Endeksi Bileşenleri**

<b>I Likidite</b> Likidite Rasyosu
<b>II Özkaynak Yeterliliği</b> a. Serbest sermaye / toplam aktifler b. SYSR
<b>III Kur Riski</b> a. YP aktif / YP pasif b. YPNGP / özkaynak
<b>IV Karlılık</b> a. ROA b. ROE
<b>V Aktif Kalitesi</b> a. Krediler / mevduat b. Duran varlıklar / toplam varlıklar c. Takibe dönüşüm oranı ( TGA / (TGA + krediler))

**Kaynak:** BDDK, **Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu**, Ankara, 2004, s.35

BDDK-PE 2003 yılından itibaren Haziran 2010 dönemine kadar gelişimine ilişkin bulguları inceleyecek olursak;

**Tablo 7: BDDK Bankacılık Sektörü Performans Endeksi**

Dönem	PE	Likidite	Özkaynak	Kur Riski	Karlılık	Aktif Kalitesi
2003	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2004	100,2	100,2	99,5	100,1	99,7	101,3
2005	100,0	100,7	99,3	99,8	98,5	102,2
2006	100,7	100,4	99,4	100,1	100,5	102,9
2007	100,8	101,6	99,4	99,1	101,0	103,2
2008	100,6	101,7	98,9	100,0	99,6	103,3
Mar.09	101,1	101,8	99,3	100,0	101,7	103,1
Haz.09	101,1	102,0	99,6	99,5	101,7	103,0
Eyl.09	100,9	102,1	100,0	99,1	101,1	102,9
Ara.09	100,9	102,1	100,1	99,3	100,7	102,8
Mar.10	101,1	102,0	100,0	99,3	101,9	103,0
Haz.10	101,1	101,8	99,8	99,3	101,5	103,2

**Kaynak:** BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, Ankara, Eylül 2010, s.19.

BDDK-PE, 2010 Haziran itibarı ile baz yılının üzerinde bir seviyededir. Performans endeksi 2010 yılının ikinci çeyreğinde; bir önceki yılın aynı dönemine göre ve 2010 yılının ilk çeyreğine göre değerini korumuştur. Özkaynak ve kur riski bileşeni baz yılının altında bir seviyede olsa da likidite, karlılık ve aktif kalitesi baz yılının üzerinde kalarak başarılı bir performans göstermektedir.

- Likidite bileşeni, sektörün borç ödeme ödeme kapasitesinin 2007 yılından beri yüksek bir seyir izlediğini göstermektedir. Likidite bileşeni, 2009 yılının ikinci yarısında tarihin en yüksek seviyelerine ulaşmış, 2010 yılı başından itibaren düşüş göstermiştir. Haziran 2010 itibarı ile likidite bileşeni baz yılının üzerinde bir seviyededir. Yüksek likidite borç ödeyebilirlik seviyesinin iyi olduğuna işaret etmekle birlikte ileriki dönemlerde karlılık üzerinde olumsuz etkilerde bulunabilecektir.

- Özkaynak bileşeni, sektörün özkaynak durumunun izlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. 2004 yılından Eylül 2009 dönemine kadar baz yılın altına düşen özkaynak bileşeni bu tarihten sonra artış göstermiş ancak Haziran 2010 tarihi itibarı ile tekrar baz yılın altına gerilemiştir. Özkaynak bileşeni, izlediği bir hareketle sektörün dalgalanmalara karşı esnekliğini ve direncinin sürdürdüğünü göstermektedir.
- Kur riski bileşeni, 2010 Haziran itibarı ile baz yılın altındadır. Bileşenin 5 çeyrek dönemdir gerilemiş olması kur riski görünümü vermektedir.
- Karlılık bileşeni olumlu bir seyir izlemektedir. Bileşen 2010 yılının ilk yarısında en yüksek seviyeye ulaştıktan sonra 2010 Haziran'da gerileme göstermiştir.
- Aktif kalitesi, gittikçe artan bir seyir izlemektedir. Bileşen, baz yılın oldukça üzerinde seviyededir.

### 2.2.6 Finansal Olmayan Performans Ölçütleri

Bankalar, finansal hizmet kuruluşlarıdır. Hizmet sektörünün en önemli bölümünü oluşturan Bankacılık sektöründe performans, finansal ölçütlerin yanısıra hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti gibi finansal olmayan ölçütleri de içerir<sup>76</sup>. Finansal olmayan ölçütler, müşteriler, hizmeti verenler ve hizmet yöneticileri arasındaki boşlukların azalması bakımından çok önemlidir<sup>77</sup>.

---

<sup>76</sup> Mayuram S.KRISHNAN ve Diğerleri, "Customer Satisfaction for Financial Services:The Role of Products, Services, and Information Technology", **Ross School of Business Working Paper Series**, No.99-004, June 1998, s.1.

<sup>77</sup> Yıldız Esra ALBAYRAK ve Haluk ERKUT, "Banka Performans Değerlendirmede Analitik Hiyerarşi Süreç Yaklaşımı", **İTÜ Dergisi**, Cilt:4, Sayı:6, 2005, **US Multinational Banking: History and Prospects** 48.



### 2.2.6.1 Müşteri Memnuniyeti ve Hizmet Performansı

Matzler ve diğerlerine göre müşteri memnuniyetinin, hissedar değerini maksimize edilmesinde doğrudan etkisi bulunmaktadır<sup>78</sup>. Şekil 2’de görüldüğü gibi müşteri memnuniyetinin ilk seviyedeki etkileri; memnun müşterinin tekrar aynı yerden alışveriş yapması, çapraz satış olanaklarından faydalanması, ürün fiyatlarına daha az hassasiyet göstermesi ve memnuniyetini çevresine anlatmasıdır.

Müşteri memnuniyetinin ikinci seviyedeki etkileri; şirketin yeni müşteri edinme maliyetinin düşmesi, müşteri ilişki yönetimi maliyetlerinin azalması, şirketin sadık müşteri tabanının genişlemesi, ürün satış fiyatlarının yükseltilmesi, toplam satışlarda artış, piyasa penetrasyonunun artması ve elde edilen itibardır.

Müşteri memnuniyetinin birinci ve ikinci seviyedeki etkileri hissedar değerini belirleyen faktörlere dönüşür. Hissedar değerinin maksimize edilmesi şirketin yarattığı nakit akımlarının hız kazanması, nakit akımlarının çoğalması, nakit akışlarında oynaklığın ve hassasiyetin azalması ve elde edilen yüksek artık değer gibi faktörlere dayalıdır.

Hizmet, işletmelerde başarının artmasını sağlayan önemli bir değerdir. Müşteriler için hizmet, alınan faydadır. Hizmet kalitesi firmanın karını maksimum, olumsuzlukları ise minimum yapmaya yardımcı olmaktadır. Hizmet, soyut olduğu için müşteri memnuniyetinin en zor olduğu alandır. Hizmet kalitesi, firmalar tarafından rekabet avantajı sağlamak için kullanılmakta ve bir firmanın ve onun sunduğu hizmetlerin görelisi olarak tüketicilerde bıraktığı genel izlenim diye tanımlanabilmektedir. Hizmet firmalarının müşterilerinin zihninde olumlu izlenim bırakması, pazar payını artırması ve şiddetli rekabette faaliyetlerini sürdürmesi ancak yüksek hizmet kalitesi seviyesi ile mümkün olabilmektedir. Bankacılık sektöründe hizmet performansını değerlendiren çalışmalarda

---

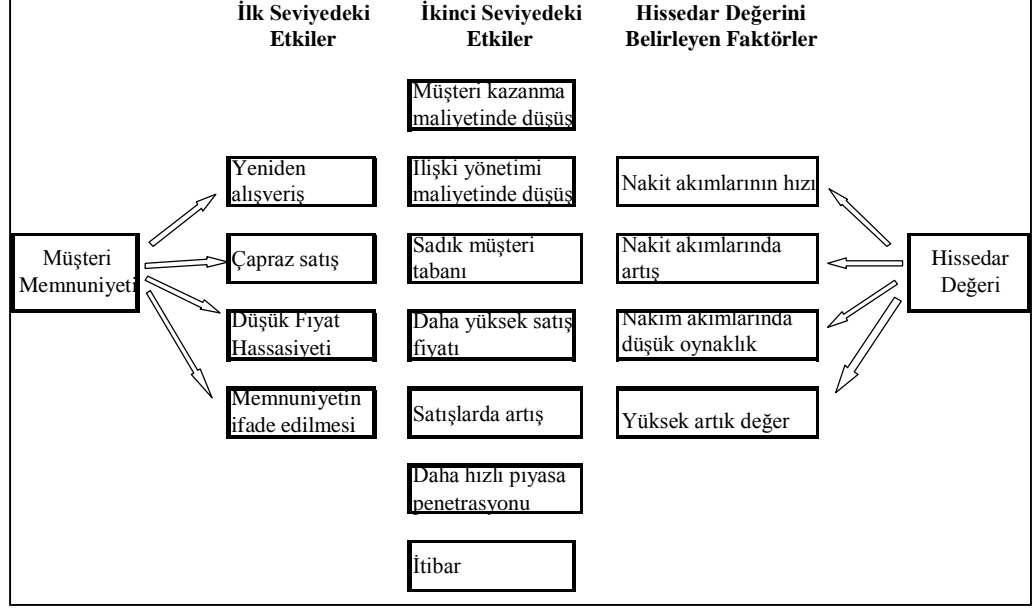
<sup>78</sup> Kurt MATZLER ve Diğerleri, “The Relationship Between Customer Satisfaction and Shareholder Value”, **Total Quality Management**, Vol.16, No. 5, 2005, s.672

hizmet kalitesi boyutları; fiziksel özellikler, güvenilirlik, güven, heveslilik ve empatiden oluştuğu görülmektedir <sup>79</sup>.

- Fiziksel Özellikler: İşletmenin hizmet sunarken kullandığı iletişim araçları ile bina, araç gereç ve personel gibi fiziksel faktörlerin görünümü,
- Güvenilirlik: Söz verilen hizmeti doğru ve güvenilir bir şekilde yerine getirebilme yeteneği,
- Güven: Çalışanların bilgili ve nazik olmaları, müşterilere güven verebilme yeteneği ve sağlanan hizmetteki kesinlik,
- Heveslilik: Müşterilere istekli olarak yardım etmek ve hızlı hizmet sunmak,
- Empati: Çalışanların kendilerini müşterilerin yerine koyması, müşterilere çözüm sunma yeteneği ve müşterilere özel ilgi göstermesidir.

---

<sup>79</sup> Talha USTASÜLEYMAN, “Bankacılık Sektöründe Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: Ahs-Topsis Yöntemi”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 69, 2009, s.34.



**Şekil 2. Müşteri Memnuniyeti ve Hissedar Değeri Arasındaki İlişki Modeli**

**Kaynak:** Matzler, a.g.e., s.673.

### 2.3 Türk Bankacılık Sektörünün Performans Değerlendirmesi

Tablo 8 Türk bankacılık sektörünün performansına ilişkin verileri içermektedir. Eylül 2010 dönemi itibarı ile tabloyu değerleyecek olursak;

Türk bankacılık sektörü güçlü bir sermaye yeterliliğine sahiptir. Sektörün sermaye yeterlilik rasyosu Eylül 2010 itibarı ile %19,3 ile yasal sınırın ve %12'lik hedef oranının üzerindedir. Sektörde serbest sermaye ve toplam özkaynaklara ilişkin yıllar içinde güçlenen bir görünüm çizmekte ve Sermaye Yeterliliği Rasyosunun (SYR) ortaya koyduğu olumlu yapıyı desteklemektedir. Sektörde özkaynaklar içerisindeki sermaye benzeri kredilerin oranının düşük olduğu, buna karşılık ödenmiş sermaye, kar yedekleri ve dağıtılmamış karlar gibi çekirdek sermaye kalemlerinin daha yüksek seviyede olduğu görülmektedir.

Türk bankacılık sektörü yüksek kalitede sermaye ile çalışmaktadır. Sektörde ana sermaye, toplam özkaynakların %91,2'sini, katkı sermaye %9,9'unu oluşturmaktadır. Ödenmiş sermaye ve yedek akçeler ana sermayenin, sırasıyla, %37,3 ve %50,4'ünü oluşturmaktadır.

Likidite göstergesi; nakit değerler, bankalardan alacaklar, alım satım amaçlı menkul değerler, satılmaya hazır menkul değerler ve zorunlu karşılıklar toplamının, mevduat ve bankalara borçlar toplamına olan oranıdır. 2005 yılı sonrası gerilemeye başlayan ve 2008 kriziyle ciddi bir düşüş gösteren likidite göstergesi 2009 yılının ikinci yarısında toparlanmaya başlamıştır. Likidite göstergesi 2009 yılı sonunda %40'ın üzerinde bir seviyeye çıkarak Eylül 2010 itibarı ile %41,8'e ulaşmıştır.

Yabancı para pozisyonunun toplam özkaynaklara oranı, son yıllarda sektörün kare pozisyonunda olduğunu göstermektedir. Eylül 2010 itibarıyla %2,7 olan oran sektörün döviz varlıklarının yükümlülüklerine kıyasla daha artış olduğunu göstermektedir.

Bilanço dışı işlemlerde, 2005 yılından itibaren artış gözlemlenmektedir. Bilanço dışı işlemlerde yaşanan artış özellikle 2010 yılının ikinci çeyreğinde hız kazanmış ve Eylül 2010 itibarı ile bilanço dışı işlemlerin bilançoya oranı %100'ü aşmıştır.

Takipteki alacakların brüt kredilere oranı 2008 kriziyle birlikte artış gösterse de 2010 yılı başından itibaren gerilemeye başlamıştır. T.G.A. karşılığının takipteki alacaklara oranını Eylül 2009'dan beri %80 seviyesinin üzerinde seyrederek sektörün kredi riski yönetimi konusunda gösterdiği ihtiyatlılığa işaret etmektedir

Sektörde 49 adet banka içinde kar eden banka sayısı Eylül 2010 itibarı ile 45'dir. Ancak kar eden bankaların aktiflerinin toplam aktifler içindeki payında 2010 yılı başından itibaren bir gerileme görülmektedir. Söz konusu oran Eylül 2010 itibarı ile %99,6'ya inmiştir. Benzer şekilde, 2010 yılının ilk çeyreğinde %2,7 olan aktif kârlılığında son üç

**Tablo 8: Türk Bankacılık Sektörü Performans Göstergeleri**

%	2005	2006	2007	2008	03.09	06.09	09.09	12.09	03.10	06.10	09.10
Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu	23,7	22,1	19,0	18,0	18,5	19,2	20,0	20,6	19,9	19,2	19,3
Serbest Sermaye / Toplam Özkaynaklar	65,7	72,0	75,3	77,0	78,5	79,9	78,9	79,6	80,5	81,0	81,2
Toplam Özkay./Toplam Yab. Kay.	15,5	13,5	15,0	13,4	13,9	14,6	15,2	15,3	15,7	15,1	15,8
Toplam Özkaynaklar/Toplam Aktifler	13,4	11,9	13,0	11,8	12,2	12,7	13,2	13,3	13,6	13,1	13,7
Krediler/Toplam Özkaynaklar	286,0	367,8	376,6	425,2	399,2	376,4	356,4	354,1	357,0	381,3	374,7
Likidite Göstergesi	51,8	50,3	47,0	34,4	37,2	39,0	41,5	43,0	46,0	41,7	41,8
Yab. Para Net Genel Poz./Özkaynaklar	- 0,2	0,3	0,3	- 0,1	-	0,8	0,5	0,5	- 0,2	0,9	2,7
Bilançodışı İşlemler/Toplam Aktifler	50,6	55,5	66,3	65,0	70,1	67,5	80,0	69,5	73,8	97,2	101,1
Takipteki Alacaklar/Brüt Krediler	4,8	3,8	3,5	3,7	4,5	4,9	5,3	5,3	4,9	4,4	4,3
T.G.A. Karşılığı/Takipteki Alacaklar	88,7	89,7	86,8	79,8	77,5	79,6	80,4	83,6	82,9	84,0	83,8
Bireysel Krediler/Toplam Krediler	30,4	31,7	33,3	32,1	31,8	33,0	33,0	33,3	33,0	32,8	33,6
Kâr Eden Banka Say./Top. Banka Say.	44/51	41/50	46/50	44/49	46/49	46/49	46/49	46/49	44/49	44/49	45/49
Kâr Eden Banka. Aktifleri/Top. Aktifler	93,9	99,3	99,7	99,8	99,8	99,8	99,8	99,8	99,6	99,6	99,6
Vergi Sonrası Aktif Kârlılığı (ROA)	1,7	2,5	2,8	2,0	2,1	2,3	2,4	2,6	2,7	2,6	2,5
Vergi Sonrası Özkaynak Kârlılığı (ROE)	12,1	20,1	21,7	16,8	17,6	18,4	19,3	20,3	20,2	19,1	18,3
Prov. Son. Net Faiz Gel./Top. Brüt Gel.	30,8	27,1	26,7	24,8	25,3	27,9	29,9	30,5	35,8	33,9	32,7
Faiz Giderleri/Toplam Giderler	55,6	64,9	66,7	67,3	66,2	64,4	63,0	60,9	54,7	56,1	56,6
Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri	176,4	161,4	158,5	156,6	173,8	183,7	189,9	196,1	218,2	208,8	199,7
Faiz Dışı Gelirler/Faiz Dışı Giderler	52,0	78,3	72,1	65,5	75,0	73,7	70,6	68,9	78,5	82,3	80,1

Kaynak: BDDK, <http://www.bddk.org.tr>, (26/12/2010)

çeyrek azalma gözlemlenmekte olup sektörün özkaynak kârlılığında son dört çeyrek bir gerileme söz konusudur. Faiz gelirlerinin toplam gelirler içindeki payının 2010 yılı başından itibaren azalışa geçmesi ve faiz giderlerinin toplam giderler içindeki payının artışta olması karlılıktaki bu durumu açıklayabilir.

## **2.4 Bankacılık Sektöründe Performansı Etkileyen Faktörler**

Literatürde banka performansı ve banka performansını etkileyen faktörler hakkında çok fazla sayıda ulusal ve uluslararası çalışma bulunmaktadır. Çalışmalar uluslararası bankacılık sektörü ve Türk bankacılık sektörü olarak iki ayrı grupta incelenebilir.

### **2.4.1 Uluslararası Çalışmalar**

Saunders ve Schumacher, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’den seçtikleri altı ülkeden 614 bankanın 1988-1995 dönemi içinde net faiz marjlarını belirleyen faktörleri incelemiştir. Ho ve Saunders modeli uygulanan çalışmada banka marjları; düzenleyici, piyasa yapısı ve risk primi bileşenlerine ayrılmıştır. Mevduat faizine ilişkin kısıtlamalar, munzam karşılık, sermayenin aktiflere olan oranı gibi faktörlerden oluşan düzenlemeler ile ilgili bileşenin net faiz marjı üzerinde çok önemli etkisinin olduğu tespit edilmektedir. Gerek coğrafi gerekse faaliyet alanı olarak çeşitli segmentlere ayrılmış ve kısıtlamalara tabi bir bankacılık sistemi; mevcut bankalar için daha tekelci bir ortam yaratmakta ve fiyat farkını (spread) genişletmektedir. Faiz oranındaki volatilitenin faiz marjı üzerinde önemli etkisi olduğu, düşük faiz volatilitesine dayalı politikaların banka marjlarının daralması üzerine olumlu etkisi olacağı diğer bulgular arasındadır<sup>80</sup>.

Bashir, İslami bankacılıkta performansı belirleyen faktörleri incelemek için sekiz Orta Doğu ülkesinin 1993-1998 yılları arasındaki verileri ele almıştır. Karlılık ve

---

80 Anthony SAUNDERS ve Liliana SCHUMACHER, “The Determinants of Bank Interest Margins: An International Study”, *Journal of International Money and Finance*, Vol.19, No.6, (2000), s.813-832.

verimliliği tahmin etmek için çeşitli banka içi ve banka dışı özellikleri kullanılmıştır. Makroekonomik ortamı, finansal piyasaların yapısını ve vergi oranlarını kontrol altında tutarak; yüksek kaldıraç kullanımı ve yüksek borçluluk aktif oranı daha yüksek karlılığa yol açmaktadır. Çalışmada Orta Doğu’da faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankaların yerlilere göre daha karlı olduğu da belirtilmektedir. Normal şartlar altında, vergilerin banka performansı üzerinde olumsuz etkisinin olduğu, tatminkar bir makroekonomik ortamın performansı olumlu etkilediği bulgular arasındadır<sup>81</sup>.

Demirgüç-Kunt ve Huizinga, 1988-1995 döneminde 80 ülkenin verilerini kullanarak bankaların faiz marjlarının ve karlılıklarının belirleyicilerini araştırmışlardır. Çalışmada, bankaya özgü özellikler, makroekonomik durum, bankalara uygulanan vergiler, mevduat sigortasına ilişkin düzenlemeler, genel finansal yapı ile yasal ve kurumsal göstergeler faiz marjlarının ve karlılığın çeşitli belirleyicileri olarak belirtilmektedir. Bankacılık sektörünün aktiflerinin GSYİH ‘ya oranı yüksek olan rekabetin yoğun olduğu ülkelerde bankaların daha düşük marjlarla çalıştıkları ve karlılıklarının düşük olduğu; banka yoğunlaşmasının karlılığı etkilediği ve büyük bankaların daha yüksek marjlara sahip olduğu bulgular arasında yer almaktadır. Güçlü sermaye yapısına sahip bankalar daha yüksek net faiz marjı ve daha yüksek karlılığa sahiptir. Bankaların faaliyet çeşitliliği, fiyat farkını (spread) ve karlılığı etkilemektedir. Makroekonomik etkenler kar marjındaki değişimleri açıklarken enflasyon daha yüksek faiz marjı ve karlılıkla özdeşleşmektedir<sup>82</sup>.

Berger, 1983 – 1989 döneminde Amerika Birleşik Devletleri’ndeki bankaların sermayelerinin aktiflere oranıyla, özsermaye karlıkları (ROE) arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur<sup>83</sup>.

---

<sup>81</sup> Abdel Hameed BASHIR, “Assessing the Performance of Islamic Banks: Some Evidence from the Middle East”, **Islamic Economic Studies**, Vol.11, No.1, (September 2003), s.1-27.

<sup>82</sup> Aslı DEMİRGÜÇ-KUNT ve Harry HUIZINGA, “Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence”, **World Bank Economic Review**, Vol.13, No.2, (June 1999), s.379-408.

<sup>83</sup> Allen N. BERGER, , The Relationship between Capital and Earnings in Banking, **Journal of Money, Credit and Banking**, Vol:27, No:2, (1995), s.432-456.

Molyneux ve Thornton, onsekiz Avrupa ülkesinde 1986-1989 dönemi içinde banka performansını belirleyen faktörleri incelemiştir. Bourke'ın metodolojisini uygulayan çalışma Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan banka yoğunlaşmaları ve karlılık çalışmalarını teyit eder niteliktedir. Ülkelerin faiz oranı düzeyi, banka yoğunlaşmaları, banka hisselerinde devlet payı ile bankaların özkaynak getirisi arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmektedir<sup>84</sup>.

Abreu ve Mendes, Avrupa'daki bankaların faiz marjı ve karlılığını belirleyen faktörleri incelemişler ve bu ülkelerdeki faiz marjları ve karlılığı belirleyen faktörlerin benzer olup olmadıklarını araştırmışlardır. Faiz marjı ve karlılığı açıklamak bankaya özgü, makroekonomi ve düzenlemeye ilişkin göstergeler ile finansal yapıya ilişkin değişkenler kullanmıştır. Sermaye tabanı güçlü bankaların daha düşük iflas maliyetleri olmakta, bu da daha ucuz fonlama ve daha yüksek faiz marjına yol açmaktadır. Enflasyon ile banka geliri arasında pozitif ilişki olduğu, nominal döviz kurunun karlılık üzerinde etkisinin olmadığı çalışmanın bulguları arasında yer almaktadır<sup>85</sup>.

Naceur, bankacılığa özgü özellikler ile finansal yapı ve makroekonomik göstergelerin 1980 – 2000 döneminde Tunus bankacılık sektörünün net faiz marjı ve karlılığına olan etkisini incelemiştir. Çalışmada dengelenmiş panel veri seti kullanılmıştır. Sermayesi ve personel sayısı yüksek bankaların daha yüksek net faiz marjı ve karlılığa sahip olduğu görülmektedir. Enflasyon ve büyüme gibi makroekonomik verilerin bankaların net faiz marjı ve karlılığı üzerinde etkisi görünmemektedir. Finansal yapıya ilişkin olarak banka yoğunlaşmasının olumsuz etkisinin olduğu, hisse senedi piyasasının ise olumlu etkisi olduğu diğer bulgular arasındadır<sup>86</sup>.

---

84 Philip MOLYNEUX ve John THORNTON, "Determinants of European Bank Profitability", **Journal of Banking and Finance**, Vol.16, No.6, (September 1992), s.1173-1178.

85 Margarida ABREU ve Victor MENDES, "Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Evidence from EU Countries", **University of Porto Working Paper Series**, No.122., 2002, s.1-11.

86 Samy Ben NACEUR, "The Determinants of Tunisian Banking Industry Profitability: Panel Evidence", **Applied Financial Economics**, Vol.11, No.3, (June 2001), s.317-319



Jiang ve diğeri, Hong Kong bankacılık sektörünün karlılık yapısını incelemek üzere 1992 – 2002 döneminde 14 bankanın verilerini dengelenmiş panel veri seti kullanarak ele almıştır. Çalışmada karlı bankaların olumsuz şoklara daha dayanıklı olduğu ve finansal sistemin istikrarına katkıda buldukları belirtilmektedir. Faaliyet gösterilen çevrede finansal kriz gibi temel bir değişikliğin ortaya çıkması bankacılık sektörünün karlılığını direkt etkilemektedir. Jiang ve diğeri, gerek bankaların kendine özgü özelliklerinin gerekse makro ekonomik faktörlerin bankacılık sektörünün karlılığını belirleyen ana faktörler olduğunu ifade etmektedir. Ekonomik büyüme, enflasyon, reel faiz seviyesi ile karlılık arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Operasyonel verimlilik ve çeşitlenmeye giden bankalar daha yüksek aktif karlılığına sahip olmaktadır<sup>87</sup>.

Athanasoglou, Delis ve Staikouras, Güneydoğu Avrupa ülkelerindeki bankaların 1998-2002 yılları arasındaki karlılık yapısını incelemiştir. Çalışmada Güneydoğu Avrupa ülkelerinin özel ve kamu yatırım ve harcamalarının finansmanı için istikrarlı, karlı ve verimli bir bankacılık yapısına ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır. Banka yoğunlaşması ve finansal reformlar ile karlılık arasında pozitif bir ilişki tespit edilmektedir. Risk yönetimine getirilen standartlar ve operasyonel verimlilik karlılığı arttıran diğer faktörler arasında yer almaktadır<sup>88</sup>.

#### 2.4.2 Türkiye ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Kaya, 1997-2000 dönemi için Türk Bankacılık sektöründe karlılığın belirleyicilerini incelemiştir. Panel data kullanarak yaptığı çalışmada Kaya, net faiz marjı, aktif karlılığı, özkaynak karlılığı gibi karlılık göstergelerinin mikro ve makro belirleyicilerini Ho ve Saunders (1981) tarafından geliştirilen iki aşamalı modeli kullanarak incelemiştir. Net faiz marjının temel mikro belirleyicileri; özkaynaklar, likidite, personel harcamaları, mevduat ve piyasa payı; makro belirleyicileri enflasyon ve konsolide bütçe

---

87 Guorong JIANG ve Diğeri, “The Profitability of Banking Sector in Hong Kong”, **Hong Kong Monetary Authority Quarterly Bulletin**, (September 2003), s.5-14.

88 Panayiotis P. ATHANASOGLU, Matthaïos D. DELIS ve Christos STAIKOURAS, “Determinants of Bank Profitability in the South Eastern European Region”, **Bank of Greece Working Paper**, No: 47, (September 2006), s.1-35.

açığı bulunmuştur. Aktif karlılığının temel mikro belirleyicileri; özkaynak, likidite, personel harcamaları, krediler, kötü aktifler ve mevduatlar olarak belirlenmiştir. Aktif karlılığının makro belirleyicileri ise enflasyon ve konsolide bütçe açığı olarak belirlenmiştir. Özkaynak karlılığının bankacılık sektörüne özgü belirleyicileri; olarak özkaynak, menkul değerler cüzdanı, likidite, personel harcamaları, krediler, mevduatlar, yabancı para pozisyonu ve piyasa payı bulgulanmıştır. Makro belirleyiciler olarak ise enflasyon, konsolide bütçe açığı ve faiz anlamlı bulunmuştur. Çalışma bankaların karlılık performanslarının kalıcı olması için güçlü bir sermaye yapısının gerekli olduğunu belirtmektedir. Personel harcamalarında etkinlik, likidite yönetimindeki başarı karlılık üzerinde etkili olmaktadır<sup>89</sup>.

Tunay ve Silpar, Türkiye’de ticari bankaların karlılık performansını analiz etmiştir. Çalışmada “hiyerarşik olmayan kümeleme analizi”yle sektördeki bankalar büyük ve küçük olarak ikili; büyük, orta ve küçük olarak üçlü gruplara ayrılmış; daha sonra bu ikili ve üçlü gruplar arasında istatistiki açıdan farkların olup olmadığı, sırasıyla, “iki örneklem t testi” ve “tek yönlü varyans analizi” ile araştırılmıştır. Kullanılan modeldeki değişkenler; bankaların etkin bir yönetimle kontrol edebildikleri ve yönlendirebildikleri içsel değişkenler, genel ekonomik çevre ve koşulların gerektirdiği ve bankaların yönlendiremediği makroekonomik değişkenler ve yerleşik finansal sisteme özgü ve bankalara tarafından kontrol edilemeyen finansal yapı değişkenleridir. Tunay ve Silpar, içsel değişkenler, sektörel değişkenler ve makro ekonomik değişkenlerin Türkiye’de ticari bankaların karlılığının açıklayıcı gücü yüksek ve anlamlı bileşenleri olduğunu bulgulamaktadır. Enflasyon ve milli gelirden oluşan makroekonomik göstergeler her yerde önemli bir açıklayıcı olmaktadır. Ancak ölçek ve sermaye yapısına göre bankaların içsel faktörler ve finansal yapı göstergeleri bir miktar değişmektedir. Bu sonuçlar ışığında; bankaların karlılık performanslarında, kendi mali bünyelerinin, operasyonel başarılarının ve

---

<sup>89</sup> Yasemin Türker KAYA, “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri 1997-2000”, **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Mali Sektör Politikaları Dairesi Çalışma Raporları**, No:2002/1, Haziran 2002, s.1-21.

sektördeki rekabet durumunun önemi olduğu kadar makroekonomik durumun ve istikrarın da önemli olduğu açıklanmaktadır<sup>90</sup>.

Tunay ve Silpar, Türkiye’de ticari bankaların karlılığına ilişkin yaptıkları ikinci çalışmada daha farklı bir yöntem geliştirmiştir. Çalışmada ikili ve üçlü banka grupları temel alınarak panel data yöntemiyle performan tahmin etmeye çalışılmaktadır. Farklı yöntemlerle yapılan her iki çalışmanın da bulguları tutarlılık göstermektedir. Bankaların kontrol edebildikleri içsel değişkenlerin yanısıra dışsal değişkenlerin de karlılık performansı üzerinde önemli ölçüde etkisi bulunmaktadır. Türkiye’de ticari bankaların performanları enflasyon ve milli gelir gibi makroekonomik değişkenlere büyük oranda duyarlılık göstermektedir. Aynı duyarlılık finansal yapı değişkenleri için de geçerli bulunmaktadır. Bankalar performanslarını arttırmak için içsel değişkenleri en etkin şekilde yönlendirmek zorundadır. Banka dışı ve çoğunlukla kontrol edilemeyen değişkenleri de göz ardı etmemek gerekir. Bu doğrultuda, makroekonomik istikrar ile genel finansal yapı ve rekabet koşullarının istikrarı bankaların etkinlikleri ve performansları için şarttır. Çalışma, doğru değişkenlerle ve doğru tekniklerle yapılan bir modellemenin bankaların performanslarının geleceğini öngörmek açısından başarıyla kullanılabileceğini ortaya koymaktadır<sup>91</sup>.

---

90 TUNAY ve SİLPAR, “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi I”, **TBB Araştırma Tebliği Serisi**, Nisan 2006, No.1, s.1-43.

91 Batu TUNAY ve Murat SİLPAR, “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi II”, **TBB Araştırma Tebliği Serisi**, Nisan 2006, No.2, s.1-35

### 3 BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ULUSLARARASILAŞMANIN BANKA PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİLERİ

Bankacılık sektörü finansal sistemin en büyük bileşenidir. Bu nedenle, sektörün uluslararasılaşması makro ve mikro düzeyde çeşitli etkiler doğurmaktadır. Bankacılık sektörünün uluslararasılaşmasının faydaları konusunda net bir görüş birliği bulunmamaktadır. Buna paralel olarak; sektörde uluslararasılaşmanın banka performansına etkileri üzerinde de farklı görüşler bulunmaktadır.

Bu bölümde, bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın ulusal piyasalar üzerine etkileri ve yabancı girişine yol açan etkenler anlatıldıktan sonra yabancı girişinin avantajları ve dezavantajlarına ilişkin görüşler sıralanacaktır. Daha sonra bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın banka performansına olan etkileri açıklanacaktır.

#### 3.1 Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmanın Ulusal Piyasalar Üzerindeki Etkileri

Bank for International Settlements (BIS), “Uluslararası Bankacılıkta Uzun Vadeli Konular” isimli raporunda; bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın etkilerini üçe ayırmaktadır<sup>92</sup>: Bankaların risk yapıları üzerindeki etkiler, sistemik risk üzerindeki etkiler ve makroekonomi üzerindeki etkiler.

*Bankaların risk yapıları üzerindeki etkileri;* Sınır ötesi genişleme, bankalarda riskin dağıtılması, rekabet ve verimlilik artışına bağlı olarak bankaların risk profilini etkilemektedir. Coğrafi genişleme neticesinde bankaların işlem yaptığı karşı tarafların (counterparty) çeşitlenmesi banka portföylerinin riskinin dağıtılarak azalmasını sağlar. Ancak bankaların - çeşitlendirmeye gitmenin faydaları neticesinde - daha fazla getiri elde

<sup>92</sup> BIS , *Long-term Issues In International Banking*, Basel, Temmuz 2010, s.27-29.

etmek için daha fazla risk içeren portföyler oluşturma yoluna gittikleri yönünde araştırmalar da bulunmaktadır. Sonuç olarak, bankaların işlem yaptığı karşı taraf sayısında çeşitlendirmeye gitmesi riskin azalması anlamına gelmemektedir.

Rekabet ve verimlilik artışının bankaların risk yapısı üzerine yapılan çalışmalarda genelde iki kavram bir arada ele alınmaktadır. Rekabet, uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaları risk-getiri ilişkisi bağlamında harekete geçirir. Yapılan teorik ve ampirik çalışmalar, bu hareketin bankaların risk yapısı üzerinde olumsuz bir etkisi olmadığına işaret etmektedir. İlave olarak; uluslararası rekabet, daha verimli risk ölçümü yapmaları ve daha verimli yönetim uygulamaları sayesinde bankaların toplam verimliliğini arttırmaktadır.

*Sistemik risk üzerine etkileri;* Global bir bakış açısıyla bakıldığında bankacılık sektöründe uluslararasılaşma sınır ötesi risk paylaşımına yol açmaktadır. Risk paylaşımının sınır ötesine genişlemesi finansal istikrara katkıda bulunmaktadır. Bu katkı, bankaların açıldıkları ev sahibi ülkelerde yerli banka yoğunlaşmasının azalması yoluyla sağlanmaktadır.

Sınır ötesi riskleri değerlendirmek ve bu riskleri yönetmek, yabancı bankaların açıldıkları ev sahibi ülkelere kriz dönemlerinde faydalı ya da zararlı olmalarını da belirler. Ana bankalarının destekleri sayesinde yabancı bankalar gittikleri ülkelerde kriz dönemlerinde kredi musluklarını kapatmazken , yerel bankalar kredileri kısmak durumunda kalabilirler.

Bankacılık sektöründe uluslararasılaşmasının en önemli konularından biri finansal kurumların birbirleri ve otoriteler ile olan bilgi akışıdır. Bilgi akışında yaşanan eksiklikler sistemde sorunların oluşmasına yol açabilir. Örneğin; Orta ve Doğa Avrupa (CEE) ülkelerinde sistemik açıdan bölgede büyük önemi olan yabancı bankaların, kendi faaliyetleri konusunda yetersiz bilgi akışında bulunmaları bilanço uyumsuzlukları, likidite problemi gibi büyük problemlere yol açabilmektedir.

*Makroekonomi üzerine etkileri;* Bankacılıkta uluslararasılaşma, beş farklı şekilde ekonomik büyüme ve verimlilik artışı üzerinde etkide bulunmaktadır. Birinci olarak; yabancı bankalar gittikleri ülkelere yeni ürün ve hizmetin yanı sıra ileri teknoloji de götürmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelere görülen bu etki, finansal aracılık faaliyetlerinin kalitesini arttırmaktadır. Bu etki özellikle gelişmekte olan ülkelere gözlemlenmektedir. Örneğin, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde Japon Yeni ve İsviçre Frangı cinsinden verilen mortgage kredileri bu ülkelere yatırımcı tabanının genişlemesini sağlamıştır. İkinci olarak; yabancı bankalar gittikleri ev sahibi ülkelere finansal sistemin düzenleme ve denetleme yapısını geliştirmeye çalışırlar. Çeşitli ülkelere yabancı bankaların ülkenin büyümesine ve verimlilik artışına yol açan finansal reformlara öncülük ettiği görülmüştür. Üçüncü olarak; yabancı bankalar ev sahibi ülkelere kaynakların etkin dağılımına katkıda bulunmaktadırlar. Yabancı banka girişi yerel banka yoğunlaşmalarını azaltmakta ve ev sahibi ülkede yaşanan krizlerde uluslararası finansman kaynaklarına ulaşım sağlanabilmektedir. Dördüncü olarak; yabancı bankalar girdikleri ülkelere rekabeti arttırmaktadırlar. Artan rekabet, yerel bankaları mevcut kaynaklarını daha etkin kullanmaya; finansal aracılık maliyetlerini azaltmaya yönlendirmektedir. Son olarak; borçlanmak için sadece yabancı bankalara güvenmek de risk içermektedir. Kriz dönemlerinde uluslararası alanda aktif bankalar sınır ötesi kredi faaliyetlerini durdurabilmekteydiler. Örneğin; kriz döneminde Kore’de yabancı bankalar, yerli bankalara göre daha fazla ölçüde kredi musluklarını kapatmışlardır.

Uluslararası Para Fonu (IMF), 2000 yılında yayımlanmış olduğu “*International Capital Markets*” raporunda yabancı bankaların gelişmekte olan piyasalardaki rolünü incelemiştir. Rapor; uluslararası çalışmalara dayanarak, yabancı banka girişlerinin, ulusal piyasalar üzerindeki etkilerini özetlemektedir. Raporda bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın, dünya genelinde bir eğilim olarak arttığı, yabancı ilgisinin daha çok ulusal sektörün orta ölçekli veya kamu bankalarına olduğu belirtilmektedir. Bankacılık sektöründe uluslararasılaşmada Avrupa Birliği örneği gibi bölgesel bütünleşmenin, kültürel, tarihsel bağların yanı sıra dil faktörünün de belirleyici olabildiği ifade edilmektedir. Yabancı girişinin olduğu piyasalarda rekabetin arttığı ve faiz marjlarının

düştüğü görülmektedir. Yabancı bankaların kredi riskinin fiyatlanmasında karmaşık yöntemler kullanmaları, türev ürünlerin fiyatlanması konusundaki tecrübeleri ve yeni finansal ürünleri piyasaya tanıtılmalarıyla ulusal piyasaların gelişmesine katkıda bulunabildikleri belirtilmektedir. Ancak uluslararasılaşmanın ulusal piyasalarda müşteri bölünmesini teşvik ettiği, diğer bir ifadeyle yabancıların kaliteli müşteriye yöndikleri, mali göstergeleri iyi olan müşterileri seçtikleri ve kriz dönemlerinde faaliyetlerini durdurarak ev sahibi ülkeden çıktıkları şeklinde kaygılar da yer almaktadır. Rapor, uluslararasılaşmada kaygı verici diğer bir unsur olarak, yabancı bankalarla birlikte sınır ötesi finansal işlemlerin karmaşıklaştığı ve uluslararası bankaların denetiminin güçleştiği vurgulamaktadır<sup>93</sup>.

BIS, 2001 yılındaki çalışmasında artıları ve eksileriyle bankacılıkta uluslararasılaşmaya yer vermiştir. Çalışmaya göre, gelişmekte olan ülkelerde, kamu bankalarının özelleştirilmesine paralel olarak yerli bankalar arasında konsolidasyon ve sektörde yabancı katılımında artış gözlenmektedir. Söz konusu artışın arkasında bölgesel ekonomik bütünleşme ve büyümeye dikkat çekilmektedir. Bunun yanı sıra, sınır ötesi faaliyette bulunmanın bankalar açısından ülkeye özgü sebepleri olabileceği gibi bankaya özgü nedenleri de olabildiği belirtilmektedir. Ülkeye özgü etkenler arasında ev sahibi ülkenin bankacılık sisteminin büyüklüğü, sektörün dışa açıklığı ve aktif getirisi olduğu belirtilmektedir. Bankaya özgü faktörler arasında ise bankanın büyüklüğü, faiz dışı gelirlerin payı gibi unsurlar sıralanmaktadır. Çalışmada yabancı banka girişlerinin gelişmekte olan ülkelerde kredi konusunda olumlu etkisi olamayabileceğine dair endişeler yer almaktadır. Yabancı bankalar fonlarını interbank piyasasında kullandıklarından, yerli bankaların da fonlarını bu piyasaya koymalarından dolayı daha az yurtiçi kredi vermektedirler. Böylece, büyük şirketler, küçük ve orta ölçekli şirketlere göre daha kolay kredi erişimine sahip olabilmektedirler. Çalışmada ayrıca ulusal bankacılık sektörünün yabancı bankaların kontrolüne geçmesinin doğurabileceği sistemik riskten de bahsedilmektedir. Yabancı ya da yerel bir bankanın başarısızlığa uğrayamayacak kadar

---

<sup>93</sup> IMF, *International Capital Markets Developments, Prospects, and Key Policy Issues*, 2000.

büyümesi (too big to fail) ve varlığını devam ettiremeyeceği bir sorunla karşılaşması sistemik riske yol açabilir. Bu nedenle, ekonomik kalkınmada bankaların büyük önemi de olsa, liberalleşme sürecinde yabancı ve yerel bankaların faaliyet izinlerine ihtiyatla yaklaşılmalıdır<sup>94</sup>.

BIS, 2004 yılındaki raporunda bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın olası risklerine yer vermektedir. Yabancılaşma neticesinde ulusal kuruluşun stratejik planlama ve risk yönetimi gibi karar alma ve kontrol süreçleri ana bankaya (*parent institutions*) aktarılmış olmaktadır. Bu da ulusal gözetim otoritesi açısından bilgi kaybı anlamına gelmektedir. Eğer, yabancı bankanın yapması muhtemel olan strateji değişikliği ulusal piyasayı etkileyecek ölçekte olursa bahsedilen bilgi kaybı önemli olabilecektir. Raporda ulusal otoritenin bilgi kaybını en az düzeye indirmek için kamuya açıklama standartlarında iştirak ve şube düzeyinde düzenlemeler yapması ve diğer ülke otoriteleriyle işbirliğine gitmesi önerilmektedir<sup>95</sup>.

### **3.2 Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmaya Yol Açan Etkenler**

BIS “Uluslararası Bankacılıkta Uzun Vadeli Konular” isimli raporunda; bankacılık sektöründe uluslararasılaşmaya yol açan etkenleri makro ve mikro etkenler olarak ikiye ayırmaktadır. Makro etkenler; küresel ekonomi, finansal ve düzenleyici çevre ile ana (home) ülke ve ev sahibi (host) ülkedeki durumu içermektedir. Mikro etkenler, banka seviyesinde verimliliğe ilişkin konuları içermektedir<sup>96</sup>.

Küresel ekonomi, finansal ve düzenleyici çevre unsurları makro etkenler arasında yer almaktadır. Uluslararası ticaretin ve sermaye piyasalarının serbestleşmesi küresel

---

<sup>94</sup> BIS, **The Banking Industry In The Emerging Market Economies: Competition, Consolidation and Systemic stability - an Overview**, 2001.

<sup>95</sup> BIS, **Foreign Direct Investment In The Financial Sector of Emerging Market Economies**, CGFS Publications, No:22 , 2004.

<sup>96</sup> BIS, **Long-term Issues In International Banking**, Basel, Temmuz 2010, s.21-27.



seviyede ekonomik entegrasyondaki artışla birlikte ilerlemiştir. Dünya genelinde 1990'lı yıllardan itibaren ikili anlaşmalar ya da bölgesel ticaret ve yatırım anlaşmaları ile yabancı sermayenin ulusal piyasalara girişinin önündeki engeller hafiflemiştir. Finansal küreselleşmede, yabancı giriş kısıtlamalarının kaldırılması çok önemli bir faktör olarak önümüze çıkmaktadır. Uzun dönem öncesinde uluslararasılaşma isteği olsa da örneğin Avrupa geçiş ekonomilerde yabancı girişine ancak 1990'ların ortasından sonra izin verilmiştir <sup>97</sup>.

Ülkeler arasındaki ekonomik entegrasyona paralel artan bankacılık sektöründeki uluslararasılaşma faaliyetleri, başarılı uygulamaların (best practice) ülkelerarası paylaşımına ve kaynakların daha etkin kullanımına yol açmıştır. Ancak finansal entegrasyon aynı zamanda ülkeler arasında şokların geçişkenliğini de arttırmıştır.

Teknolojik gelişmeler, ekonomik entegrasyonun uluslararası bankacılık üzerindeki etkisini kuvvetlendirmiştir. Teknoloji, ekonomik ve istatistiksel metodların gelişmesini sağlarken risk yönetiminde iyileştirmelere yol açmıştır.

Son 25 yıldır, ekonomik entegrasyonla birlikte serbestleşme ile bankacılık denetleme uygulamalarında ve piyasa altyapısı düzenlemelerinde uluslararası seviyede uyum sağlama eğilimi oluşmuştur. Yabancı işlem maliyetlerini düşürmesiyle serbestleşme, uluslararası birleşme ve satınalma faaliyetlerini, yabancı yatırım ve sınır ötesi finansal hizmetlerini arttırmıştır.

Ana (home) ülkedenin genel durumu diğer bir makro etkendir. Bankaların uluslararasılaşma faaliyetleri ana ülkelerindeki ekonomik durum ve düzenleyici ortamdan etkilenmektedir. Literatürde; yurtdışına giden bankaların büyüklükleri ve yapıları ile ana ülkedeki ekonomik, finansal ve düzenleyici ortam arasında ilişki olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır.

---

97 Farouk SOUSSA, "A Note on Banking FDI in Emerging Markets: Literature Review and Evidence from M&A Data", London: Bank of England, 2004, s.3.

Finansal sistemlerin gelişmişlik derecesine bağlı olarak bankaların kendi aralarında ve diğer piyasa oyunlarıyla arasında rekabet artmaktadır. Son 25 yıldır gelişmiş ülkelerde artan rekabet ana ülkede elde edilen kar ve kar marjları üzerinde çok ciddi baskı yaratmaktadır. Bu durum, bankaları müşteri tabanını genişletmek amacıyla ülke dışında yeni pazarlara yönlendirmekte ve finansal yeniliklere teşvik etmektedir.

Ana ülkedeki devlet politikaları da uluslararası bankacılık üzerinde etkilidir. Serbestleşmeye yönelik politikalar ana ülkedeki yerli ve yabancı bankalar arasında rekabet artırıcı etki yaratırken, kısıtlayıcı politikalar bankaların yurtdışı faaliyetlerini engelleyici etki yaratabilir. Örneğin 1980'lerde Japonya'daki düzenleyici ortam ve faiz seviyesi üzerindeki kontroller yerli bankaların kredi faaliyetlerinin bir kısmını uluslararası finans merkezleri üzerinden yapmalarına yol açmıştır.

Ev sahibi (host) ülkedeki genel durum makro etkenler içindeki son unsurdur. Bankalar yurtdışına açılırken iki faktörü göz önünde bulundurmaları durumundadırlar. Birincisi; gidecekleri ülkedeki büyüme potansiyeli, o ülkedeki ekonomik, politik ve hukuksal gelişmişlik ve finansal sistemin açık ve istikrarlı oluşu. İkincisi ise ev sahibi ülkede elde edilecek rekabetçi avantajlar.

Bankalar, risk ve getiri arasında optimal dengeye ulaşma çabasıyla uluslararası faaliyetlere girerler. Özsermaye karlılığını arttırmak amacıyla bankalar, daha fazla büyüme olanağı sunan ülkelere kredi vermek isterler. İlave olarak; gelirlerini maksimize etmek amacıyla bankalar liberal, gelişmiş ve banka yoğunlaşması fazla olmayan ülkelere girmeyi tercih ederler.

Ev sahibi ülkenin durumu, yabancı bankaların giriş biçimlerini de etkiler. Ekonomik risk taşıyan ülkelere yabancı bankalar şubeleşme yerine iştirak aracılığıyla faaliyet göstermeyi tercih eder. Bunun altında yatan neden iştiraklerin zararları ana bankaya devretmemesidir. Ev sahibi ülkede kurumlar vergisinin yüksek olması durumunda yabancı bankalar, iştirak yerine şubeler aracılığıyla faaliyet göstermeyi tercih etmektedir.

Ev sahibi ülke ile olan kültürel ya da coğrafi yakınlık ya da ortak dil yabancı bankaların diğerlerine göre rekabetçi avantajlar elde etmesini sağlamaktadır.

Banka seviyesinde verimlilik mikro etkenler arasında yer almaktadır. Bankacılık sektörünün uluslararasılaşmasının ölçek ve kapsam ekonomilerinin üzerindeki etkileri hakkında olumlu görüşler yer alsa da bu konuda kısıtlı ampirik çalışma bulunmaktadır. Bankaların hem gelişmiş hem de gelişmekte olan pazarlarda uluslararası faaliyetlerde bulunarak verimlilik artışı sağlayabilirler. Uluslararası finans merkezlerinin gelişmiş altyapıları ve ileri personel kalitesi ile olgun (mature) finansal sistemlere sahip ülkelerde faaliyet gösteren yabancı bankalar yönetim becerilerini geliştirebilir, başarılı uygulamaları (best practice) benimseyebilir ve know-how kazanabilir.

### **3.3 Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişinin Avantajları ve Dezavantajları**

Yerel bankacılık sektörüne yabancı girişinin girişinin avantajlı veya dezavantajlı olduğu yönde çeşitli görüşler bulunmaktadır. Levine yabancı girişinin ev sahibi ülkedeki finansal sisteme katkılarını 3 başlık altında sıralamıştır<sup>98</sup>:

- Bankacılık sektöründeki rekabetin artması ile daha modern bankacılık teknolojilerinin uygulanması ve bunun neticesinde yerel pazardaki finansal hizmet kalitesinin ve olanaklarının gelişmesi,
- Bankacılık sektöründeki denetim mekanizmalarının ve hukuki çerçevenin gelişimini özendirilmesi,
- Ülkenin uluslararası sermayeye giriş olanaklarını arttırması.

---

<sup>98</sup> Claude E. BARFIELD (ed.), **International Financial Markets: Harmonization versus Competition**, Washington: AEI Press, 1996.

Erdönmez yabancı bankaların bankacılık sektörüne girmesinin avantajlarını şu şekilde belirtmektedir<sup>99</sup>;

- Yabancı bankalar, yerel bankaları maliyetlerini azaltmaları yönünde teşvik edebilir ve etkinliklerini arttırabilir. Yabancı banka girişiyle rekabetin artması finansal ürün ve hizmetlerin çeşitliliğini arttırabilir. Yerel bankalar pazar paylarını korumak için ürün kalitesini geliştirmeye ve yeni teknolojileri benimsemeye başlayarak artan rekabetle birlikte karlılığını arttırabilir.

- Yabancı bankalar girdikleri ülkeye yeni ürün ve hizmetler getirerek ve daha etkin ve modern teknolojik gelişmeleri uygulayarak yerel bankaların finansal aracılık etkinliklerini arttırabilmektedir.

- Yabancı bankalar birleşme ya da satın alma yoluyla yerel bankaların yönetiminde aktif rol alarak yönetimin etkinliğini arttırabilirler.

- Yabancı bankalar özel sektöre açılan kredilerin artmasını sağlayarak girdikleri ülkenin büyümesine katkıda bulunabilirler.

- Yabancı bankalar sektörde uyguladıkları düzenlemeler, kaliteli denetim, gelişmiş kurumsal yönetim ilkeleri aracılığıyla sektörde şeffaflığın artmasını sağlayabilir.

- Yabancı bankalar gelişmiş iç kontrol yöntemleriyle iç denetimin etkinliğinin artırılması ve operasyonel risklerin azaltılmasını sağlayabilirler.

- Yabancı bankalarda kapsamlı ve gelişmiş risk yönetimi sisteminin uygulanmasıyla müşteri portföyünün ve risklerin düzenli ve yakından takibi sağlanmakta ve böylelikle daha sağlıklı banka bilançolarının oluşmasına yol açmaktadır.

- Yabancı banka girişi yerel banka yoğunlaşmasını azaltabilir.

---

<sup>99</sup> Pelin Ataman ERDÖNMEZ, “Finansal Krizler Sonrası Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Bankalar”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı.51, 2004, s.22-23.

- Yabancı bankalar sağlayacakları kaynaklarla girdikleri ülkede yaşanan kriz sonrası sektörün yeniden yapılandırılması sürecinde maliyetleri azaltıcı etkide bulunabilirler.

- Yabancı bankalar girdikleri ülkeye iyi eğitilmiş ve yetenekli banka yöneticilerini getirerek yerel bankacılık sektöründe beşeri sermayenin kalitesini artırabilirler.

Diğer yandan Erdönmez sektörün yabancılar açılmasının dezavantajlarını şu şekilde sıralamıştır;

- Yerel bankaların uluslararası alanda tanınmış yabancı bankalar ile rekabet etmesi maliyetlerini artırabilmektedir.

- Yabancı bankaların daha çok çokuluslu şirketlerle çalışıyor olmaları yerel şirketlerin finansal hizmetlerden yararlanma imkânlarını kısıtlayabilir.

- Yabancı bankaların girdikleri ülkedeki devletin taleplerine karşı daha az esnek olmaları devletin ekonomi üzerindeki kontrolünü azaltabilir.

- Yabancı banka girişiyle artan rekabet neticesinde yerel bankalar daha çok risk alma eğilimine girebilirler.

- Yabancı bankalar getirdikleri gelişmiş ürün ve hizmet çeşitliliğiyle yerel piyasaların en karlı sektörleriyle çalışırken, yerel bankalar geride kalan daha çok riskli sektörlerle çalışma durumunda kalabilir.

### **3.4 Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmanın Bankacılık Sektörünün Performasına Olan Etkileri**

Yabancı bankaların girdikleri ekonomilerde çeşitli etkiler yaratması beklenmektedir. Literatürde bu konuda değişik görüşler bulunmaktadır. Yabancı bankaların ulusal bankacılık sektörünün performansı üzerindeki etkileri oldukça ilgi gören bir çalışma alanıdır; yabancı banka girişi üzerine yapılan birçok vaka analizi bulunmaktadır.

#### **3.4.1 Uluslararası Alanda Yapılan Çalışmalar**

Yerel Bankacılık sektörüne akan yabancı sermaye, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ve geçiş ekonomilerinde banka özelleştirmeleri yoluyla yatırım yapmaktadır. 2005 yılında Journal of Banking & Finance dergisi banka özelleştirilmelerine yönelik özel bir sayı yayınlamış; Clarke, Cull ve Shirley bu sayıdaki çalışmalarını ve ulaşılan sonuçları özetlemişlerdir. Bu çalışmadan yararlanılarak oluşturulan tablo 9'da, banka özelleştirmelerinin banka performansına etkisi gösterilmektedir<sup>100</sup>.

Claessens, Demirgüç-Kunt ve Huizinga Bankacılık sektörüne yabancı girişinin etkilerini incelemek üzere 1988-1995 dönemini kapsayan gelişmiş ve gelişmekte olan 80 ülkeden 7900 bankayı incelemişlerdir. Çalışmada faiz marjı, personel başına harcama, ödenen vergiler ve karlılığın yabancı ve yerel bankalar arasında nasıl farklılaştığı analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, yabancı bankalar gelişmekte olan ülkelerin bankacılık piyasasına girdiklerinde, yerel bankalardan daha yüksek faiz marjlarına, karlılığa ve vergi ödemelerine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Yabancı bankalar gelişmiş ülkelerin pazarlarına girdiklerinde bu sonuçların tam tersi ile karşılaşılmaktadır. Ayrıca, banka hisselerinde yabancı mülkiyetinin fazla olması ile yerel bankaların karlılıklarında ve marjlarında azalması arasında kanıtlar bulunmuştur. Sonuçlar, uzun vadede yabancı girişinin ulusal bankacılık sektörünün işleyişini geliştireceği varsayımıyla tutarlı çıkmıştır.

---

<sup>100</sup> George CLARKE, Robert CULL ve Mary M. SHIRLEY, "Bank privatization in developing countries: A summary of lessons and findings", **Journal of Banking & Finance**, Vol: 65, Iss: 8-9, 2005, s. 1905-1930

İlginç başka bir bulgu ise, yerel bankacılık sektöründeki verimliliğin ve rekabetin yabancı bankaların pazardaki payından ziyade sayısı ile ilişkili olduğudur<sup>101</sup>.

**Tablo 9: Özelleştirme Sonrasında Banka Performansındaki Değişimler**

Ülke Vaka Çalışmaları	Gelişen Performans Ölçütleri	Aynı Kalan Performans Ölçütleri	Bozulan Performans Ölçütleri
Arjantin	· Kar etkinliği, · Öz sermaye karlılığı · Takipteki Krediler	· Maliyetler / aktifler · Maliyet etkinliği	-
Brezilya	· Öz sermaye getirisi · Aktif karlılığı · Maliyetler / Varlıklar · Toplam Faktör Verimliliği	-	-
Çek Cumhuriyeti	-	· Kar etkinliği · Maliyet etkinliği	-
Doğu Asya (Endonezya, Kore, Malezya, Filipinler, Tayland)	· Kar etkinliği	· Maliyet etkinliği	-
Doğu Avrupa (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan,	· Kar etkinliği · Aktif karlılığı · Maliyet oranı	· Net faiz marjı · Maliyet etkinliği	-
Meksika (ilk özelleştirme)	-	-	-
Meksika (ikinci özelleştirme)	· Maliyet / aktifler	· Faiz marjı	· Net finansal marj
Nijerya	· Aktif karlılığı, · Öz sermaye karlılığı · Takipteki Krediler	· Sabit maliyetler · Kar etkinliği · Maliyet etkinliği	-
Pakistan	· Kar etkinliği	· Maliyet etkinliği	-
Ülkeleri Karşılaştıran Çalışmalar	Gelişen Performans Ölçütleri	Aynı Kalan Performans Ölçütleri	Bozulan Performans Ölçütleri
Bourbaki v.d. (22 gelişmekte olan ülkeden 80 banka ile yapılmıştır)	· Net faiz marjları · Takipteki krediler · Sermaye yeterliliği	· Öz sermaye karlılığı	· Faiz riski
Otchere (Dünya Bankası klasifikasyonuna göre orta ve düşük gelirli ülkelerden toplam 21 özelleştirme incelenmiştir.)	· Kredi karşılıkları	· Şüpheli alacaklar / krediler · Öz sermaye karlılığı · Aktif karlılığı · Net faiz marjları	-

**Kaynak:** Clarke, a.g.m., s.1912.

<sup>101</sup> Stijn CLAESSENS, Ashi DEMİRGÜÇ-KUNT ve Harry HUIZINGA, "How does foreign entry affect domestic banking markets?", *Journal of Banking and Finance*, Vol.25, Iss. 5, 2001, s. 891-911.

Haas ve Lelyveld, Orta ve Doğa Avrupa ülkelerinin 1993-2000 döneminde bankacılık sektörlerindeki uluslararasılaşmanın etkileri incelemiştir. Çalışmaya göre yabancı bankalar girdikleri piyasalarda yerel bankacılık sisteminin verimliliğini direkt ve dolaylı yoldan arttırabilmektedir. Çalışmada, yabancı bankaların geldikleri ülkelere teknoloji ve yönetim uygulamalarındaki yenilikleri beraberinde getirmekte ve faaliyet gösterdikleri ülkelerde müşterilerine teknolojik, yeni ve kaliteli ürünleri daha düşük maliyetle sunabilmekte oldukları belirtilmektedir. Aynı zamanda yabancı bankalar, teknolojik altyapıları, modern bankacılık tekniklerini kullanmalarına bağlı olarak daha iyi risk yönetimi ve daha rekabetçi fiyatlandırma ile ve genel olarak sektörde daha verimli kredi tahsisine de hizmet edebilmektedir. Yabancı banka girişlerinin, oluşturacağı rekabetçi ortama bağlı olarak, dolaylı verimlilik artışına da yol açtığı vurgulanmaktadır. Yabancı bankalar girdikleri ekonomilerde genellikle küçük ölçekte ve daha eski yöntemlerle çalışan yerli bankalara örnek olmaktadır. Bu da yerli bankaları modernizasyon, rasyonalizasyon (rationalization) ve otomasyon çalışmaları yapmaya ve hizmet çeşitlendirmesine gitmeye zorlamaktadır. Artan rekabet baskısına bağlı olarak yerli bankalar mevcut rekabet ortamında başarılı olabilmek için yapılarını düzenleme ihtiyacı içine girmektedir. Bu yönüyle yabancı bankalar yerli bankaların etkin bir işleyişe kavuşmasını zorlayarak verimlilik üzerinde katkı yaratabilmektedir. Lelyveld ve Haas'a göre yabancı bankaların faaliyette buldukları ülkedeki hükümet ve ulusal firmalarla daha bağımsız ilişkide olabilmeleri için ilişkili kredilendirme olarak bilinen ve bankalarda kredi riski doğurucu işlemlerden uzak durarak istikrar etkisi yaratmaktadırlar. Ayrıca sermayeleri güçlü olan yabancı bankalar kredi arzı devamlılığı bağlamında bankacılık sisteminin istikrarına katkıda bulunurlar<sup>102</sup>.

Pomerleano ve Vojta, küreselleşen bankacılık sektöründe yabancı ve yerli bankaların rolünü ve performanslarını inceledikleri çalışmalarında, yirmi kadar büyük uluslararası kurumun küresel finansal hizmetleri kontrol ettiğini belirtmektedir. Bu finansal kurumlar, geniş ürün ve hizmet yelpazesi, yönetim süreçleri, bilgi teknolojileriyle risk-maliyet etkinliğini rasyonalize etme imkanına sahiptir. Çalışmada yabancı bankaların

---

<sup>102</sup> Ralph de HAAS ve Iman van LELYVELD, "Foreign Bank Penetration and Private Sector Credit in CEE", **Journal of Emerging Market Finance**, Vol.3, No.2, 2004, s.1-14.



girişini teşvik eden gelişmekte olan ülkeler daha sağlıklı sektöre sahip olacağı ileri sürülmektedir. Yabancı bankaların daha yüksek katma değer yaratan hizmetler sunmaları ve rekabet açısından üstünlük sağlanmaları, ulusal bankaların aralarında birleşerek daha etkin kurumlar oluşturmalarına ve daha düşük fiyatlarla hizmet sunmalarını da teşvik ettikleri belirtilmektedir<sup>103</sup>.

Claessens ve Glaessner, Asya ülkeleri üzerine yaptıkları kapsamlı çalışmalarında, ulusal finans sisteminin gelişmişlik seviyesinden ve sermaye hesaplarının serbestlik derecesinden bağımsız olarak finans sisteminin uluslararasılaşmasının daha verimli ve sağlam bir sistemin oluşmasına yardımcı olacağını saptamıştır. Dolayısıyla, bankacılık sektöründe açıklık ve engellerin kaldırılması savunulmakta ve sektöre yabancı girişinin faydaları; net faiz marjlarında düşme, uluslararası standartların sektörde yerleşmesi, daha iyi düzenleme ve denetim, yabancı sermayeye daha iyi erişim, kamuya açıklama standartlarının daha açık hale gelmesi, finansal hizmetlerin kalitesinin artması, istikrarlı ve uzun dönemli fonlara erişim olarak sıralanmaktadır. Bu nedenlerle, tasarruf-yatırım ilişkisinin daha sağlıklı kurulacağı ve kaynakların daha etkin dağıtımı nedeniyle ekonomik büyümenin olumlu etkileneceği düşünülmektedir. Çalışmada finansal hizmetlerin serbestleştirilmesinin ve yabancı girişinin maliyetlerinin de olabileceği belirtilmektedir. Ulusal piyasada, yasal çerçeve ve piyasa disiplini zayıf, insan kaynakları altyapısı ve kurumsal gelişim yetersizse dışarıdan gelen büyük ve karmaşık finansal kuruluşların gözetimi ve denetiminin güç olabileceği ve bu nedenle uyum sağlama maliyetinin (*adjustment cost*) ortaya çıkmasının söz konusu olabileceği belirtilmektedir. Çalışmada, yabancılaşmanın ulusal kuruluşların ortadan kalkmasına yol açacağı, yabancıların sadece piyasanın karlı bölümlerine hizmet edeceği, yerel (*local*) piyasaya bağlılık olmayacağı, sermaye kaçışına sebep olabileceği şeklindeki olası maliyetlerin de oluşabileceği ifade edilmektedir. Ancak, salt olası maliyetleri dikkate alarak ulusal piyasaların serbestleştirilmemesinin (sınırlı açıklığın korunmasının veya yabancı girişinin

---

<sup>103</sup> Micheal POMERLEANO ve George J. VOJTA, "What Do Foreign Banks Do In Emerging Markets? An Institutional Study", **The World Bank, International Monetary Fund, and Brookings Institution 3rd Annual Financial Markets and Development Conference**, April 19-21, 2001, s.1-51.

yasaklanmasının) çalışmada kapsanan Asya ülkelerinde, aslında daha fazla maliyete yol açtığı, başka bir ifadeyle, bu ülkelerde kurumsal gelişmenin yavaş kaldığı ileri sürülmektedir. Bu nedenle, finansal hizmetlerin daha kırılğan ve daha pahalı olmasına sebep olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, çalışma artan oranda açıklık yanlısı olmakla beraber, olası faydaların maksimize edilmesi ve muhtemel maliyetlerin en aza indirgenmesine yönelik politikaların güdülmesi önerilmektedir<sup>104</sup>.

Guillen ve Tschoegl uluslararasılaşma açısından literatürde sıkça atıfta bulunulan İspanyol bankalarının Latin Amerika'daki performansını incelenmiştir. Çalışmada İspanyol bankalarının dışarıya açılmalarındaki en önemli etkenin ana ülke piyasasında oluşan doygunluk olduğu belirtilmektedir. Doğal olarak İspanyanın Avrupa Birliği ile bütünleşerek daha esnek düzenlemelere yer vermesi oligopolistik davranışa alışık olan İspanyol bankalarının yeni pazarlar aramasına neden olmuştur. Çalışmaya göre, Portekiz hariç Avrupa pazarlarında sınırlı da olsa faaliyetleri bulunan İspanyol bankaları, dil konusundaki avantajlarını da kullanarak kültürel yakınlıkları olan Latin ülkelere yönelmeyi tercih etmişlerdir. 1995'ten günümüze İspanyol bankalarının Latin Amerika ülkelerinde piyasanın bir parçasına hizmet etmektense daha çok tamamını hedeflediği ve bu nedenle doğrudan yatırımlar yerine yerli bankaları satın almak yolunu benimsedikleri ifade edilmektedir. İspanyol bankalarının Latin Amerika'daki faaliyetleri, daha fazla varlığa sahip olma (*asset seeking*), söz konusu varlıktan yararlanma (*asset exploiting*) ve oligopolistik tepki şeklinde üç başlık altında özetlenmektedir. İspanyol bankaları için ana ülkede güç olan varlıkların büyütülmesi hedefi yüksek büyüme potansiyeli ve yüksek marj sayesinde Latin Amerika'da görece olarak daha kolay olmuştur. Yerli bankalara göre daha iyi yönetim kalitesi, ileri teknoloji seviyesi, rekabetle tanışık olunması ve yeni finansal ürünlerin piyasaya tanıtılması sayesinde İspanyol bankaları rakiplerine göre aktif getirisini

---

<sup>104</sup> Stijn CLAESSENS ve Tom GLAESSNER, "Internationalization of Financial Services in Asia", **World Bank Policy Research Working Paper**, No:1911, 1998, s.1-60.

daha fazla arttırabilmiştir. Ayrıca, gittikleri ev sahibi ülkelerde birbirlerinin davranışına tepki veren bir yapı sayesinde varlık büyümesini gerçekleştirmiş bulunmaktadır<sup>105</sup>.

Cyrstal, Dages ve Goldberg, Latin Amerikan Bankacılık sisteminin dramatik değişime uğradığı 1990'lı yıllarda Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Meksika, Peru ve Venezüella bankacılık sistemindeki yabancılaşmanın bankaların performansına olan etkisini CAMEL yöntemi ile incelemiştir. Çalışmada yabancı ve yerli bankalar ciddi krizlerin yaşandığı 1995–2000 yılları arasındaki dönemde performansları açısından karşılaştırılmıştır. Yabancı ve özel sermayeli bankaların kamu sermayeli bankalara göre daha iyi durumda oldukları; aynı zamanda sergiledikleri finansal istikrarı ve performansın benzer olduğu ortaya çıkarılmıştır. İlave olarak; incelenen dönemde yabancı bankaların varlık kalitesi açısından daha iyi durumda oldukları ve mevduata daha az bağımlı oldukları tespit edilmiştir. Yabancı bankaların yerli bankalara göre takibe düşen krediler açısından daha iyi durumda olmaları nedeniyle bu durum, yabancı bankaların kredi açma süreçlerini daha sıkı yaptıkları ve kredileri daha iyi takip ettikleri şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca, yabancı bankaların yerli bankalara göre daha yüksek sermaye yeterliliği rasyosuna sahip olmaları nedeniyle daha sağlam ve istikrarlı bir bankacılık sektörü oluşumuna katkı yaptıkları belirtilmektedir<sup>106</sup>.

Barajas, Steiner ve Salazar, Kolombiya'daki finansal piyasaların serbestleşmesinin, rekabetin arttırmasına, bankaların aracılık maliyetlerinin azalmasına ve kredi kalitelerinin artmasına neden olduğunu saptamışlardır. Ayrıca aşırı rekabet durumunda özellikle yerel bankaların risk ve kredi kalitelerinde bozulmalar olduğunu bulmuşlardır<sup>107</sup>.

---

<sup>105</sup> Mauro GUILLEN ve Adrian TSCHOEGL, "At Last the Internationalization of Retail Banking ? The Case of the Spanish Banks in Latin America", **The Wharton Financial Institutions Center, Working Paper**, Pennsylvania, 1999.

<sup>106</sup> Jennifer CYRSTAL, B. Gerard DAGES ve Linda S. GOLDBERG, "Has Foreign Bank Entry Led to Sounder Banks in Latin America?", **Current Issues in Economics and Finance**, Vol. 8 Number 1, Federal Reserve Bank of New York, 2002

<sup>107</sup> Adolfo BARAJAS, Roberto STEINER ve Natalia SALAZAR, "The impact of liberalization and foreign investment in Colombia's financial sector", **Journal of Development Economics**, Vol. 63, Iss.1, 2000, s. 157-196.

Terrell, 1976 ve 1977 yıllarını kapsayan çalışmasında 14 gelişmiş ülkenin Bankacılık sektörünü karşılaştırmış ve bu ülkeler içerisinde yabancı banka girişine izin verenlerin daha düşük faiz marjlarına, daha düşük vergi öncesi gelirlerine ve işlem maliyetlerine sahip olduklarını bulmuştur<sup>108</sup>.

Mcfadden Avustralya'daki yabancı banka girişini incelemiş ve yerel banka operasyonlarının yabancı girişi ile geliştiğini bulmuştur<sup>109</sup>.

Mishkin, gelişmekte olan ülkelerde risk yönetim tekniklerinin yetersiz olduğunu ve bankacılık sisteminin denetlenmesinden sorumlu otoritelerin denetim konusunda güncel olmayan bilgilere sahip olduklarını belirterek bu ülkelerde başta banka girişleri olmak üzere yapılacak yatırımlarla yeni gözetim ve denetim tekniklerinin transfer edilebilmesi imkanlarının artacağını ifade etmiştir<sup>110</sup>.

Berger ve diğerleri, 1993-1998 dönemi için Almanya, İspanya, İngiltere ve A.B.D. sınır ötesi bankacılık faaliyetlerini araştırdıkları çalışmalarında gelişmiş ülkelere giriş yapan yabancı bankaların yerel bankalara göre ortalamada daha düşük maliyet ve kar verimliliğine sahip olduklarını bulmuşlardır<sup>111</sup>.

Kosmidou ve diğerleri, İngiltere'de faaliyet gösteren yabancı ve yerli bankaların performanslarını karşılaştırmışlardır. 1998-2001 yılları arasında 26 yerli, 32 yabancı bankanın karlılık, likidite, risk ve verimlilik durumları finansal oranlarla analiz edilmiş ve yerli bankaların yabancılara göre daha yüksek performans gösterdiği bulgulanmıştır<sup>112</sup>.

---

108 Henry S. TERRELL, "The role of foreign banks in domestic banking markets", **Financial Policy and Reform in Pacific-Rim Countries**, Ed. H.Cheng, Lexington: Lexington Books, 1986.

109 Cathrine McFADDEN, "Foreign Banks in Australia", **The World Bank Mimeo**, 1993

110 Frederic MISHKIN, "Prudential Supervision: Why Is It Important and What are the Issues?", Columbia Business School, **National Bureau of Economic Research**, 7926, September 2000.

111 Allen BERGER ve Diğerleri, "Globalization of Financial Institutions: Evidence from Cross-Border Banking Performance", Brookings-Wharton Papers on Financial Services, 2000, s.25-26.

112 Kyriaki KOSMIDOU ve Diğerleri, "A multivariate analysis of the financial characteristics of foreign and domestic banks in the UK", **Omega**, Vol.34, Issue.2, 2006, s.189-195.

Bashir 1993-1998 yılları arasında sekiz Orta Doğu ülkesindeki İslami bankaların performansını incelemiştir. Çeşitli banka içi ve banka dışı faktörün kullanıldığı çalışmada Orta Doğu'da faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankaların yerlilere göre daha karlı olduğu sonucuna varılmaktadır<sup>113</sup>.

Magri, Mori ve Rossi, yaptıkları uygulamalı çalışmayla İtalyan bankacılık sistemine olan yabancı girişinde, ülkenin Avrupa Birliği ile ekonomik bütünleşme sürecinin, ticaret hacminin, giriş önündeki düzenleyici engellerin kaldırılmasının, İtalya'ya olan coğrafi yakınlığın ve İtalyan bankacılık sisteminin görece olarak karlı olmasının yabancı katılımını olumlu etkilediğini ve buna paralel olarak yurtiçi kredi piyasasında rekabetin arttığını tespit etmişlerdir<sup>114</sup>.

Claessens ve Lee düşük gelir grubunda yer alan ülkelerdeki artan yabancılaşma eğilimini araştırmış; büyüme potansiyeli olan ve orta gelir grubunda yer alan ülkelerde olduğu gibi düşük gelir grubundaki ülkelerin de ulusal bankacılık sistemlerini daha rekabetçi bir yapıya kavuşturmak amacıyla artan oranda yabancılara açtığını tespit etmiştir. Düşük gelir grubundaki ülkelerdeki yabancı katılımının, yerel piyasadaki net faiz marjı, kar elde etme güdüsü ve piyasaların liberalizasyonu gibi bilinen unsurların yanı sıra tarihsel bağlarla da alakalı olduğu sonucuna varılmış ve yabancı bankaların düşük gelir grubundaki ülkelerdeki risk yönetim uygulamalarını geliştirdiği ve bankacılık sistemini güçlü kıldığı belirtilmiştir<sup>115</sup>.

Düşük gelir grubunda yer alan ülkelerin bankacılık sektöründeki uluslararasılaşmayı Detragiache, Tressel ve Gupta da incelemiştir. Çalışmada, Türkiye'nin de dahil olduğu 60 düşük gelirli ülkenin mali sistemlerindeki yabancı banka etkisi

---

113 BASHIR, **a.g.m.**, s.1-27.

114 Silvia MAGRI, Alessandra MORI ve Paola ROSSI, "The entry and the activity level of foreign banks in Italy: An analysis of determinants", **Journal of Banking and Finance**, vol. 29, issue. 5, 2005, s. 1295-1310.

115 Stijn CLAESSENS ve Jong-Kun LEE, "Foreign Banks in Low-Income Countries: Recent Developments and Impacts", Global Development Finance, World Bank, 2002, <http://www1.fee.uva.nl/fm/PAPERS/Claessens/Foreign%20Banks.pdf>, s.1-36.

“kaymağını yemek (cream-skimming effect” olarak adlandırılan bir model ile incelenmektedir. Bu modele göre, yabancı bankalar merkezlerinden verilen kredi yönetim talimatları nedeniyle uluslararası standartlarda teminat gösterebilen ve muhasebe standartlarına sahip müşterilere kredi açabilmektedir. Bu müşteriler, çok uluslu şirketler, büyük yerli firmalar ve devlettir. Yabancı bankaların olmadığı durumda, sistemin kaymağını oluşturan ve yönetim maliyeti düşük müşteriler yerel bankaların kredi havuzlarında küçük ve orta ölçekli şirketlerle yer birlikte yer almaktadır. Sistemde yabancı banka sayısı arttıkça iki ayrı kredi portföyü oluşturulmaktadır. Yabancı bankaların portföyünde daha az riskli ve daha düşük maliyetle yönetilebilen kaymak tabaka müşteriler yer alırken, yerli bankaların portföyünde geride kalan yönetimi daha zor ve pahalı olan müşteriler yer almaktadır. Sonuçta, yabancı bankanın kaymak tabakadaki müşterileriyle çalışmasının neticesinde geride kalan diğer şirketler için kredi maliyeti yükselmektedir. Bu durumda, bazı şirketler kredi kullanamaz duruma gelmekte ve ekonomide yabancı banka varlığı arttıkça kredi hacmi sığlaşmaktadır<sup>116</sup>.

Mathieson ve Roldos, yabancı bankaların gelişmekte olan ülkelerdeki rolünü incelemiş ve yabancı bankaların kredilerin rasyonel dağılımı üzerinde beklenen olumlu etkiyi yapmadığını tespit etmiştir. Yabancı bankalar, genellikle iyi ve kaliteli kredi müşterileri tercih ederek, geriye kalan ödeme yeteneği düşük müşterileri yerli bankalara bırakmaktadır. Yerli bankalar faaliyetlerini sürdürebilmek için geri dönüşü şüpheli müşterilere yönlendiklerinden başarısızlık kaçınılmaz olmaktadır. Bunun dışında, yabancı bankalar girdikleri ülkelerde monopolistik ve oligopolistik yapılanmalar içine girebilmekte, rekabetin aksamasına neden olabilmektedirler<sup>117</sup>.

---

<sup>116</sup> Enrica DETRAGIACHE, Poonam GUPTA ve Thierry TRESSEL, “Foreign Banks in Poor Countries: Theory and Evidence”, **7. Jacques Polaka Annual Research Conference**, Washington, November 9-10, 2006, s.1-69.

<sup>117</sup> Donald.J. MATHIESON ve Jorge ROLDOS, “The Role of Foreign Banks in Emerging Markets”, **The World Bank, International Monetary Fund, and Brookings Institution 3rd Annual Financial Markets and Development Conference**, April 19-21, 2001, s.1-40.

Stiglitz, Vallejo ve Park ise finansal piyasaları dış rekabete açmanın maliyetleri üzerinde durmuşlardır. Onlara göre, yerel bankalar, daha iyi itibara sahip uluslararası büyük bankalar ile rekabet etmek zorunda oldukları için, ek maliyetlere maruz kalabileceklerdir<sup>118</sup>.

### 3.4.2 Türkiye ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Yabancı yatırımların Türk Bankacılık sektörünün performansı üzerine etkisini inceleyen akademik çalışmaların sayısı oldukça kısıtlıdır. Çalışmaların genel olarak iki farklı kapsamda yapıldığını söylemek mümkündür. İlk grupta 80 sonrası finansal serbestleşmenin bankacılık sektörüne etkilerini inceleyen çalışmalar bulunurken ikinci grupta yabancı girişinin sektörün performansını nasıl etkilediğiyle ilgili çalışmalar yer almaktadır. Bu bölümde her iki kapsamdaki çalışmalara değinilecek ve önemli bulgular özetlenmeye çalışılacaktır.

Denizer 1997'deki çalışmasında, 1986 ve 1992 yılları arasında Türkiye'deki finansal serbestleşme ve yeni banka girişinin, pazar yapısı ve rekabet üzerine etkilerini incelemiştir. Bu çalışmada öncelikle, piyasa yapısının Türk Bankacılık sektörünün karlılığında önemli bir faktör olduğunu ortaya koymuştur. İkinci olarak, pazar payını karlılığa pozitif fakat anlamlı olmayan bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Yeni banka girişleriyle ilgili, bu dönemde piyasaya giren 30 yeni bankanın rekabette ve firmalar arası ilişkilerde kayda değer bir etkisi olmadığı bulunmuştur<sup>119</sup>.

Yine Denizer'in 2000 yılındaki çalışmasında 1980-1997 yılları arasında yabancı girişinin Türk bankacılık sektörünün performansına etkisi incelenmiştir. Çalışmada odaklanılan üç performans ölçütü; net faiz marjları, sabit maliyetler ve aktif karlılığıdır. Yabancı banka mülkiyetinin her üç performans ölçütüyle ilişkili olduğu sonucuna

---

<sup>118</sup> Joseph E. STIGLITZ, Jaime Jaramillo VALLEJO, Yung Chal PARK, "The Role of the State in Financial Markets", **World Bank Research Observer, Annual Conference on Development Economics Supplement**, 1993, s. 19-61

<sup>119</sup> Cevdet DENİZER, "The Effects of Financial Liberalization and New Bank Entry on Market Structure and Competition in Turkey", **World Bank Policy Reseach Working Paper Series**, No: 1839, 1997.

ulaşmıştır. Yabancı banka girişinin, yerel bankaların sabit maliyetlerini düşürürken, karlılığını güçlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca aktif karlılığı ile yabancı banka penetrasyonu arasındaki negatif ilişki, küçük ölçekli faaliyetleri de olsa yabancı banka girişinin rekabet üzerinde güçlü bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, yabancı girişinin sektörün finansal ve operasyonel planlama, kredi analizi ve pazarlama, insan kaynakları gibi niteliksel unsurlarına olumlu etkisi olduğu bulunmuştur<sup>120</sup>.

Denizer, Dinç ve Tarımcılar, serbestleşme öncesi ve sonrasında Türk bankacılık sektörünün etkinliğinin ölçmüşler, serbestleşmenin sektörde etkinliği arttırmaktan ziyade düşürdüğünü bulmuşlardır. Çalışmada dikkat çekilen nokta, etkinliğin hem kamu bankaları hem de özel bankalar için azalmasıdır. Bu sonuçta, makroekonomik istikrarsızlığın önemli etkisi olduğu belirtilmektedir<sup>121</sup>.

Gamal ve İnanoğlu'da 1990-2000 döneminde Türk Bankacılık sektörünün etkinliğini araştırmışlar, devlet bankalarının özel bankalara kıyasla işgücü etkinliği dışında geride olmadıklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca yabancı bankaların farklı teknolojiler kullanmalarına rağmen etkin çalıştıkları konusunda belirsizlik söz konusudur<sup>122</sup>.

Işık ve Hassan, 1980 sonrası finansal serbestleşmenin, Türk Bankacılık sektöründeki verimlilik, etkinlik ve teknolojik ilerleme üzerindeki etkisini toplam faktör verimliliği indeksinden faydalanarak ölçmeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda büyüklük olarak farklı yapılarda da olsa tüm bankalar için verimliliğin arttığını tespit etmişlerdir. Verimlilik artışındaki teknoloji ilerlemeden ziyade ana neden olarak etkinliğin

---

<sup>120</sup> Cevdet DENİZER, "Foreign entry in Turkey's banking sector, 1980-97", **World Bank Policy Research Working Paper Series**, No: 2462, 2000.

<sup>121</sup> Cevdet DENİZER ve Mustafa DİNÇ, Murat TARIMCILAR, "Measuring banking efficiency in the pre- and post-liberalization environment : evidence from the Turkish banking system", **World Bank Policy Research Working Paper Series**, No: 2476, 2000.

<sup>122</sup> Mahmoud GAMAL ve Hulusi İNANOĞLU, "Inefficiency and heterogeneity in Turkish banking: 1990-2000", **Journal of Applied Economics**, Vol: 20, Iss: 5, 2005, s.641-664.



artması gösterilmiştir. Etkinlikteki artış ise ölçeklerdeki gelişmeden ziyade kaynak yönetimindeki gelişmeye dayandırılmıştır<sup>123</sup>.

Türk bankacılık sektöründeki rekabet yapısını inceleyen bir çalışma, Günalp ve Çelik tarafından yapılmıştır. 1990-2000 yılları arasında Türk Bankacılık sektöründeki rekabet yapısını Panzar-Rosse modeline göre incelendiği çalışmada, sektörün monopollü rekabet piyasasına uygun olduğunu saptanmıştır<sup>124</sup>.

Işık ve Hasan tarafından Türk bankacılık sektörünün “X verimliliği (X efficiency)” yöntemi ile girdilerinin etkin kullanıp kullanılmadığını ölçen kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. 1988, 1992 ve 1996 yıllarında Türkiye’de faaliyet gösteren tüm ticari bankaları inceledikleri çalışmada yabancı bankalar ile ilgili çeşitli karakteristik özellikler ortaya çıkarmışlardır. Yerel özel ve kamu bankalarına kıyasla, yabancı bankalar çalışanlarına ve daha yüksek ücretler ödemekte, sermayelerine daha yüksek fiyatlarda ödeme yapmakta, kendilerini daha düşük maliyetlerle fonlamaktadır. Sonuçlar ayrıca yabancı bankaların yerel bankalara kıyasla maliyet ve teknoloji açısından daha etkin çalıştıklarını göstermektedir. Diğer yandan tahsis etkinliği (allocative efficiency) konusunda kamu bankaları, özel yerel ve yabancı bankalara oranlar daha başarılıdır<sup>125</sup>.

Çakar, Türk bankacılık sektörüne yabancı katılımının muhtemel faydaların yanısıra sakıncaların da olabileceğini belirtmektedir. Türk bankacılık sektörüne yabancı katılımının tarihsel olarak küçük olduğunu, bu nedenle yabancı bankaların Türk Bankacılık sektörünün oligopolistik yapısını ve yüksek banka yoğunlaşmasını fazla etkileyemediklerini vurgulanmaktadır. İlave olarak, kriz dönemlerinde yabancı bankaların kaynaklarını krizin etkilerini en aza indirecek şekilde kullanmadıkları, tam aksine krizleri tetikleyici yönde faaliyet gösterdikleri ileri sürülmekte ve bu nedenle bankacılık sektörüne

---

<sup>123</sup> İhsan IŞIK ve M. Kabir HASSAN, “Financial deregulation and total factor productivity change: An empirical study of Turkish commercial banks”, **Journal of Banking & Finance**, Vol: 27, Iss: 8, 2003, s. 1455-1485.

<sup>124</sup> Burak GÜNALP ve Tuncay ÇELİK, “Competition in the Turkish banking industry”, **Applied Economics**, Vol: 38, Iss: 11, 2006, s. 1335-1342

<sup>125</sup> İhsan IŞIK ve M. Kabir HASSAN, "Efficiency, Ownership and Market Structure, Corporate Control and Governance in the Turkish Banking Industry", **Journal of Business, Finance & Accounting**, Vol: 30, Iss: 9-10, 2003, s. 1363-1421.

doğrudan yatırımların (fiziksel girişin) daha önemli olduğuna dikkat çekilmektedir. Çalışmada, yabancıların, ekonomiye katkı sağlayacak ve yatırımları ve büyümeyi teşvik edecek şekilde çalışmalarının önemli olduğu vurgulanmaktadır<sup>126</sup>.

---

<sup>126</sup> V.Çakar, “Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörleri Üzerindeki Etkileri”, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, TCMB, 2003

## **4 TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ULUSLARARASILAŞMANIN BANKA PERFORMANSINA ETKİSİ**

Bu bölümde Türk bankacılık sektörünün genel yapısı ortaya konduktan sonra sektörde uluslararasılaşmanın bankaların performansı üzerindeki etkileri incelenecektir.

İnceleme iki ayrı yöntemle yapılacaktır. İlk yöntem ile Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankalar belirli rasyolar üzerinden özel ve kamu sermayeli bankalarla karşılaştırılacaktır. İkinci yöntem ile yabancı sermayenin Türk Bankacılık Sektörünün karlılığa dayalı performansı üzerindeki etkileri panel veri regresyonu uygulanarak analiz edilecektir.

### **4.1 Türk Bankacılık Sektörünün Genel Yapısı**

Türk Bankacılık Sektörü; mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ile kar payı esasına göre faaliyet gösteren katılım bankalarından oluşmaktadır.

2010 yılı sonu itibarıyla ile Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren banka sayısı 49'dur. Mevduat bankacılığı ağırlıklı olan sektörün; 32'si mevduat bankaları, 13'ü kalkınma ve yatırım bankaları ve 4'ü katılım bankalarıdır.

Türk Bankacılık Sektörünün sahiplik yapısına göre kamu, özel ve yabancı bankalardan oluşmaktadır. Mevduat bankalarından 3 tanesi kamu sermayeli, 11 tanesi özel sermayeli ve 17 tanesi yabancı sermayelidir. Tablo 9'da yabancı sermayeli bankaların listesi bulunmaktadır. 2010 yılı sonu itibarı ile sektörde 11 adet Türkiye'de kurulmuş, 6 adet Türkiye'de şube açan yabancı sermayeli banka bulunmaktadır.

**Tablo 10: Türkiye'de Faaliyet Gösteren Yabancı Sermayeli Bankalar**

<b>Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar</b>	<b>Türkiye'de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar</b>
Arap Türk Bankası A.Ş. Citibank A.Ş. Denizbank A.Ş. Deutsche Bank A.Ş. Eurobank Tekfen A.Ş. Finans Bank A.Ş. Fortis Bank A.Ş. HSBC Bank A.Ş. ING Bank A.Ş. Millennium Bank A.Ş. Turkland Bank A.Ş.	Bank Mellat Habib Bank Limited JPMorgan Chase Bank N.A. Société Générale (SA) The Royal Bank of Scotland N.V. WestLB AG

**Kaynak:**TBB, <http://www.tbb.org.tr>, (26/12/2010)

2000 yılı sonunda para ve sermaye piyasalarında başlayan kriz nedeni ile kamu, özel ve TMSF bankalarının mali bünyelerini güçlendirmeye yönelik yapılan çalışmalarla yabancı sermaye girişi ve büyüme Türk bankacılık sektörünün yapısını olumlu şekilde etkilemiştir. Sektördeki büyüme ve gelişim, sektörün bilanço ve gelir gider kalemlerindeki değişimlerin analizi yoluyla incelenebilmektedir<sup>127</sup>. Türk Bankacılık Sektörünün temel bilanço kalemleri tablo 11’de görülmektedir. Türk Bankacılık Sektörünün aktif toplamı Eylül 2010 itibarıyla 927,4 milyar TL seviyesindedir. Sektörün kredi hacmi aynı dönem itibarıyla 475,4 milyar seviyesindedir. Sektörün toplam aktifleri içindeki payı %51,3 olan krediler 2010 yılı içinde hızlı bir büyüme göstermiştir. Küresel kriz dönemini takip eden dönemde ekonomide yaşanan canlanma, sektörün kredi hacminde yüksek oranlı artışa yol açmış görünmektedir. 2010 yılında düşüş eğiliminde olan takipteki alacaklar tutarı Eylül 2010 itibarıyla 21,1 milyar TL seviyesindedir. Sektörün menkul değerler portföyü söz konusu dönem itibarıyla 274,7 milyar TL seviyesinde, toplam aktifler içindeki payı ise

---

127 Birgül ŞAKAR, “Türk Banka Sektörünün Yapısal Değişimler Açısından Analizi”, **Uluslararası Finans Sempozyumu 2009**, İstanbul, 16/10/2009, s.171 .

%29,6'dır. Menkul değerler yatırımlarının toplam aktifler içindeki payının, kredilerde duraklama yaşanmasına bağlı olarak artmasına neden olan küresel krizin etkisinin azalmaya devam ettiği bu temel göstergelerden de gözlemlenebilmektedir<sup>128</sup>.

Bankacılık Sektörünün mevduat toplamı Eylül 2010 itibarıyla 573,4 milyar TL seviyesindedir. Bankacılık sektörünün pasifinin %61,8'ini oluşturan mevduat, sektörün en önemli fon kaynağı konumundadır. Sektörün özkaynakları aynı dönem itibarıyla 126,9 milyar TL seviyesindedir. Bankacılık Sektörünün dönem net karı Eylül 2010'da 16.876 milyon TL düzeyinde oluşmaktadır. Sektörün karındaki artış, getirili aktiflerin hacim artışının katkısıyla ve temelde varlık kalitesindeki iyileşmeye bağlıdır<sup>129</sup>.

**Tablo 11: Türk Bankacılık Sektörü Seçilmiş Bilanço Kalemleri**

(milyon TL)	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Mar.10	Haz.10	Eyl.10
<b>AKTİF TOPLAMI</b>	656.835	679.793	732.536	753.782	768.202	798.413	834.014	860.515	908.565	927.351
<b>KREDİLER</b>	342.846	361.149	367.445	366.239	368.150	375.735	392.621	416.817	454.846	475.403
<b>TAKİP.ALAC.(BRÜT)</b>	10.843	11.633	14.053	17.147	18.781	21.198	21.853	21.433	20.994	21.124
<b>BİREYSEL KRD.</b>	110.549	118.014	117.132	15.592	120.651	123.348	129.915	136.577	148.024	158.366
<b>MENKUL DEĞ.</b>	173.006	179.826	193.990	211.124	221.778	241.512	262.874	275.551	278.335	274.706
<b>MEVDUAT</b>	405.798	418.593	454.599	467.130	467.613	488.945	514.620	534.286	564.508	573.019
<b>ÖZKAYNAKLAR</b>	77.162	83.054	86.425	91.737	97.774	105.427	110.887	116.779	119.254	126.899
<b>DÖNEM K/Z</b>	8.281	11.139	13.422	5.159	10.980	15.711	20.182	6.299	12.133	16.876
<b>TÜREV ÜRÜNLER</b>	117.832	110.094	102.685	132.349	123.348	131.800	127.925	154.403	190.570	196.613

**Kaynak:** BDDK, <http://www.bddk.org.tr>, (17/01/2001)

Bankacılık Sektörüne ilişkin seçilmiş rasyoların dönemler itibarıyla gelişimi Tablo 12'de yer almaktadır. Türk Bankacılık Sektöründe kredilerin takibe düşme oranı 2010 yılından itibaren düşme eğilimi göstererek Eylül 2010 itibarıyla %4,3 seviyesindedir. Sektörün yüksek karlılık performansına bağlı olarak yasal özkaynakta gözlenen artış nedeniyle 2009 yılı sonunda %20,6 olarak gerçekleşen sermaye yeterliliği rasyosu kredi

128 BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü**, Ankara, Eylül 2010, s.2.

129 BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü**, Ankara, Eylül 2010, s.3.

hacminde devam eden artış sonucu Eylül 2010 itibarıyla %19,3'e gerilemiştir<sup>130</sup>. 2010 yılında kredilerdeki artışın mevduattaki artıştan daha fazla olmasına bağlı olarak mevduatın krediye dönüşüm oranı artarak Eylül 2010 itibarıyla %86,7'ye ulaşmıştır. Sektörün aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı söz konusu dönem itibarıyla, sırasıyla, %2,6 ve %21,1 seviyesindedir. Bankacılık sektörünün serbest sermayesinin toplam aktiflere oranı %10,1, sektör aktiflerinin GSYH'ye oranı %88,6 düzeyindedir.

**Tablo 12: Türk Bankacılık Sektörü Seçilmiş Rasyolar (%)**

	Haz. 08	Eyl. 08	Ara. 08	Mar. 09	Haz. 09	Eyl. 09	Ara. 09	Mar. 10	Haz. 10	Eyl. 10
Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı	3.1	3.1	3.7	4.5	4.8	5.3	5.3	4.9	4.4	4.3
Sermaye Yeterliliği Rasyosu	16.8	17.5	18	18.5	19.2	20	20.6	19.9	19.2	19.3
Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı	87.4	89.3	84.1	82.2	82.9	81.3	80.6	82.1	84.4	86.7
Aktif Karlılığı- ROA	1.3	1.8	2.0	0.7	1.5	2.8	2.6	0.7	2.8	2.6
Özkaynak Karlılığı- ROE	11.5	15.5	18.7	6.0	12.7	24.7	22.9	5.7	23.4	21.1
Serbest Sermaye/Toplam Aktifler	8.0	8.4	8.1	8.5	9.0	9.3	9.6	9.9	9.6	10.1
Toplam Aktifler / GSYİH	72.4	72.5	77.1	79.8	82.3	85.5	87.4	87.1	88.6	

**Kaynak:** BDDK, <http://www.bddk.org.tr/>, (17/01/2011)

Bankacılık sektörüne ilişkin seçilmiş gelir gider kalemlerinin dönemler itibarıyla gelişimi Tablo 13'de yer almaktadır. Türk Bankacılık Sektörünün dönem net karı, azalan net faiz marjına rağmen varlık kalitesindeki iyileşme ve getirili aktiflerin hacmindeki artış sayesinde Eylül 2010 itibarıyla geçen seneye göre yıllık bazda artış göstermektedir. Sektörün dönem net karı Eylül 2010 itibarıyla geçen senenin aynı dönemine göre %7,4 oranında, diğer bir deyişle 1.165 milyon TL artış göstermiş ve 16.876 milyon TL düzeyine

130 BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü**, Ankara, Eylül 2010, s.9.

ulaşmıştır. Sektör toplamında kar artışı gözlemlenmesine rağmen sektörde faaliyet gösteren 49 bankanın 31'inin karında son bir yıl içinde azalış görülmektedir.

Sektörün 2010 yılı başından itibaren çeyrek dönemler itibarıyla dönem net kar karında azalma görülmektedir. Sektörün söz konusu dönem itibarıyla net faiz marjı %4,4 oranıyla 2009 yılı başından beri en düşük seviyede bulunmaktadır. Dönem net karının artış hızındaki yavaşlama, temel olarak daralan net faiz marjına ve artan türev işlem zararlarına dayanmaktadır.

**Tablo 13: Türk Bankacılık Sektörü Seçilmiş Gelir Gider Kalemleri**

milyon TL	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Mar.10	Haz.10	Eyl.10
<b>Toplam Faiz Gelirleri</b>	<b>39.398</b>	<b>61.135</b>	<b>85.768</b>	<b>23.312</b>	<b>44.759</b>	<b>65.685</b>	<b>85.282</b>	<b>19.584</b>	<b>38.696</b>	<b>57.183</b>
<b>Toplam Faiz Giderleri</b>	<b>24.280</b>	<b>38.263</b>	<b>54.786</b>	<b>13.416</b>	<b>24.359</b>	<b>34.587</b>	<b>43.488</b>	<b>8.975</b>	<b>18.532</b>	<b>28.631</b>
<b>I) NET FAİZ GELİRİ (GİDERİ)</b>	<b>15.118</b>	<b>22.872</b>	<b>30.982</b>	<b>9.896</b>	<b>20.400</b>	<b>31.099</b>	<b>41.795</b>	<b>10.609</b>	<b>20.164</b>	<b>28.551</b>
Takipteki Alacaklar Özel Provizyonu	1.958	3.162	5.446	2.693	5.135	7.657	9.863	1.490	2.992	4.111
<b>II) PROV.SONRASI NET FAİZ GEL.(GİD.)</b>	<b>13.160</b>	<b>19.710</b>	<b>25.537</b>	<b>7.202</b>	<b>15.265</b>	<b>23.442</b>	<b>31.932</b>	<b>9.119</b>	<b>17.172</b>	<b>24.440</b>
Toplam Faiz Dışı Gelirler	9.377	13.325	17.422	5.144	9.924	14.369	19.182	5.860	11.931	17.553
Toplam Faiz Dışı Giderler	12.924	19.486	26.592	6.855	13.474	20.346	27.936	7.500	14.534	21.878
<b>III) NET FAİZ DIŞI GELİR (GİDER)</b>	<b>-3.547</b>	<b>-6.161</b>	<b>-9.170</b>	<b>-1.711</b>	<b>-3.551</b>	<b>-5.977</b>	<b>-8.754</b>	<b>-1.640</b>	<b>-2.603</b>	<b>-4.325</b>
<b>IV) TOPL. DİĞER FAİZ DIŞI GEL./GİD.(1+2+3)</b>	<b>733</b>	<b>406</b>	<b>272</b>	<b>863</b>	<b>1.924</b>	<b>2.002</b>	<b>1.929</b>	<b>320</b>	<b>387</b>	<b>603</b>
1- Sermaye Piyasası İşlemleri Karı (Zararı) (Net)	455	117	1.501	1.001	1.683	1.654	1.276	-702	-1.515	-1.130
2- Kambiyo Karı (Zararı) (Net)	28	39	-1.497	-138	241	348	653	1.021	1.900	1.731
3- Olağanüstü Gelirler (Giderler) (Net)	250	250	268	0	0	0	0	0	2	2
<b>V) VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR) (II+III+IV)</b>	<b>10.346</b>	<b>13.955</b>	<b>16.639</b>	<b>6.354</b>	<b>13.638</b>	<b>19.467</b>	<b>25.106</b>	<b>7.798</b>	<b>14.957</b>	<b>20.719</b>
Vergi Provizyonu	2.065	2.816	3.218	1.194	2.620	3.755	5.031	1.523	2.824	3.843
<b>DÖNEM NET KARI (ZARARI)</b>	<b>8.281</b>	<b>11.139</b>	<b>13.422</b>	<b>5.159</b>	<b>11.018</b>	<b>15.711</b>	<b>20.075</b>	<b>6.276</b>	<b>12.133</b>	<b>16.876</b>
<b>Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri (%)</b>	<b>162.3</b>	<b>159.8</b>	<b>156.6</b>	<b>173.8</b>	<b>183.7</b>	<b>189.9</b>	<b>196.1</b>	<b>218.2</b>	<b>208.8</b>	<b>199.7</b>
<b>Faiz Dışı Gelirler/Faiz Dışı Giderler (%)</b>	<b>72.6</b>	<b>70.5</b>	<b>68.3</b>	<b>75.0</b>	<b>73.6</b>	<b>70.6</b>	<b>75.6</b>	<b>78.1</b>	<b>82.1</b>	<b>80.2</b>

**Kaynak:** BDDK, <http://www.bddk.org.tr/>, (17/01/2011)

Bankacılık Sektörünün net faiz gelirleri, kredilerdeki yeniden fiyatlamalar, hem kredi hem de mevduatta uygulanan rekabetçi fiyatlar ve düşen faiz ortamı nedeniyle menkul değerlerden elde edilen faiz gelirlerindeki azalışın etkisiyle düşüş eğilimindedir<sup>131</sup>. Sektörün net faiz gelirleri, Eylül 2010 itibarıyla önceki yılın aynı dönemine göre %8,2 oranında azalarak 28.551 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde faiz gelirindeki azalış 512,9, faiz giderlerindeki azalış %17,2 seviyesinde gerçekleşmiştir. Faiz gelirlerinin

<sup>131</sup> BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü**, Ankara, Eylül 2010, s.30-32.

faiz giderlerini karşılama oranı ise 2010 yılında %200'ün üzerine çıkmış, Eylül 2010 itibarıyla %199,7 seviyesine gerilemiştir.

Sektörde faiz dışı gelir kalemlerinden bankacılık hizmet gelirleri ve kredilerden alınan ücret ve komisyonlar, genişleyen müşteri tabanı ve hem nakdi hem de gayrinakdi kredilerde yaşanan büyümeye bağlı olarak artmaktadır. Bankacılık hizmet gelirleri altında kredi kartı ücret ve komisyon gelirleri gerilerken, istihbarat ücretleri, sigorta komisyonları ile diğer komisyon ve hizmet gelirleri artış göstermektedir

#### **4.2 Türk Bankacılık Sektörünün Sahiplik Yapısına Göre Performans Analizi**

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın banka performansı üzerindeki etkisi konusunda yapılmış çok sayıda analiz bulunmaktadır. Bu bölümde, Türk Bankacılık Sektörünün sahiplik yapısına göre performans analizi yapılacaktır.

Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar; tamamı yerli sermaye ile kurulan bankalar, bir kısmı yerli sermaye bir kısmı yabancı sermaye ile kurulan bankalar, tamamı yabancı sermaye ile kurulan bankalar ve yurt dışında kurulan bankalar tarafından Türkiye'de açılan yabancı banka şubeleri olmak üzere dört grup altında toplanmaktadır<sup>132</sup>. Bankacılık Kanunu'na göre sahiplik yapısı %50 oranı ile belirlenmektedir. Analizde kullanılan yabancı banka tanımı, Türkiye'de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile kurulmuş bankalar ve yabancı ülkelerde kurulmuş olup da Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan mevduat bankalarını içermektedir.

İlk alt bölümde yabancı sermayeli bankalar, seçilmiş göstergeler, belirli bilanço ve gelir gider tablosu rasyoları üzerinden özel ve kamu sermayeli bankalarla

---

132 Levent BAŞAK, *Türkiye'de Yabancı Bankaların Vergilendirilmesi*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği, 2008, s.5.



karşılaştırılacaktır. İkinci alt bölümde panel veri regresyonu yöntemiyle yabancı sermayenin Türk bankacılık sektörünün karlılığa dayalı performansı üzerindeki etkileri analiz edilecektir. Analizlerde kullanılan veriler Türkiye Bankalar Birliği ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan elde edilmiştir.

#### **4.2.1 Rasyo Analizi**

Bu bölümün Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankalar 2002-2009 dönemi aralığında yıllık bazda seçilmiş göstergeler, bilanço ve gelir gider tablosu rasyoları üzerinden özel ve kamu sermayeli bankalarla karşılaştırılacaktır.

Analizin 2002'den başlamasının nedeni Türk Bankacılık Sektörünün bu tarihten itibaren enflasyon muhasebesi uygulamaya başlamasıdır. 2002 yılı öncesinde enflasyon muhasebesinin uygulanmıyor olması verilerin karşılaştırılabilir olmasına engeldir. İlave olarak, 2000-2001 krizlerinin ardından Türk Bankacılık Sektöründe yeniden yapılandırma programının uygulanmıştır. Yeniden yapılandırma programının etkileriyle sektörde 2002 yılı itibarı ile olumlu gelişmeler elde edilmeye başlamıştır.

##### **4.2.1.1 Seçilmiş Göstergelerde Karşılaştırmalı Rasyo Analizi**

Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren yabancı, özel ve kamu sermayeli bankaların 2002-2009 dönemi aralığında seçilmiş belli başlı göstergeleri Tablo 17'de yer almaktadır. Yabancı sermayeli bankalar ile özel ve kamu sermayeli bankaların göstergelerinin karşılaştırmalı analizi sonucu öne çıkan tespitler aşağıdaki gibidir;

Yabancı sermayeli bankaların toplam aktifler içindeki payı yıllar itibarı ile artış göstermektedir. 1980 yılında %2,9, 1990 yılında %3,5, 2000 yılında %5,4 olan bu oran 2009 yılı itibarı ile %15,8 seviyesine ulaşmıştır. Bu dönem içinde kamu ve özel banka gruplarının toplam aktifler içinde payının azaldığı görülmektedir.

Yabancı bankaların topladıkları mevduatların sektörün toplam mevduat büyüklüğü içindeki payı yıllar itibarı ile hem kamu hem de özel banka gruplarının payından alarak

artmaktadır. Yabancı bankaların 1980 yılında %2,3, 1990 yılında %2,4, 2000 yılında %3,2 olan mevduattaki payı 2009 yılı itibarı ile %15,4 ile 2002 yılından beri en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Yabancı bankaların kullandıkları kredilerin oranında yıllar itibarı ile ciddi bir artış yaşanmaktadır. Yabancı bankalar özellikle kamu bankalarının payını alarak kredilendirme faaliyetlerini hızlandırarak özel banka gruplarının oranlarına yaklaşmışlardır. Bu bankaların kredilerdeki payı 1980 yılında %1,8, 1990 yılında %3,5, 2000 yılında %2,8 seviyesindeyken 2009 yılı itibarı ile %20,3 seviyesindedir.

Yabancı bankaların Türk bankacılık sektörüne getirdiği sermaye özellikle 2006 yılından itibaren hız kazanmıştır. Yabancı sermayeli bankalar sektör özkaynaklarının 1980 yılında %2,2, 1990 yılında %3,8, 2000 yılında %7,6'sına sahipken 2009 yılında %23,6 ile en yüksek seviyeye ulaşmış ve özel sermayeli banka gruplarına oldukça yaklaşmıştır.

**Tablo 14: Yabancı, Özel ve Kamu Sermayeli Bankaların Seçilmiş Göstergelerde Payı (%)**

%	YABANCI						KAMU						ÖZEL					
	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2002	2005	2006	2007	2008	2009
<b>M.B.'dan Alacaklar</b>	2,0%	1,2%	9,3%	4,4%	10,2%	10,0%	74,5%	68,5%	53,0%	58,1%	62,2%	55,5%	23,5%	30,3%	37,7%	37,5%	27,6%	34,5%
<b>Para Piy. Alacaklar</b>	11,3%	0,1%	24,5%	41,8%	33,1%	25,0%	61,8%	53,0%	5,8%	12,6%	18,8%	26,9%	26,9%	46,9%	69,7%	45,5%	48,1%	48,1%
<b>Bankalardan Alacaklar</b>	7,0%	14,8%	25,7%	14,7%	17,1%	14,8%	51,5%	53,9%	42,5%	50,4%	52,0%	55,1%	41,5%	31,4%	31,8%	35,0%	30,9%	30,2%
<b>Toplam Aktifler</b>	3,3%	6,3%	13,1%	14,0%	17,0%	15,8%	57,1%	60,6%	55,7%	55,7%	52,5%	52,0%	39,6%	33,1%	31,1%	30,4%	30,5%	32,2%
<b>Mevduat</b>	2,2%	5,4%	11,4%	12,3%	15,5%	15,4%	58,4%	57,0%	53,2%	52,8%	50,2%	49,4%	39,3%	37,6%	35,4%	34,9%	34,3%	35,3%
<b>Krediler</b>	4,6%	8,3%	16,7%	17,4%	20,2%	20,3%	71,0%	68,7%	60,0%	59,0%	54,7%	51,7%	24,4%	23,0%	23,3%	23,7%	25,1%	28,1%
<b>M.B.'na Borçlar</b>	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,9%	71,0%	59,8%	85,4%	91,3%	11,4%	99,1%	29,0%	40,2%	14,6%	8,7%	88,6%
<b>Para Pys'na Borçlar</b>	0,0%	28,2%	38,1%	10,6%	78,5%	10,6%	12,3%	71,8%	61,9%	89,4%	16,1%	89,4%	87,7%	0,0%	0,0%	0,0%	5,4%	0,0%
<b>Ödenmiş Sermaye</b>	4,3%	6,2%	12,6%	16,6%	21,8%	22,6%	45,9%	57,8%	50,2%	49,1%	47,5%	45,4%	49,8%	36,0%	37,1%	34,3%	30,7%	32,0%
<b>Dönem Karı</b>	3,1%	10,0%	13,7%	11,8%	13,5%	12,4%	84,4%	28,3%	44,3%	52,7%	51,2%	51,9%	12,5%	61,7%	42,0%	35,6%	35,3%	35,7%
<b>Toplam Özkaynaklar</b>	5,7%	6,8%	13,3%	14,8%	18,6%	17,2%	60,4%	56,3%	49,4%	52,2%	50,2%	51,4%	33,9%	36,9%	37,3%	33,0%	31,2%	31,4%
<b>G.Nakdi Krd.ve Yük.</b>	4,2%	9,1%	21,6%	22,3%	27,2%	25,8%	71,1%	77,3%	65,2%	63,6%	55,6%	53,2%	24,7%	13,6%	13,2%	14,1%	17,2%	21,0%
<b>Türev Finansal Araçlar</b>	30,7%	30,3%	54,7%	45,8%	45,3%	42,0%	63,6%	67,1%	42,0%	51,5%	51,8%	53,1%	5,7%	2,7%	3,4%	2,7%	2,8%	4,9%

Kaynak: BDDK, <http://www.bddk.org.tr>, (17/01/2011)

#### 4.2.1.2 Seçilmiş Bilanço Göstergelerinde Karşılaştırmalı Rasyo Analizi

Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren yabancı, özel ve kamu sermayeli bankaların 2002-2009 dönemi aralığında seçilmiş bilanço göstergeleri Tablo 15’de yer almaktadır. Yabancı sermayeli bankalar ile özel ve kamu sermayeli bankaların göstergelerinin karşılaştırmalı analizi sonucu öne çıkan tespitler aşağıdaki gibidir;

Yabancı bankaların 2002 yılında para piyasaları işlemleri ve menkul değerler cüzdanının ağırlığı, kredilendirme faaliyetlerine göre daha fazlayken 2009 yılında durum tersine dönmüş kredilendirme faaliyetleri daha fazla ön plana çıkmıştır. 2009 yılı itibarı ile en düşük para piyasaları işlemleri ve menkul değerler cüzdanının toplam aktifler içindeki payı en düşük olan grup yabancı bankalarken, en yüksek pay kamu bankalarına aittir. Yine aynı dönem itibarı ile kredilerin toplam aktifler içindeki en yüksek pay yabancı bankalara aitken, en düşük pay kamu bankalarına aittir.

2002 yılında yabancı bankalar en düşük takipteki alacakların krediler içindeki payına sahipken aynı dönemde kamu bankaları en yüksek paya sahip görünmektedir. 2008 yılına kadar geçen dönemde yabancı, kamu ve özel bankaların payı zamanla aynı seviyeye yaklaşmıştır. 2009 yılı itibarı ile yabancıların takipteki alacakların kredilere oranı, kamu ve özel bankalar grubundan daha yüksek bir seviyededir.

Yabancı bankaların iştiraklerinin toplam aktifler içindeki payı 2003 yılından itibaren kamu bankalarıyla aynı, özel bankalardan düşük bir seviyede seyretmektedir.

Mevduatın toplam pasifler içindeki payı yabancı bankalarda yıllar itibarı ile artan bir görünüm çizmektedir. 2002 yılında yabancıların payı, hem özel hem kamu bankalarından daha düşük seviyede iken 2009 yılı itibarı ile yabancıların payı özel bankaların üzerinde, kamu bankalarının altındadır. Aktiflerin finansmanı ile ilgili bankalara borçların toplam pasifler içindeki payına baktığımızda; 2002 yılından itibaren düşen bir trend sergilese de yabancılar en yüksek paya sahiptir.

Yabancı bankalara ait ödenmiş sermayenin toplam pasifler içindeki payı 2002 yılında özel ve kamu bankalarına göre yüksek seviyede iken bu pay 2005– 2006 yılları arasında kamu payının altına düşmüştür. 2009 yılı itibarı ile yabancı payı, kamu ve özel bankalardan daha yüksek seviyededir.

Özkaynakların toplam pasifler içindeki payı 2002 – 2004 yılları arasında kamu ve özel banka gruplarına kıyasla yabancı bankalarda daha yüksektir. Zaman içinde gerileyen bu pay 2009 yılı itibarı ile kamu ve özel bankalardan daha yüksek seviyededir.

2002-2004 yılları arasından türev finansal araçlar ve diğer taahhütlerin büyüklüğü yabancı bankaların bilanço toplamından fazla bir seviyededir. Bunun temel nedeni, yabancı bankaların uzman oldukları türev işlemler alanında yoğun faaliyette bulunmasıdır. Yıllar itibarı ile yabancıların oranında düşüş olsa da 2009 yılı itibarı ile yabancılar, kamu ve özel banka gruplarından çok daha yüksek bir orana sahiptir.

Dönem net karının toplam aktifler içindeki payı yabancı bankalarda 2003 yılında kamu ve özel bankalar grubuna göre daha yüksek bir seviyede olsa da bu pay zamanla gerilemiştir. 2009 yılı itibarı ile yabancılar, kamu ve özel bankalara göre daha düşük paya sahiptir. Bu, yabancıların daha düşük aktif karlılık oranına sahip olduğuna işaret etmektedir.

Dönem net karının özkaynaklar içindeki payı 2004 – 2006 yılları arasında yabancı bankalarda, özel banka gruplarına göre daha yüksek bir seviyede seyretse de 2009 yılı itibarı ile bu oran yabancı bankalarda hem kamu hem özel bankalara göre daha düşük

**Tablo 15: Yabancı, Özel ve Kamu Sermayeli Bankaların Seçilmiş Bilanço Göstergeleri (%)**

	YABANCI									KAMU									ÖZEL								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009			
Banka ve Para Piyasalarından Alacaklar / Toplam Aktifler	29%	22%	16%	16%	16%	7%	9%	8%	10%	13%	11%	8%	9%	7%	8%	8%	11%	7%	6%	7%	6%	5%	6%	7%			
MDC / Toplam Aktifler	22%	23%	25%	18%	13%	16%	13%	16%	53%	54%	55%	49%	45%	39%	38%	40%	33%	36%	32%	29%	29%	25%	24%	31%			
Kredi / Toplam Aktifler	32%	37%	44%	51%	56%	61%	60%	60%	14%	17%	21%	27%	33%	38%	41%	41%	29%	32%	39%	44%	47%	52%	52%	47%			
Takipteki Alacaklar / Krediler	5%	5%	3%	4%	3%	3%	4%	7%	58%	31%	10%	7%	5%	4%	4%	4%	10%	7%	5%	4%	4%	4%	4%	5%			
İştirakler / Toplam Aktifler	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	6%	6%	6%	4%	3%	3%	2%	2%			
Mevduat / Toplam Pasifler	44%	42%	44%	53%	53%	54%	57%	60%	64%	65%	69%	70%	70%	70%	70%	68%	66%	61%	59%	58%	59%	58%	59%	59%			
Bankalara Borçlar / Toplam Pasifler	26%	23%	24%	23%	25%	21%	19%	16%	6%	5%	5%	5%	6%	5%	6%	5%	12%	14%	14%	17%	16%	14%	15%	12%			
Ödenmiş Sermaye / Toplam Pasifler	7%	7%	6%	5%	5%	6%	7%	7%	7%	7%	5%	6%	6%	6%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	4%			
Özkaynaklar / Toplam Pasifler	21%	24%	20%	15%	12%	14%	13%	14%	10%	13%	14%	15%	14%	14%	12%	13%	13%	15%	16%	12%	11%	12%	11%	13%			
G.Nakdi Krediler / Toplam Aktifler	26%	21%	19%	25%	29%	27%	28%	26%	13%	9%	8%	7%	7%	8%	10%	10%	26%	25%	25%	22%	20%	19%	18%	16%			
Türev Finansal Araçlar / Toplam Aktifler	110%	117%	119%	78%	89%	90%	72%	80%	2%	2%	1%	1%	2%	2%	2%	5%	13%	17%	14%	18%	16%	26%	26%	31%			
Dönem Net Karı / Toplam Aktifler	1%	3%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	0%	2%	3%	3%	3%	3%	2%	3%	2%	2%	2%	1%	2%	2%	2%	2%			
Dönem Net Karı / Özkaynaklar	6%	13%	11%	16%	20%	16%	11%	13%	4%	20%	21%	18%	21%	21%	18%	21%	16%	14%	10%	5%	17%	20%	16%	18%			
Kredi / Mevduat	73%	88%	99%	96%	104%	113%	105%	101%	22%	26%	31%	38%	47%	54%	59%	61%	43%	53%	66%	75%	80%	89%	88%	80%			
MDC / Mevduat	51%	55%	55%	35%	25%	29%	23%	26%	82%	83%	79%	70%	64%	56%	55%	59%	50%	59%	54%	50%	49%	44%	40%	53%			

Kaynak: BDDK, <http://www.bddk.org.tr>, (17/01/2011)

seviyededir. Bu, yabancıların daha düşük özkaynak karlılığına sahip olduğuna işaret etmektedir.

Mevduatın krediye dönüşüm oranı tüm bankacılık sektöründe yıllar içinde artış göstermektedir. 2002 – 2009 yılları arasında yabancı bankaların, kamu ve özel bankalara kıyasla daha yüksek bir mevduatın krediye dönüşüm oranına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bunun temel nedeni, yabancı bankaların esas fon kaynağının mevduat dışı pasifler olmasına dayanabilir.

Menkul değerler cüzdanının mevduata oranı yabancı bankalarda kamu ve özel banka gruplarında göre daha düşük bir seviyede olup yıllar itibarı ile düşüş göstermiştir.

#### **4.2.1.3 Seçilmiş Gelir Gider Göstergelerinde Karşılaştırmalı Rasyo Analizi**

Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren yabancı, özel ve kamu sermayeli bankaların 2002-2009 dönemi aralığında seçilmiş gelir gider tablosu rasyoları Tablo 16'da yer almaktadır. Yabancı sermayeli bankalar ile özel ve kamu sermayeli bankaların göstergelerinin karşılaştırmalı analizi sonucu öne çıkan tespitler aşağıdaki gibidir;

Yabancı bankaların toplam faiz geliri içinde en büyük payı kredilerden alınan faizler oluşturmaktadır. 2002 yılından itibaren yabancı bankaların toplam faiz gelirleri içinde kredilerden alınan faizlerin payı yükselirken banka ve para piyasası işlemlerinden elde edilen faizlerin ve MDC'dan elde edilen faizlerin payı gerilemektedir. Bu durum, yabancı bankaların para piyasaları ve MDC işlemlerinden çok kredilendirme faaliyetlerine ağırlık verdiğini göstermektedir.

**Tablo 16: Yabancı, Özel ve Kamu Sermayeli Bankaların Seçilmiş Gelir Gider Rasyoları (%)**

	YABANCI								KAMU								ÖZEL							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kredilerden Alınan Faizler / Toplam Faiz Geliri	30%	42%	57%	68%	71%	73%	76%	78%	12%	12%	21%	29%	32%	39%	46%	50%	37%	43%	51%	59%	60%	62%	65%	63%
Banka ve Para Piy. İşlemlerinden Alınan Faiz / Toplam Faiz Gelirleri	40%	30%	16%	8%	8%	6%	5%	4%	6%	9%	7%	6%	6%	7%	6%	4%	15%	7%	2%	2%	3%	3%	3%	2%
MDC'den Alınan Faiz / Toplam Faiz Gelirleri	21%	19%	17%	12%	12%	12%	13%	13%	56%	63%	54%	55%	54%	48%	45%	44%	29%	24%	30%	30%	29%	29%	28%	32%
Ters Repo İşlemlerinden Alınan Faiz / Toplam Faiz Gelirleri	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Mevduata Verilen Faizler / Toplam Faiz Giderleri	40%	42%	40%	64%	64%	67%	73%	77%	88%	89%	94%	95%	94%	93%	91%	87%	79%	80%	77%	76%	76%	74%	76%	79%
Banka ve Para Piy. İşlemlerinden Verilen Faiz / Toplam Faiz Giderleri	51%	53%	49%	29%	30%	24%	18%	17%	3%	2%	2%	2%	3%	3%	3%	3%	11%	8%	9%	13%	15%	14%	12%	12%
Repo İşlemlerine Verilen Faizler / Toplam Faiz Giderleri	0%	1%	3%	1%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	2%	1%	1%	0%	0%	0%	0%
Faiz Dışı Gelir / Toplam Faiz Gelirleri	20%	30%	30%	30%	39%	26%	23%	28%	11%	12%	12%	15%	17%	13%	12%	12%	25%	25%	26%	29%	30%	28%	25%	27%
Personel Gideri / Faiz Dışı Gider	39%	35%	35%	31%	35%	39%	40%	40%	34%	39%	41%	43%	40%	44%	41%	42%	26%	28%	29%	24%	32%	32%	34%	34%
Sermaye Piyasası İşlemleri K/Z / Vergi Öncesi Kar	57%	63%	108%	57%	22%	-21%	42%	-32%	76%	30%	6%	9%	2%	-2%	5%	4%	85%	93%	28%	14%	10%	-3%	3%	15%
Kambiyo K/Z / Vergi Öncesi Kar	33%	32%	8%	22%	-28%	28%	-64%	23%	-80%	8%	7%	6%	-1%	6%	-7%	0%	-59%	31%	3%	11%	-17%	7%	5%	-1%
Sermaye Piyasası İşlemleri K/Z / Toplam Faiz Geliri	20%	37%	28%	27%	26%	22%	15%	20%	5%	18%	25%	31%	31%	28%	21%	32%	14%	23%	20%	14%	23%	25%	20%	31%
Kambiyo K/Z / Toplam Faiz Geliri	7%	12%	2%	6%	-7%	6%	-9%	5%	-4%	1%	2%	2%	0%	2%	-2%	0%	-8%	7%	1%	2%	-4%	2%	1%	0%

Kaynak: BDDK, <http://www.bddk.org.tr>, (17/01/2011)



Yabancı bankaların en yüksek faiz geliri yarattığı kalem olan kredilerden alınan faiz gelirinin toplam faiz gelirlerine oranı yıllar içinde yükselen bir trend çizmiştir. 2009 yılı itibarı ile özel banka gruplarının ve kamu banka gruplarının toplam faiz geliri içinde en büyük payı kredilerden alınan faizler oluştursa da en yüksek oran yabancı banka gruplarına ait görünmektedir.

2005 yılından itibaren yabancı bankaların toplam faiz giderleri içinde en büyük paya sahip bileşeni mevduata verilen faizlerdir. Bu bileşenin ağırlığı yıllar içinde artarken banka ve para piyasası işlemlerine ödenen faizin ağırlığı gerilemektedir. 2009 yılı itibarı ile Türk Bankacılık Sektöründe kamu bankaları, en yüksek mevduata verilen faizlerin toplam faiz giderleri içindeki oranına sahiptir.

Yabancı bankaların sermaye piyasaları işlemlerinden elde ettikleri gelirin toplam faiz geliri içindeki payı zaman içinde dalgalı bir seyir izlemiştir. 2009 yılı itibarı ile bu paya en düşük sahip olan bankalar yabancı banka grubudur. Diğer banka grupları da benzer şekilde yıllar itibarıyla dalgalı bir seyir izlemektedir.

#### **4.2.2 Panel Veri Analizi**

Bu bölümde Türk Bankacılık Sektöründe uluslararasılaşmanın bankaların karlılığa dayalı performanslarına olan etkisi analiz edilecektir. Bu kapsamda; 2002-2010 yılları arasında faaliyette bulunan ticari bankalar panel veri regresyonu yöntemiyle analiz edilecektir.

##### **4.2.2.1 Kullanılan Yöntem**

Analizde ekonometrik analiz yöntemi olarak panel veri regresyonu (panel data regression) kullanılmaktadır. Panel veri yöntemi, kesit (cross-section) gözlemleri belli bir zaman dilimi içinde bir araya getirmekte; diğer bir deyişle, kesit analizi ile zaman serisi analizini birleştirmektedir.

Panel veri yönteminin diğer yöntemlere göre avantajları aşağıdaki gibi özetlenebilir<sup>133</sup>:

- Panel veri, bir zaman dilimi boyunca bankalar ile ilgili olması nedeniyle birim içinde heterojenliğin olması kesin gibi değerlendirilebilir. Panel veri yöntemi, var olan heterojenliği kesite özgü bazı değişkenlere izin vererek değerlendirebilmektedir
- Panel veri yöntemi, kesit verileri ile zaman serisi verileri bir arada kullandığından toplam gözlem sayısı diğer yöntemlere göre daha fazladır olmaktadır
- Panel veri yöntemi, değişkenler arasında çoklu bağlantı (multicollinearity) sorunu oluşmasını azaltır
- Panel veri yöntemi, yetersiz zaman serisi ve kesit gözlemin var olduğu durumlarda da analiz imkanı verir

Sabit, eğim katsayısı ve hata terimi hakkında yapılan varsayımlara bağlı olarak çeşitli panel veri regresyon teknikleri kullanılmaktadır<sup>134</sup>. Bu teknikler, sabit katsayı modeli (constant coefficient model), sabit etkiler modeli (fixed effect model), rassal etkiler modeli (random effect model), dinamik panel modeli (dynamic panel model), güçlü panel modeli (robust panel model), kovaryans yapı modelidir (covariance structure model). Bu modellerde:

- Sabit ve eğim katsayıları hem yatay kesitlere hem de zaman göre değişmez ve hata terimin zaman ve yatay kesitlere göre oluşan farklılıkları temsil edebilir.
- Eğim katsayısı sabit olup, sabit katsayısı yatay kesitlerde farklılaşıp zamana göre sabit kalabilir.

---

133 Recep KÖK ve Nevzat ŞİMSEK, Panel Veri Analizi, <http://www.deu.edu.tr/userweb/recep.kok/dosyalar/panel2.pdf>, (17/01/2011), s.3.

134 George JUDGE ve Diğerleri, The Theory and Practice of Econometrics, Second Edition, ABD: Wiley, 1985, s.515.

- Eğim katsayısı sabit olup, sabit katsayısı yatay kesitlerde ve zamana göre değişebilir.
- Sabit ve eğim katsayıları yatay kesitler boyunca değişebilir.
- Bütün katsayılar hem yatay kesitler hem de zamana göre değişebilir.

Bu modeller arasında ikinci ve dördüncü modeller, değişen katsayıların sabit ya da rassal olmasına bağlı olarak ayrıca sınıflandırılabilirlerdir.

Sabit etkiler modeli (fixed effect model), kesitler arası eğim katsayıları aynı ancak sabit katsayısı değişiyor ise kullanılan bir tekniktir. Böylece, her bir yatay kesitin kendine özgü özelliklerine yer verilmektedir. Modelde, hem zaman hem kesit için eğim katsayıları aynıdır. Sabit katsayı her bir kesit için ayrı olsa da, her bir kesitin sabiti zaman dilimi boyunca değişmemektedir. Sabit etkiler modeli teorik yapısı aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

$$y_{it} = \alpha_i + \beta X_{it} + \varepsilon_{it} \quad i= 1, \dots, n \text{ ve } t=1, \dots, T_i$$

Eşitlikte;  $y_{it}$  bağımlı değişkeni,  $X_{it}$  k sayıda bağımsız değişkenden oluşan vektörü göstermektedir.  $\alpha_i$  ( $i= 1, \dots, n$ ) incelenen bankaya özgü model sabiti temsil eder.  $\beta$ , bağımsız değişkenlerin katsayılarını gösteren vektördür.

Modelde, sabit etkilerin varlığını tespit etmek için bankalara özgü sabitlerin birbirine eşit olmadığına ilişkin sıfır (null) hipotez test edilmektedir.

$$H_0 : \alpha_1 = \dots = \alpha_n = \alpha$$

Bankalar arasındaki farklılığın tespiti için alternatif hipotez kabul edilmelidir. Bu aşamada F testi kullanılabilirlerdir.

Sabit etkiler modeli, çok sayıda yatay kesitin varlığı nedeniyle serbestlik derecesi kaybına neden olabilmektedir. Sabit etkiler modeli ile ilgili bazı sorunlar rassal etkiler

modeli (random effect model) ile azaltılabilmektedir. Rassal etkiler modeli, rassal bir sabit içeren tekniktir. Bu teknikte, yatay kesitlere özgü sabit terimlerin rassal olarak dağıldığı varsayılmaktadır. Modelin teorik yapısı aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

$$y_{it} = \alpha_i + \beta X_{it} + \varepsilon_{it} \quad i= 1, \dots, n \text{ ve } t=1, \dots, T_i$$

Hata bileşen modeli olarak da bilinen modelde  $\varepsilon_{it} = \mu_i + v_{it}$  olarak ifade edilmekte ve hata bileşenlerinin bozucu etkilerini göstermektedir. Bu bileşik hata terimi, hem bankaya özgü hata terimini hem de panel hata terimini içerir. Her iki hata terimin de normal dağılıma sahip olduğu ve birbirleriyle ilişkili olmadıkları varsayılmaktadır. Modeli tahmin etmekte kullanılan en etkin yöntem Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (GLS- Generalized Least Squares) yöntemidir.

Sabit etkiler modeli ile rassal etkiler modelinin karşılaştırılması için Hausman testi uygulanmaktadır. Hausman testi, yatay kesite özgü etkiler ile açıklayıcı değişkenler arasındaki korelasyonu test etmektedir. Hausman test istatistiği asimptotik  $\chi^2$  dağılımına sahiptir.

#### 4.2.2.2 Veri Seti

Analizde kullanılan veriler Türkiye’de 2002-2010 yılları arasında faaliyette bulunan ticari bankaların verilerini içermektedir. Analizde, kalkınma ve yatırım bankalarının mevduat bankaları ile karşılaştırılması probleminden kaçınmak için kalkınma ve yatırım bankaları analize dahil edilmemiştir. Tablo 16’da analizde kullanılan bankalar belirtilmektedir.

Analiz dönemi 2002-2010 yılları arasında olup; analiz, 2002 yılı 4. çeyrek döneminden 2010 yılı 3. çeyrek dönemine kadar olan süreyi kapsamaktadır. Analizin 2002’den başlamasının nedeni Türk bankacılık sektörünün bu tarihten itibaren enflasyon muhasebesi uygulamaya başlamasıdır. 2002 yılı öncesinde enflasyon muhasebesinin uygulanmıyor olması verilerin karşılaştırılabilir olmasına engeldir. İlave olarak, 2000-2001 krizlerinin ardından Türk Bankacılık Sektöründe yeniden yapılandırma programının

uygulanmıştır. Yeniden yapılandırma programının etkileriyle sektörde 2002 yılı itibarı ile olumlu gelişmeler elde edilmeye başlamıştır.

**Tablo 17: Analizde Kullanılan Bankalar**

Adabank A.Ş.	JPMorgan Chase Bank N.A.
Akbank T.A.Ş.	Millennium Bank A.Ş.
Alternatif Bank A.Ş.	Société Générale (SA)
Anadolubank A.Ş.	Şekerbank T.A.Ş.
Arap Türk Bankası A.Ş.	Tekstil Bankası A.Ş.
Bank Mellat	The Royal Bank of Scotland N.V.
Citibank A.Ş.	Turkish Bank A.Ş.
Denizbank A.Ş.	Turkland Bank A.Ş.
Deutsche Bank A.Ş.	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.
Eurobank Tefen A.Ş.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
Finans Bank A.Ş.	Türkiye İş Bankası A.Ş.
Fortis Bank A.Ş.	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	WestLB AG
Habib Bank Limited	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

Analizde dengelenmiş panel veri seti kullanılmaktadır. Uygulama STATA programı kullanılarak yapılmaktadır. Naceur, Jiang ve diğerleri, Kaya ve Tunay ve Silpar'ın çalışmaları dengelenmiş panel veri seti ile performans analizi yapan çalışmalardan bazılarıdır. Bu çalışmalar 2. bölümde detaylı olarak açıklanmıştır.

Türk Bankacılık Sektörünün karlılığa dayalı performans analizinde üç ölçüt kullanılmaktadır; aktif karlılığı, özsermaye karlılığı ve net faiz marjı. Aktif karlılığı; net dönem karının toplam aktiflere oranıdır. Bu oran, banka varlıklarının karlılığa dönüşmekte ne kadar etkin kullanıldığını göstermektedir. Özsermaye karlılığı; net dönem karının özkaynaklara oranıdır. Bu oran, bankaya konulan sermayenin hangi karlılıkla çalıştırıldığını gösterir. Net faiz marjı; net faiz gelirlerinin kazanç getiren aktiflere oranını göstermektedir. Net faiz gelirleri, gelir getiren aktiflerden sağlanan faiz gelirleriyle pasiflere ödenecek faiz

giderleri arasındaki farktır. Net faiz marjının artması banka karlılığının artmasına işaret eder. Bu nedenle bankalar bankalar net faiz marjlarını arttırmaya çalışırlar.

Ticari bankaların karlılığa dayalı performans analizinde yaygın olarak kullanılan bu üç ölçüt; Claessens, Demirgüç-Kunt ve Huizinga (2001), Claessens ve Glaessner (1998), Terrell (1986), Berger ve diğerleri (2000), Kosmidou ve diğerleri (2006), Magri, Mori ve Rossi (2005), Claessens ve Lee (2002), Tunay ve Silpar (2006) tarafından bankacılık sektörüne yabancı girişinin banka performansına etkilerini incelemek için kullanılmıştır.

Modellemede Türk Bankacılık Sektöründe karlılığa dayalı performans 27 adet değişkenle analiz edilmektedir. Değişkenleri oluşturan rasyolar tablo 17’de belirtilmektedir.

Türk Bankacılık sektörünün karlılık performansını açıklamada kullanılan bu değişkenler; bankalardaki yabancı payı, sermaye yeterliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite ve gelir-gider yapısını açıklayıcı rasyolardan oluşmaktadır. Bunlar, bankaların finansal performans kriterlerine temel teşkil eden gösterge niteliğindeki rasyolardır.

Karlılığa dayalı performansını açıklamada kullanılan değişkenlerden ilki yabancı payıdır. Yabancı payı, Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren bankaların sahiplik yapısı bağlamında yabancı sermayenin ağırlığını göstermektedir.

Açıklayıcı değişkenlerden sermaye yeterliliğine ilişkin rasyolar bankaların mali gücünü göstermektedir. Bu rasyolar öngörülemeyen durumlar karşısında bankaların kayıpları telafi edebilme gücüne işaret etmektedir.  $\text{Özkaynaklar} / (\text{Kredi} + \text{Piyasa} + \text{Operasyonel Riske Esas Tutar})$  rasyosu, bankaların taşıdıkları toplam riske karşılık elde ettikleri özkaynağı göstermektedir.  $\text{Özkaynaklar} / \text{Toplam Aktifler}$  rasyosu bankanın toplam aktiflerinin ne kadarının özkaynaklarla finanse edildiğini göstermektedir.

Bankaların karlılığa dayalı performansını açıklamada kullanılan değişkenlerden Finansal Varlıklar (net) / Toplam aktifler rasyosu faizdeki aşağı ya da yukarı yönlü hareketlere duyarlı varlıkların toplam aktifler içindeki payını göstermektedir. Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler rasyosu faiz getiren varlıkların toplam aktiflere

oranını göstermektedir. Bu oranın düşük olması bankanın yeterince kredi kullandırmadığını, oranın yüksek olması likiditenin yeterli olmadığını gösterir. Toplam Krediler / Toplam Mevduat rasyosu bankaların topladıkları mevduatı krediye dönüştürme oranını gösterir. Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler ve Alacaklar rasyosu sorunlu kredilerin toplam alacaklar içindeki payını gösterirken Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler rasyosu sorunlu krediler için yeterli karşılığın ayrılıp ayrılmadığını göstermektedir.

**Tablo 18: Analizde Kullanılan Rasyolar**

Yabancı Payı	Yabancı Sermaye / Toplam Sermaye
SYR1	Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)
SYR2	Özkaynaklar / Toplam Aktifler
SYR3	(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler
SYR4	Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar
SYR5	(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar
BY1	TP Aktifler / Toplam Aktifler
BY2	TP Pasifler / Toplam Pasifler
BY3	YP Aktifler / YP Pasifler
BY4	TP Mevduat / Toplam Mevduat
BY5	TP Krediler ve Alacaklar / Toplam Krediler ve Alacaklar
BY6	Toplam Mevduat / Toplam Aktifler
BY7	Alınan Krediler / Toplam Aktifler
AK1	Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler
AK2	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler
AK3	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Mevduat
AK4	Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler ve Alacaklar
AK5	Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler
AK6	Duran Aktifler / Toplam Aktifler
AK7	Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar
LA1	Likit Aktifler / Toplam Aktifler
LA2	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler
LA3	TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler
GGY1	Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler
GGY2	Faiz Dışı Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler
GGY3	Personel Giderleri / Diğer Faaliyet Giderleri
GGY4	Faiz Dışı Gelirler (net) / Diğer Faaliyet Giderleri

Açıklayıcı değişkenlerden bankaların likidite yönetimine ilişkin olarak Likit Aktifler / Toplam Aktifler rasyosu bankaların hızlı nakde dönüştürülebilir varlıklarının toplam varlıklara oranını; Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler rasyosu kısa sürede karşılaşılabilecek yükümlülükleri ödeme gücünü ifade eder.

Analizde kullanılan gelir gider yapısına ilişkin rasyolar banka faaliyetlerinin verimliliğini göstermektedirler. Faiz Dışı Gelirler / Diğer Faaliyet Giderleri rasyosu, bankaların faiz dışı giderlerini faiz dışı gelirlerle karşılayabilme yeteneğini gösterir.

#### **4.2.2.3 Test Sonuçları ve Modelin Değerlendirmesi**

Türk Bankacılık Sektöründe uluslararasılaşmanın bankaların karlılık performansına olan etkileri analiz edilmiştir. Bankaların karlılık performansına ilişkin kullanılan üç ölçüt 27 adet değişkenle açıklanmaya çalışılmıştır. Rassal etkiler tekniğiyle yapılan panel veri regresyon analizlerinin sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlılıkları ve açıklayıcı güçleri son derece yüksek çıkmaktadır.

Analiz sonucunda; uluslararasılaşmanın Türk Bankacılık Sektörünün karlılık performansı üzerinde azaltıcı etki yarattığı görülmüştür. Bankalardaki yabancı payının artması aktif karlılığı ve özsermaye karlılığını düşürmekte net faiz marjını daraltmaktadır. Değişkenlerin açıklayıcı güçlerine dayanarak; sermaye yeterlilik rasyosu, gelir gider yapısına, likidite ve bilanço yapısına ilişkin rasyoların her üç karlılık ölçütünü etkileyen diğer değişkenler olduğu tespit edilmektedir.



Bankacılık Sektöründe aktif karlılığının belirleyicileri için tüm değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu model tablo 19’da görülmektedir.

**Tablo 19: ROA’ya Göre Panel Veri Regresyon Modeli Sonuçları**

Aktif Karlılığı						
Rassal Etkiler GLS Regresyon			Gözlem Sayısı =		960	
Grup Değişkeni: Grup			Grup Sayısı =		30	
R <sup>2</sup> : grup içi = 0.2549			Grup Gözlem Sayısı: min =		32	
gruplar arası = 0.3755			ort =		32	
toplam = 0.2764			maksimum =		32	
Rassal Etkiler u <sub>i</sub> Gaussian			Wald chi2(3) =		140,46	
korelasyon (u <sub>i</sub> , x) = 0			Prob > chi2 =		0,0000	
Aktif Karlılığı	Katsayı	Stand. Hata	z	P> z	%95 Güven Aralığı	
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	-0,2990468	0,0759990	-3,93	0,000	-0,4480021	-0,1500915
(Özkayn. - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	0,3222873	0,0649697	4,96	0,000	0,1949490	0,4496255
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	0,3285767	0,0339991	9,66	0,000	0,2619397	0,3952138
Sabit	1,3628960	0,3895523	3,50	0,000	0,5993874	2,1264040
Sigma_u	0,97724855					
Sigma_e	3,03904240					
rho	0,93713480					

Bankalarda karlılık performansı kriterlerinden ROA analizi sonucunda; bankalarda yabancı payının artışının ROA rasyosunun üzerinde azaltıcı etkisi olduğu bulunmuştur. Ancak sözkonusu negatif ilişki istatistiksel olarak güçlü bulunmamıştır (P=0,07, EK 4). Bankaların aktif karlılığının diğer belirleyicileri olarak; özkaynakların toplam aktiflere oranı, duran aktifler dışındaki özkaynakların toplam aktiflere oranı ve faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı bankacılık sektörünün aktif karlılığı performansı açıklamada istatistiksel olarak anlamlı bulunan değişkenlerdir

Bankacılık Sektöründe özsermaye karlılığının belirleyicileri için tüm değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu model tablo 20’de görülmektedir.

**Tablo 20: ROE’ye Göre Panel Veri Regresyon Modeli Sonuçları**

Özsermaye Karlılığı						
Rassal Etkiler GLS Regresyon					Gözlem Sayısı =	960
Grup Değişkeni: Grup					Grup Sayısı =	30
R <sup>2</sup> : grup içi = 0.1479					Grup Gözlem Sayısı: min =	32
gruplar arası = 0.3622					ort =	32
toplam = 0.2060					maksimum =	32
Rassal Etkiler u <sub>i</sub> Gaussian					Wald chi2(3) =	37,75
korelasyon (u <sub>i</sub> , x) = 0					Prob > chi2 =	0,0000
Özsermaye Karlılığı	Katsayı	Stand. Hata	z	P> z	%95 Güven Aralığı	
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	1,2693330	0,2123884	5,98	0,000	0,8530596	1,6856070
Faiz Dışı Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler	-1,4602110	0,4834812	-3,02	0,003	-2,4078170	-0,5126056
Sabit	8,1619890	1,0083290	8,09	0,000	6,1857000	10,1382800
Sigma_u	5,37310360					
Sigma_e	11,06106500					
rho	0,19091879					

Bankalarda karlılık performansı kriterlerinden ROE analizi sonucunda; bankalardaki yabancı payının artmasının ROE rasyosu üzerinde azaltıcı etki yarattığı görülmektedir. Ancak ROE ve yabancı payı arasındaki söz konusu negatif ilişkinin gücü istatistiksel olarak güçlü değildir (P=0,05, EK5). Faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı ve diğer faaliyet giderlerini toplam aktiflere oranı bankacılık sektörünün özsermaye karlılığı performansı açıklamada istatistiksel olarak anlamlı bulunan değişkenlerdir.

Bankacılık Sektöründe net faiz marjının belirleyicileri için tüm değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu model tablo 21’de görülmektedir.

**Tablo 21: NIM’e Göre Panel Veri Regresyon Modeli Sonuçları**

Net Faiz Marjı						
Rassal Etkiler GLS Regresyon			Gözlem Sayısı =		960	
Grup Değişkeni: Grup			Grup Sayısı =		30	
R <sup>2</sup> : grup içi = 0.3462			Grup Gözlem Sayısı: min =		32	
gruplar arası = 0.7501			ort =		32	
toplam = 0.4516			maksimum =		32	
Rassal Etkiler u <sub>i</sub> Gaussian			Wald chi2(3) =		157,03	
korelasyon (u <sub>i</sub> , x) = 0			Prob > chi2 =		0,0000	
Net Faiz Marjı	Katsayı	Stand. Hata	z	P> z	%95 Güven Aralığı	
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	-0,2961036	0,0710410	-4,17	0,000	-0,4353413	-0,1568658
(Özkayn. - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	0,3026804	0,0512607	5,9	0,000	0,2022112	0,4031496
TP Krediler ve Alc. / Toplam Krd. ve Alc.	-0,0229866	0,0102679	-2,24	0,025	-0,0431113	-0,0028620
TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	-0,0239150	0,0120313	-1,99	0,047	-0,0474959	-0,0003341
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	0,4414105	0,0413333	10,68	0,000	0,3603988	0,5224223
Sabit	3,6431950	1,1746870	3,1	0,002	1,3408500	5,9455400
Sigma_u	1,59168790					
Sigma_e	2,63187390					
rho	0,26780218					

Bankalarda karlılık performansı kriterlerinden NIM analizi sonucunda; bankalarda yabancı payının artışının NIM üzerinde azaltıcı etkisi olduğu görülmüştür. Ancak söz konusu negatif ilişki istatistiksel olarak güçlü bulunmamıştır (P=0.02, EK6). Özkaynakların toplam aktiflere oranı, duran aktifler dışındaki özkaynakların toplam aktiflere oranı, krediler ve alacakların toplam krediler ve alacaklara oranı, likit aktiflerin toplam aktiflere oranı ve faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı bankacılık sektörünün net faiz marjının belirleyicilerini açıklamada istatistiksel olarak anlamlı bulunan değişkenlerdir.

Faizdışı gelirlerin toplam aktiflere oranı ile her üç performans kriteri arasında istatistiksel olarak anlamlı yüksek pozitif ilişki bulunmaktadır. Faiz dışı gelirler, alınan

ücret ve komisyonlardan oluşur. Alınan ücret ve komisyonlar; kredilerden alınan ve diğer bankacılık hizmetlerinden alınan olarak ikiye bölünmektedir. Kredilerden bankaların kredilerden, diğer bankacılık hizmetlerinden, havalelerden aldığı ücretlerden oluşmaktadır. Bankaların, bilanço dışı işlemlerinin artması, yeni hizmetler geliştirmeleri, kambiyo, sermaye ve vadeli işlemler piyasalarındaki gelişmeler, bankaların faiz dışı gelirlerinde artışa yol açmaktadır<sup>135</sup>.

Faiz dışı faaliyet giderlerinin toplam aktiflere oranı ile özkaynak karlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı yüksek negatif ilişki bulunmaktadır. Bu oran arttıkça, bankanın özsermaye karlılığı olumsuz etkilenmektedir. Tezin ikinci ve üçüncü bölümünde ampirik çalışmaları anlatılan Demirgüç ve Huizinga 1999 yılında, Kaya 2002 yılında, Jiang ve diğerleri 2003 yılında, Athanasoglou, Delis ve Staikouras 2006 yılında yaptığı çalışmada aktif karlılığı ile bu oran arasında negatif ilişki bulmuştur. Bankaların hizmet sektöründe faaliyet göstermelerinden dolayı faiz giderlerinden sonra en önemli gider kalemi personel giderleridir. Personel giderinin yanısıra, banka tarafından ödenen ücret ve komisyonlar, ayrılan kredi ve şüpheli alacaklar karşılığı, amortisman giderleri, banka tarafından ödenen dolaylı ve işlemlere ilişkin vergi ve harçlar, kira, finansal kiralama giderleri, reklam giderleri, diğer işletme giderleri bu kalemde yer almaktadır<sup>136</sup>.

Özsermayenin aktiflere oranı ile özsermaye karlılığı ve net faiz marjı arasında istatistiksel olarak anlamlı yüksek negatif ilişki bulunmaktadır. Bankalarda özsermayenin; finansal şok ya da kriz dönemlerinde bankaların varlığını koruma ve yükümlülüklerini yerine getireceği konusunda güvenme verme, risklerin doğurabileceği faaliyet zararlarını karşılama, bankaların faaliyetleri için özellikle kuruluş dönemlerinde gerekli varlıkların elde edilmesinde kaynak sağlama, zaman içinde ortaklara kar payı dağıtılmasına olanak sağlama ve bankanın tasfiyesi halinde alacaklıların kayıplarını düşük seviyeye indirme gibi temel işlevleri bulunmaktadır. Özkaynağın bu üstünlüklerinin yanı sıra bazı sakıncaları da

---

<sup>135</sup> AKGÜÇ, a.g.e, s.31-32.

<sup>136</sup> AKGÜÇ, a.g.e, s.32.

bulunmaktadır. Bunlar; özkaynak maliyetinin genellikle yabancı kaynak maliyetinden daha yüksek olması; pay senedi çıkarılması için piyasanın dar olması, özkaynağın finansal kaldıraç etkisini olmaması, yeni pay senedi çıkarılması yoluyla özsermayenin arttırılması durumunda kontrol ve yönetimin paylaşılması, yeni pay senedi çıkarılması ya da yeni ortaklar alınması durumunda karın sayısı artan ortaklara bölünmesi olarak sıralanabilir<sup>137</sup>.

Likit aktiflerin toplam aktiflere oranı ile net faiz marjı arasında istatistiksel olarak anlamlı yüksek negatif ilişki bulunmaktadır. Bankanın likidite riskine bağlı olarak yükümlülüklerini yerine getirememe olasılığı bankanın faaliyetini sürdürmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu oran, banka kaynaklarının ne ölçüde likit değerlere yatırıldığını göstermektedir. Bu oranın çok yüksek olmasının fırsat maliyeti vardır. Bilançoda likit aktiflerin payının yeterli likidite düzeyinin üzerinde olması faiz gelirlerinin azalmasına yol açarak faiz marjlarına olumsuz yansımaktadır.

---

<sup>137</sup> AKGÜÇ, a.g.e, s.349-350.

## SONUÇ

Bankacılık sektöründe uluslararasılaşma, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren küreselleşme akımına paralel olarak artış kaydetmiştir. Serbestleşme politikalarına yönelik uygulamalar, uluslararası alanda entegrasyon, bankacılık krizleri ve teknolojik gelişmeler uluslararası sermaye hareketlerini yönlendiren temel faktörler arasında yer almaktadır.

Bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın, ulusal bankacılık sektörüne ve banka performanslarına etkileri akademisyenler tarafından da inceleme konusu olmuş ancak araştırmalar farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Yabancı sermayeli bankaları ev sahibi ülkedeki bankacılık sektörünün kaynakları, işlemleri, yapılanmaları, kuralları, rekabet ortamı ve bankaların yerel pazarda karşılaştıkları riskler üzerinde çeşitli etkilere yol açar. Etkinlik, kalite ve rekabette artış; başarılı risk yönetimi uygulamaları ile teknoloji ve bilgi transferi bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın olumlu etkileri arasında sıralanmaktadır. Maliyet ve risk artışı, kredilendirme neticesinde yerli şirketlerin tercih edilmemesi olumsuz etkiler arasında sayılır.

Türk Bankacılık Sektöründe uluslararasılaşma 1980’li yıllarda sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ve uluslararası ticaretin büyümesi ile artmıştır. Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin ardından bankacılığın yeniden yapılandırılması sektöre yabancı sermaye ilgisini arttırmıştır. Özellikle 2005 yılından sonra yabancı bankaların aktif, kredi ve mevduat paylarında belirgin artışlar görülmüştür.

Çalışmada Türk Bankacılık Sektöründe uluslararasılaşmanın banka performansına etkisi iki farklı yöntem kullanılarak incelenmiştir. İlk yöntem ile Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankalar belirli rasyolar üzerinden özel ve kamu sermayeli bankalar ile karşılaştırılmıştır. İkinci yöntemde ise yabancı sermayenin

Türk Bankacılık Sektörünün karlılığa dayalı performansı üzerindeki etkileri panel veri regresyonu yöntemi ile analiz edilmiştir.

İlk yöntem ile Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankalar 2002-2009 döneminde yıllık bazda seçilmiş göstergeler, bilanço ve gelir gider tablosu rasyoları üzerinden özel ve kamu sermayeli bankalar ile karşılaştırılmıştır. Türk Bankacılık Sektöründe uluslararasılaşmanın belirgin bir biçimde arttığı 2005 yılından itibaren sektör genelinde aktif kalitesinin yükseldiği ve buna bağlı olarak, azalan net faiz marjına karşın, karlılıkta artış görülmüştür. Sektör, plansmanlarını büyük ölçüde mevduat, özkaynak ve yurtdışı borçlar ile fonlamaktadır. Sektörde kredilerin takibe dönüşüm oranını sorunlu alacaklardaki azalışın yanı sıra, kredi hacmindeki artış da etkilemiştir. Kredilerdeki artışın mevduattaki artıştan daha yüksek gerçekleşmesi ile sektörde mevduatın krediye dönüşüm oranı artış göstermiştir. Sektör genelinde ödenmiş sermaye ve yasal yedeklerdeki olumlu gelişmeye rağmen artan kredi kullanımı neticesinde sermaye yeterlilik oranları azalmıştır.

Karşılaştırmalı rasyo analizi sonucunda; bankacılık sektöründe yabancı bankaların yıllar itibariyle sektörde ağırlıklarını arttırdıkları görülüyor. Sermaye yeterliliğine ilişkin rasyolara bakıldığında yabancı sermayeli bankaların yerli bankalara oranla daha temkinli ve daha fazla özsermaye ile çalışıyorlar. Yabancı bankaların likit kalmayı tercih ettiklerini gösteren yüksek likidite rasyoları benzer şekilde riski düşük tutma ve temkinli hareket etme eğilime işaret eder.

Kredilerin toplam aktiflere oranı ve kredilerin mevduata oranı yıllar itibarı ile sektör genelinde artış gösterse de yabancı bankalar diğer banka gruplarına göre daha yüksek bir orana sahiptir. Söz konusu yabancı bankaların bilanço yapılarını daha fazla aracılık fonksiyonuna göre belirlediklerine işaret edebilir.

Bankaların en önemli finansman kaynaklarından olan mevduatın toplam pasiflerdeki payı sektör genelinde ve yabancı sermayeli bankalarda yıllar itibarıyla artış gösterse de bu oran yabancılarda diğer banka gruplarına göre daha düşüktür. Farklı bir

kaynak olarak finansal kurumlardan alınan kredilerin toplam pasiflere oranı ise tersine bir durum sergiliyor. Bu, yabancı bankaların uluslararası piyasalardan kredi almada daha fazla imkanları olduğunu gösterir.

Yabancı bankaların sektörde artan ağırlığına karşın yerli bankaların yabancılara göre daha yüksek karlılığa dayalı performans gösterdiği görülüyor. Karşılaştırmalı rasyo analizinde; gerek aktif, gerekse özsermaye karlılığı açısından incelendiğinde yabancı bankaların, yerli bankalara göre daha düşük karlılık oranına sahip olduğu söylenebilir. Yabancı bankaların düşük özkaynak karlılığı, diğer banka gruplarına göre daha yüksek özkaynak tutma tercihlerinden kaynaklanabilir.

İkinci yöntem ile panel veri regresyonu uygulaması yapılarak, uluslararasılaşmanın bankacılık sektörünün karlılık performansına etkileri analiz edilmiştir. Analiz dönemi 2002-2010 yılları arasında olup; analiz, 2002 yılı 4. çeyrek döneminden 2010 yılı 3. çeyrek dönemine kadar olan süreyi kapsıyor. Uygulama neticesinde bankalardaki yabancı payının artışının bankaların karlılık performansı üzerinde azaltıcı etki yaptığı görülmüştür. Ancak karlılık performansı ve yabancı payı arasındaki söz konusu negatif ilişkinin gücü istatistiksel olarak yüksek değildir.

Uygulama neticesine göre bankacılık sektöründe yabancı payının artışı bankaların aktif karlılığı ve özsermaye karlılığı rasyolarını azaltmakta net kar marjlarını daraltmaktadır. Diğer bir deyişle; yabancı banka girişleri ile bankaların toplam aktiflerinin ve özkaynaklarının kar oluşturma yetenekleri azalmakta, faize tabii varlıklardan alınan gelirlerle, faize ödenen giderler arasındaki fark daralmaktadır. Bu etki, yabancı sermayeli banka girişi neticesinde rekabetin artmasının karlılık düzeyi ve marjlar üzerinde yol açtığı rekabetçi baskı ile açıklanabilir. Yapılan ampirik çalışmalarda rekabetin kısıtlandığı piyasalarda marjların yüksek düzeyini koruduğu da görülmüştür.

Uygulama neticesinde sermaye yeterlilik rasyosuna, gelir gider yapısına, likidite ve bilanço yapısına ilişkin rasyoların bankaların karlılık performansı üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.



Bankaların karlılık performansının açıklayıcı değişkenleri olarak sermaye yeterlilik rasyosuna, gelir gider yapısına, likidite ve bilanço yapısına ilişkin rasyolar istatistiksel olarak anlamlı çıkmaktadır. Faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı ile her üç performans kriteri arasında istatistiksel olarak anlamlı yüksek pozitif ilişki vardır. Bankaların, bilanço dışı işlemlerinin artması, yeni ürün ve hizmetler geliştirmeleri, kambiyo, sermaye ve vadeli işlemler piyasalarındaki gelişmeler, bankaların faiz dışı gelirlerinde artışa yol açmıştır.

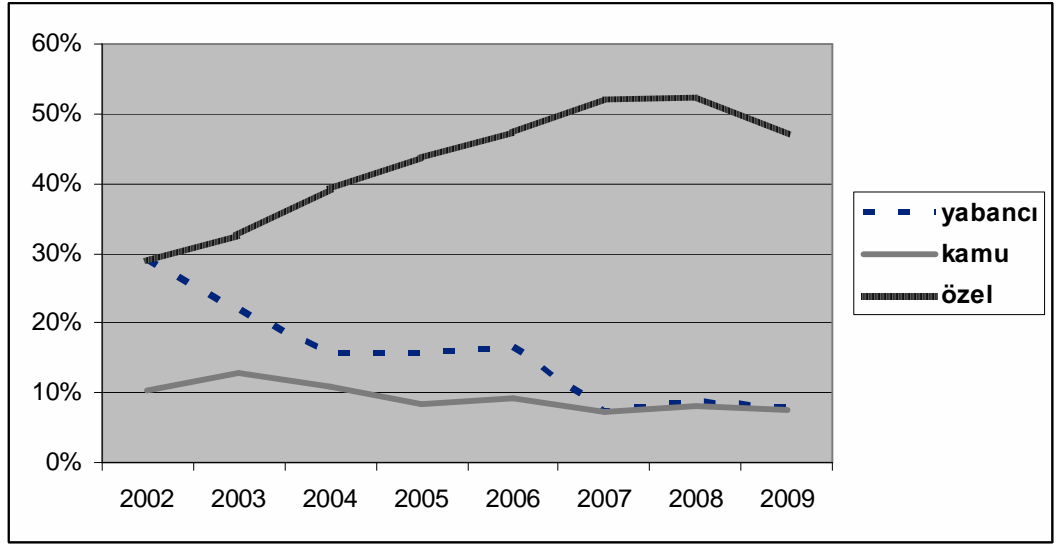
Panel veri regresyonu analizi sonucunda faiz dışı faaliyet giderlerinin toplam aktiflere oranı ile özkaynak karlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı yüksek negatif ilişki vardır. Söz konusu oran arttıkça, bankanın özsermaye karlılığı olumsuz etkilenmektedir. Uygulamada özsermayenin aktiflere oranı ile özsermaye karlılığı ve net faiz marjı arasında istatistiksel olarak anlamlı yüksek negatif ilişki vardır. Analiz sonucunda likit aktiflerin toplam aktiflere oranı ile net faiz marjı arasında istatistiksel olarak anlamlı yüksek negatif ilişki bulunmaktadır. Likidite riskine bağlı olarak yükümlülüklerini yerine getirememe olasılığı bankanın faaliyetini sürdürmesi açısından büyük önem taşır. Ancak bu oranın çok yüksek olmasının fırsat maliyeti vardır. Bilançoda likit aktiflerin payının yeterli likidite düzeyinin üzerinde olması faiz gelirlerinin azalmasına yol açarak faiz marjlarına olumsuz yansımaktadır.

Kısaca, Bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın etkilerine yönelik literatürde farklı görüşler yer alıyor. 2002-2010 dönemi için bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın banka performansına etkisinin incelendiği bu çalışmada yabancı payındaki artışın bankaların performansı üzerinde azaltıcı etki oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bankacılık sektöründe uluslararasılaşmanın ev sahibi ülkenin ve yabancı bankaların özelliklerine bağlı olarak birbirinden farklı sonuçlar ve etkiler doğurabileceği göz ardı edilmemelidir. Nihayet bu çalışma literatürdeki eserler ve uygulamadaki gelişmelerinde de yansıdığı 2002-2010 dönemi ile sınırlı olduğu ve bankacılığın belirli ortam şartlarının sadece araştırma dönemindeki sonuçlarını yansıttığı da belirtilmelidir.

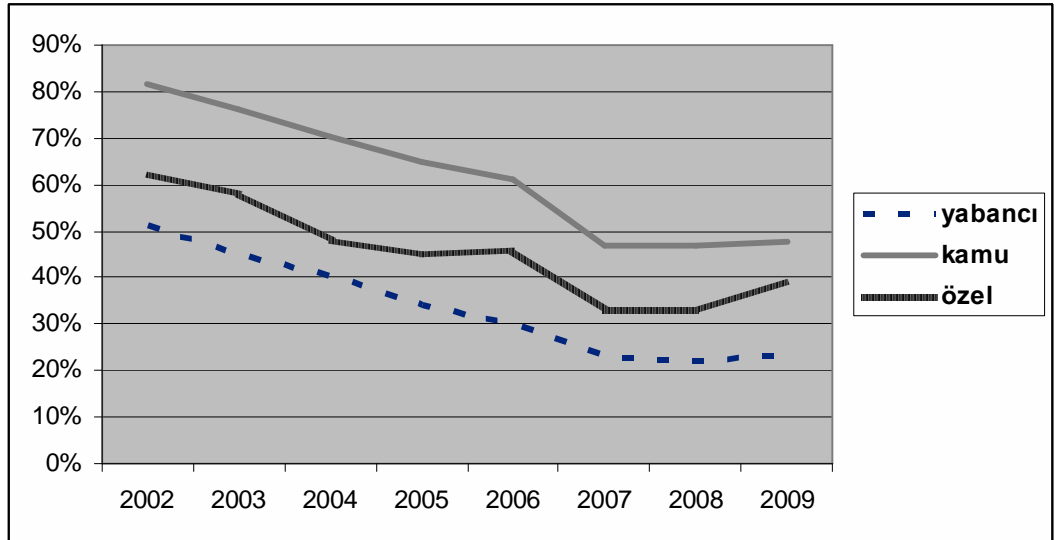
## EKLER

### Ek 1: Seçilmiş Bilanço Göstergelerinde Rasyo Analizi

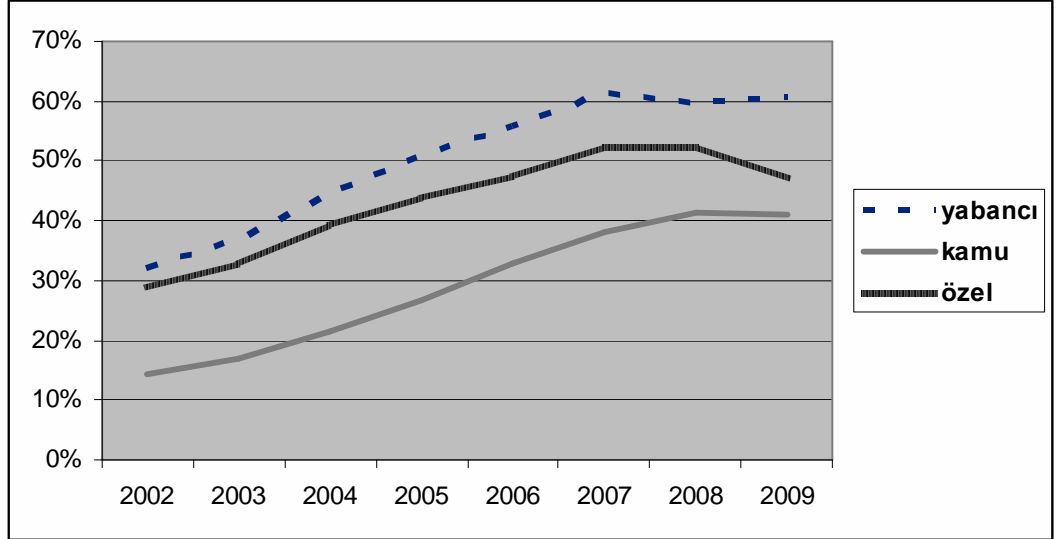
#### Banka ve Para Piyasalarından Alacaklar / Toplam Aktifler



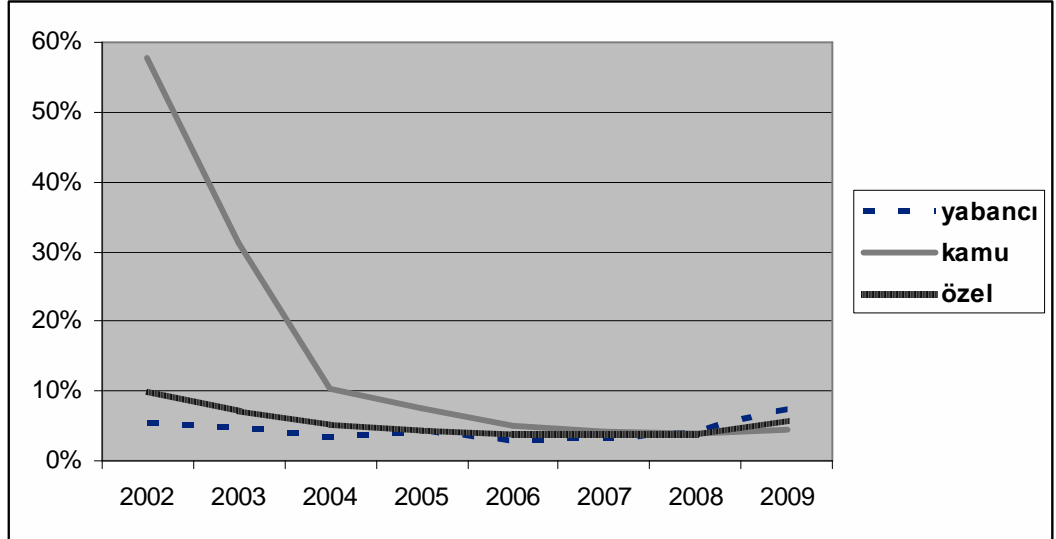
#### Banka ve Para Piyasalarından Alacaklar + MDC / Toplam Aktifler



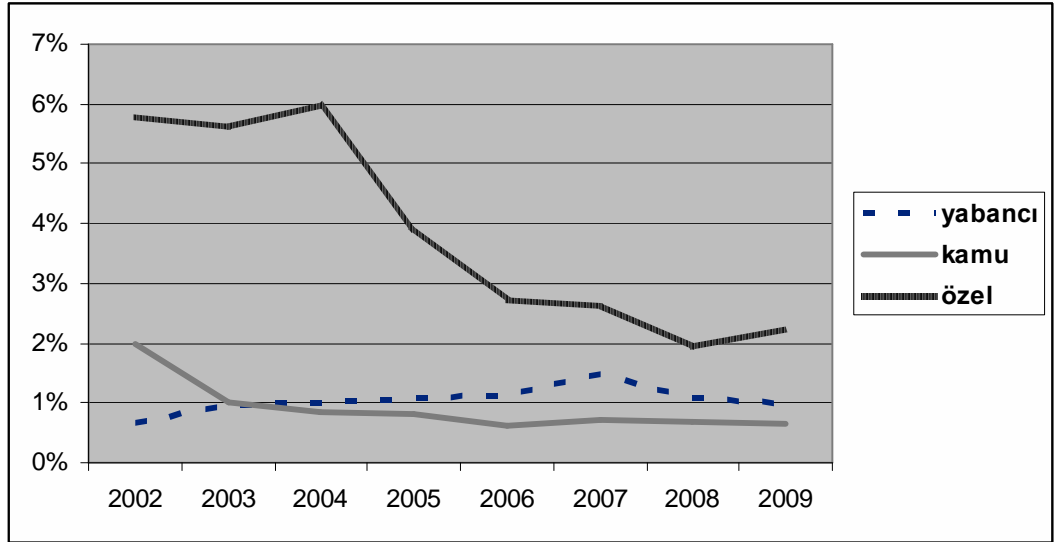
### Kredi / Toplam Aktifler



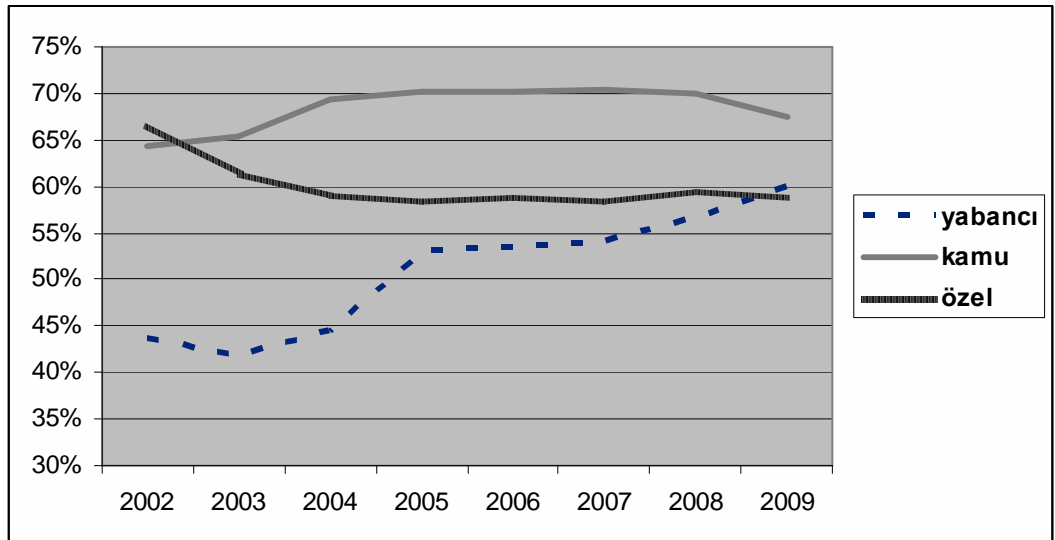
### Takipteki Alacaklar / Krediler



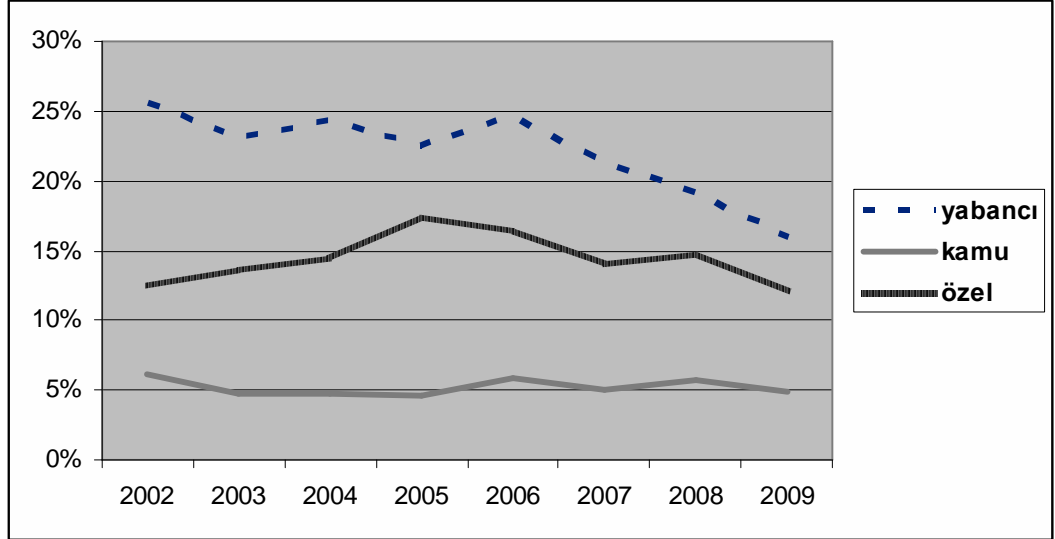
## İştirakler / Toplam Aktifler



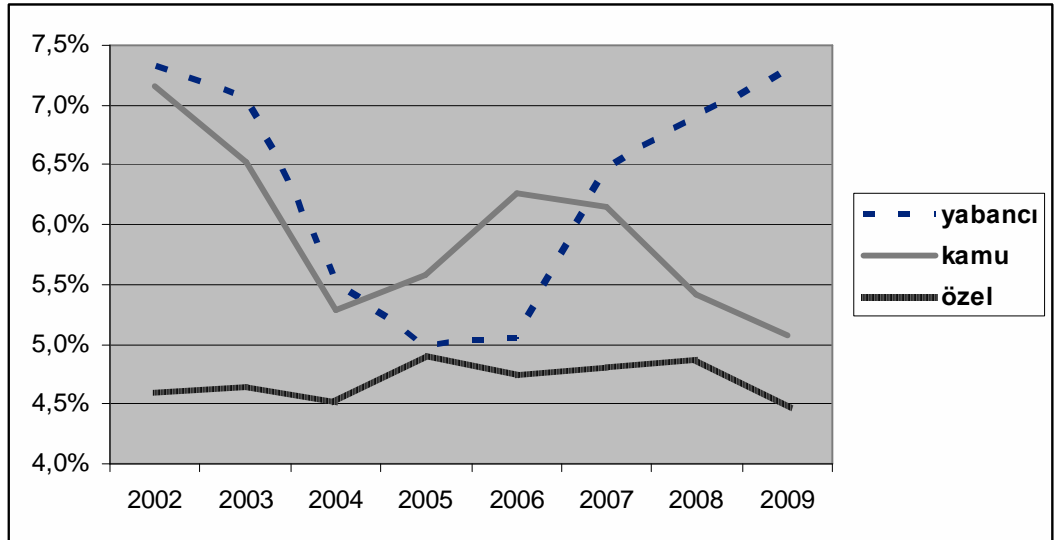
## Mevduat / Toplam Pasifler



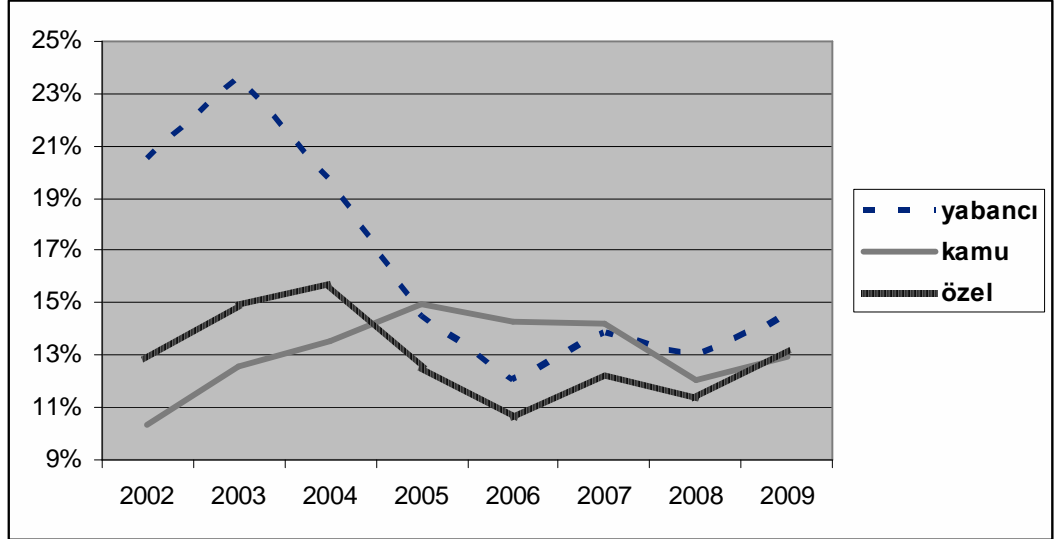
### Bankalara Borçlar / Toplam Pasifler



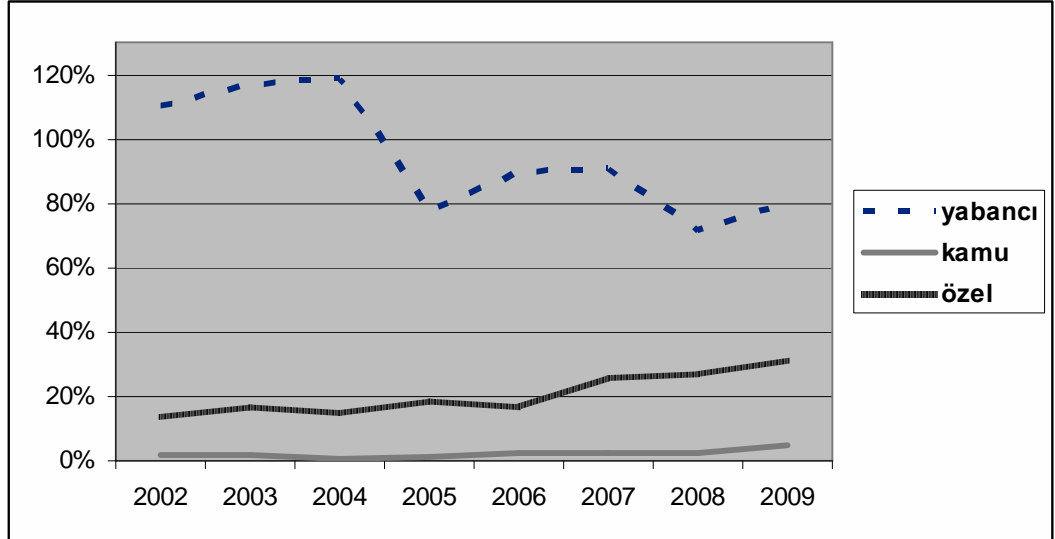
### Ödenmiş Sermaye / Toplam Pasifler



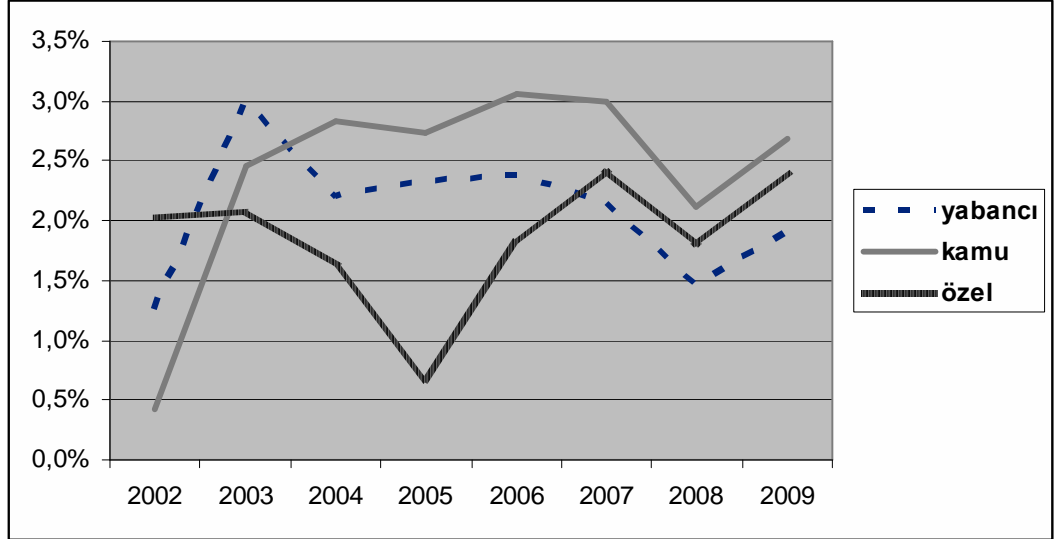
## Özkaynaklar / Toplam Pasifler



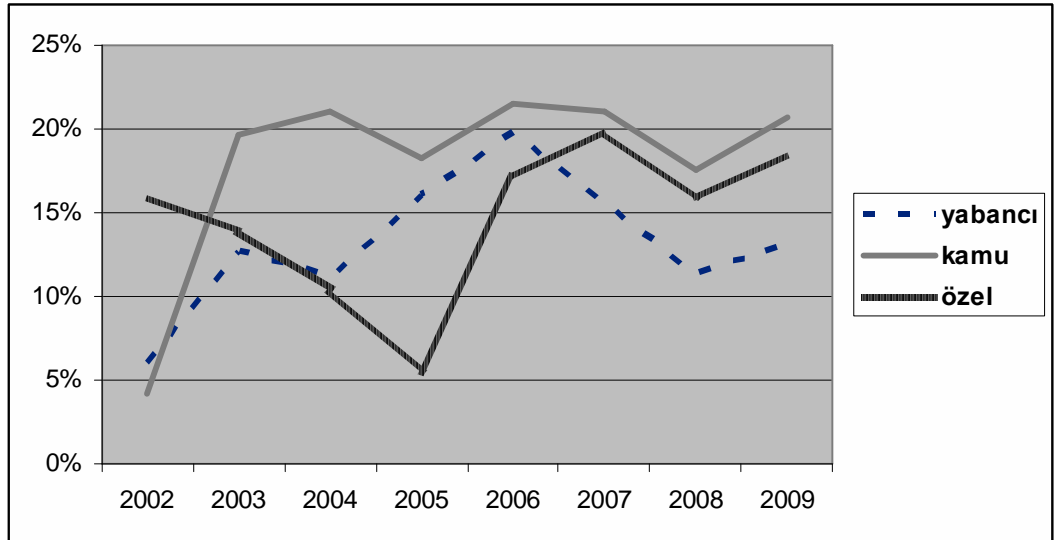
## Türev Finansal Araçlar / Toplam Aktifler



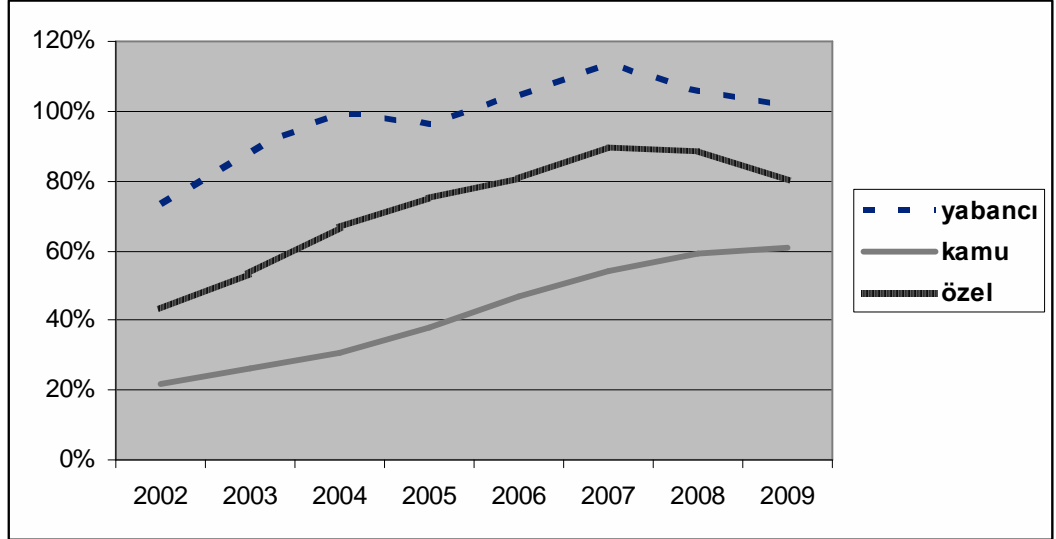
### Dönem Net Karı / Toplam Aktifler



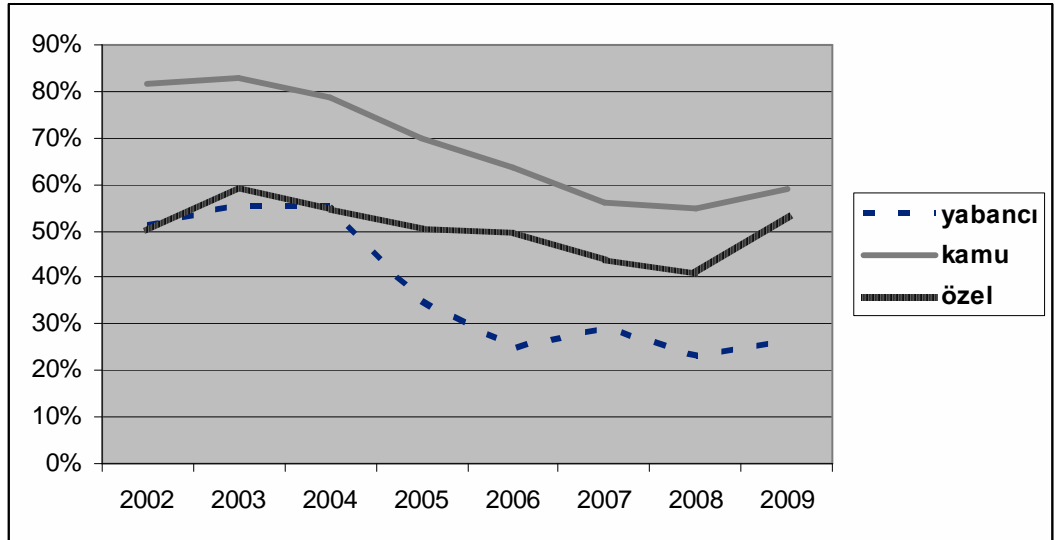
### Dönem Net Karı / Özkaynaklar



## Kredi / Mevduat



## MDC / Mevduat

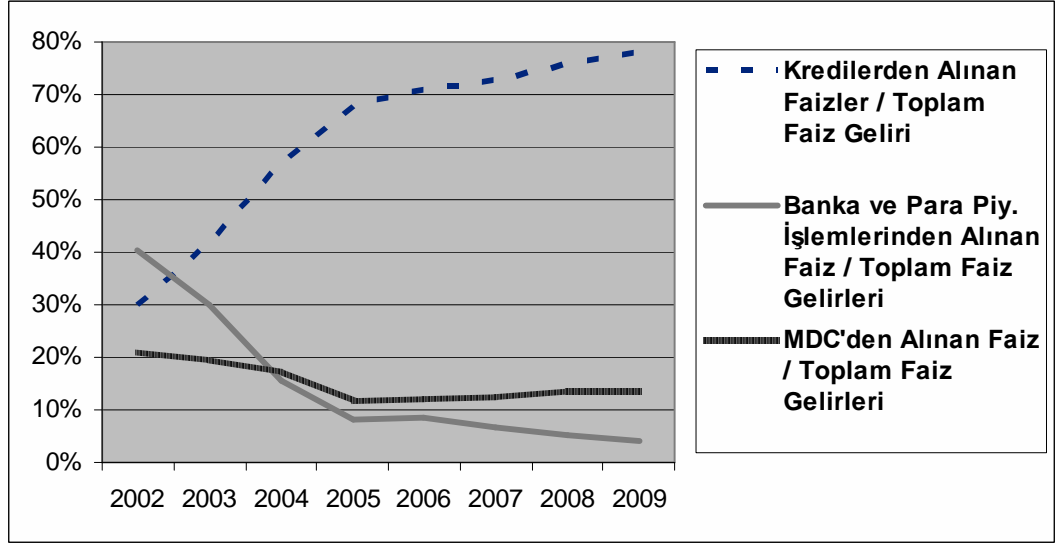




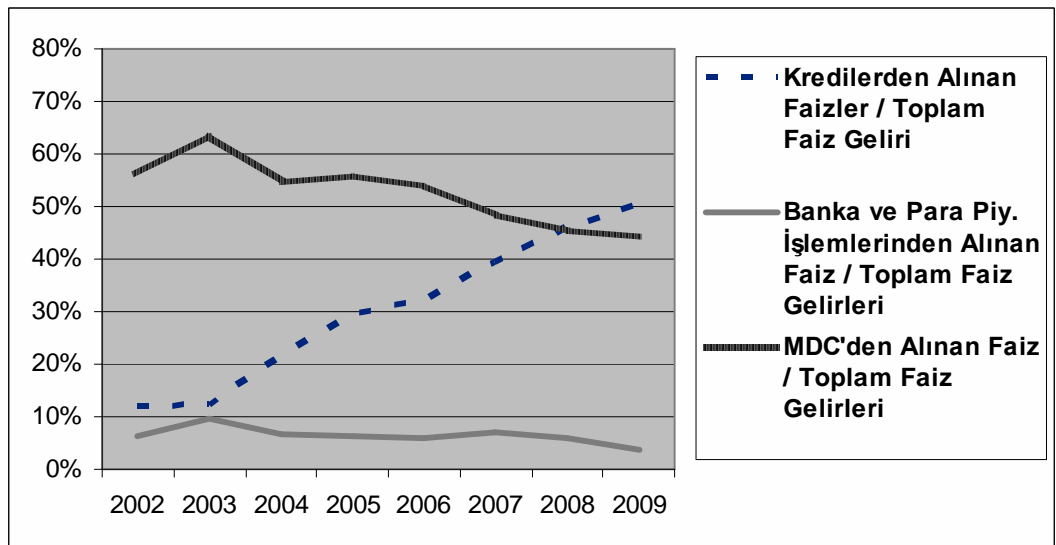
## EK 2: Seçilmiş Kar/Zarar Tablosu Göstergelerinde Karşılaştırmalı Rasyo

### Analizi

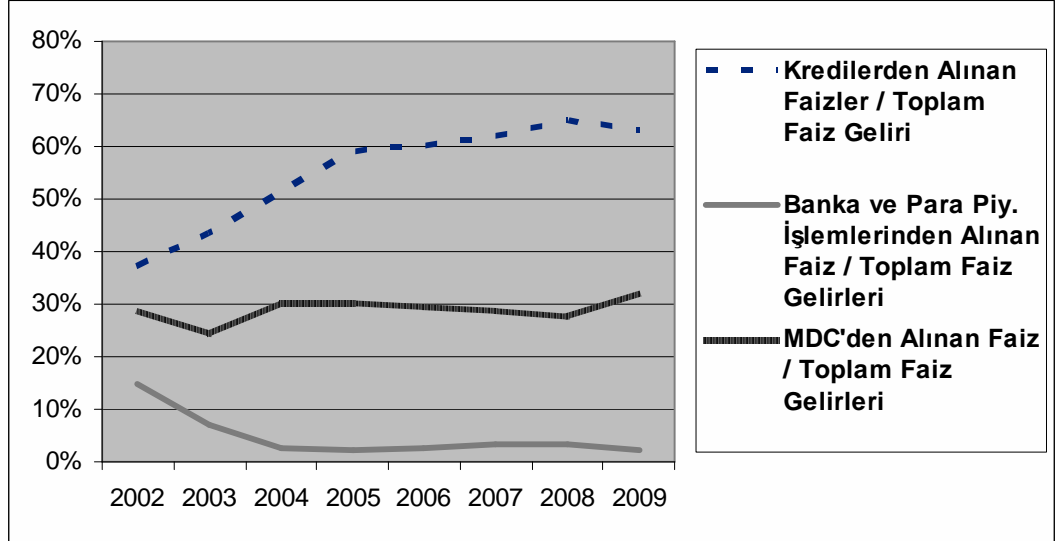
#### Yabancı Bankalarda Toplam Faiz Gelirlerinin Bileşenleri



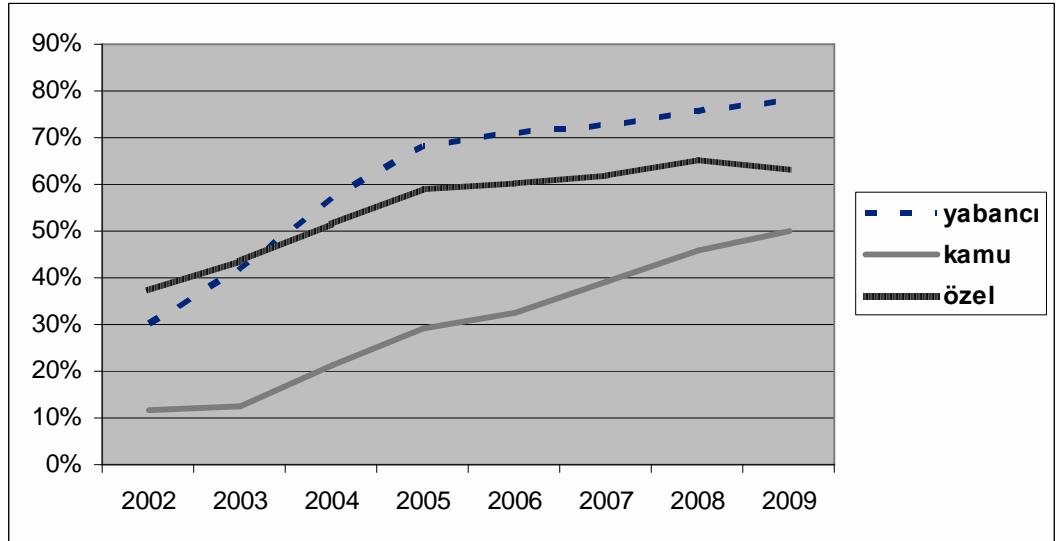
#### Kamu Bankalarında Toplam Faiz Gelirlerinin Bileşenleri



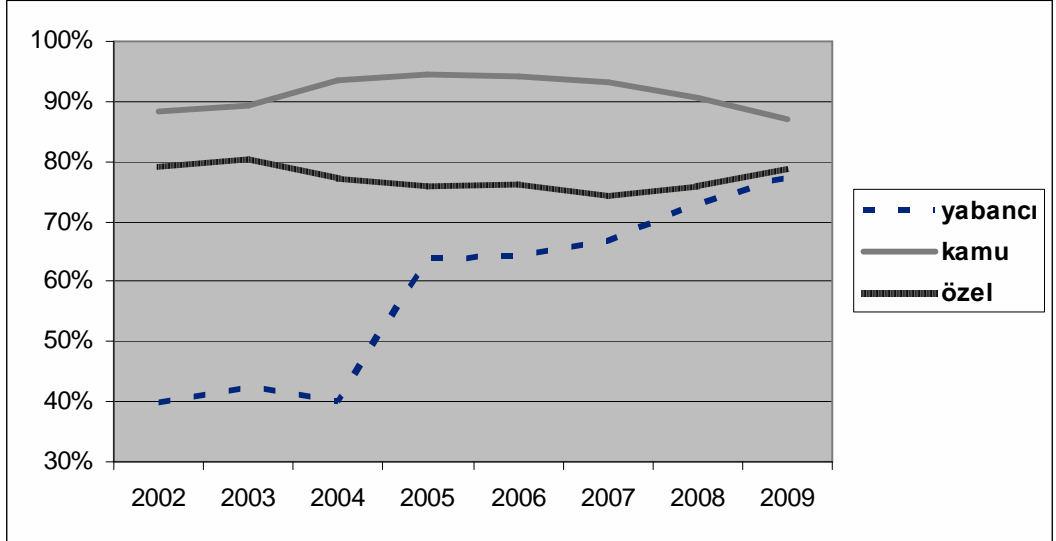
## Özel Bankalarda Toplam Faiz Gelirlerinin Bileşenleri



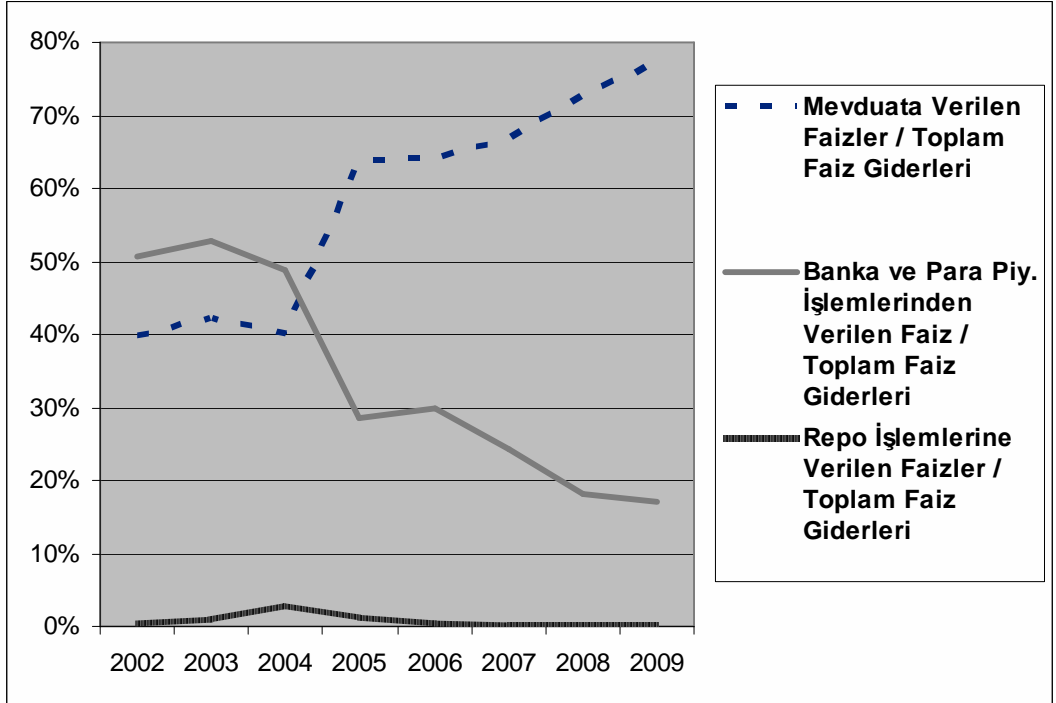
## Kredilerden Alınan Faizler / Toplam Faiz Geliri



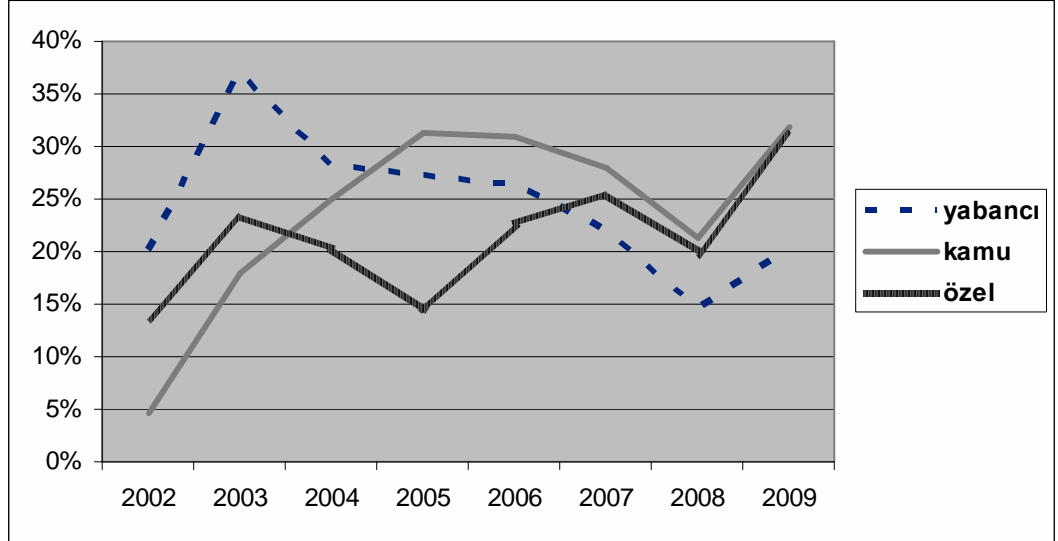
### Mevduata Verilen Faizler / Toplam Faiz Giderleri



### Yabancı Bankalarda Toplam Faiz Giderlerinin Bileşenleri

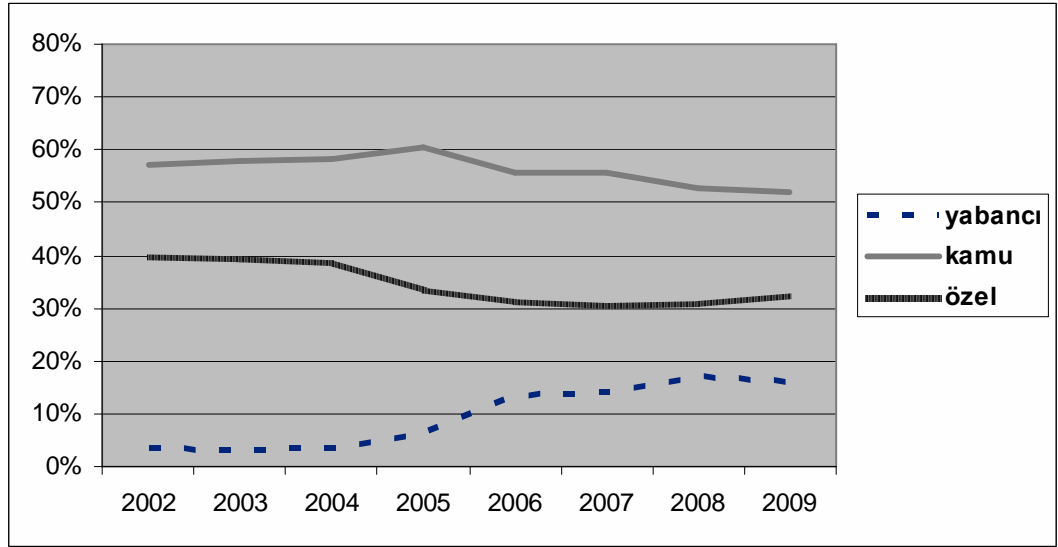


### Sermaye Piyasası İşlemleri K/Z / Toplam Faiz Geliri

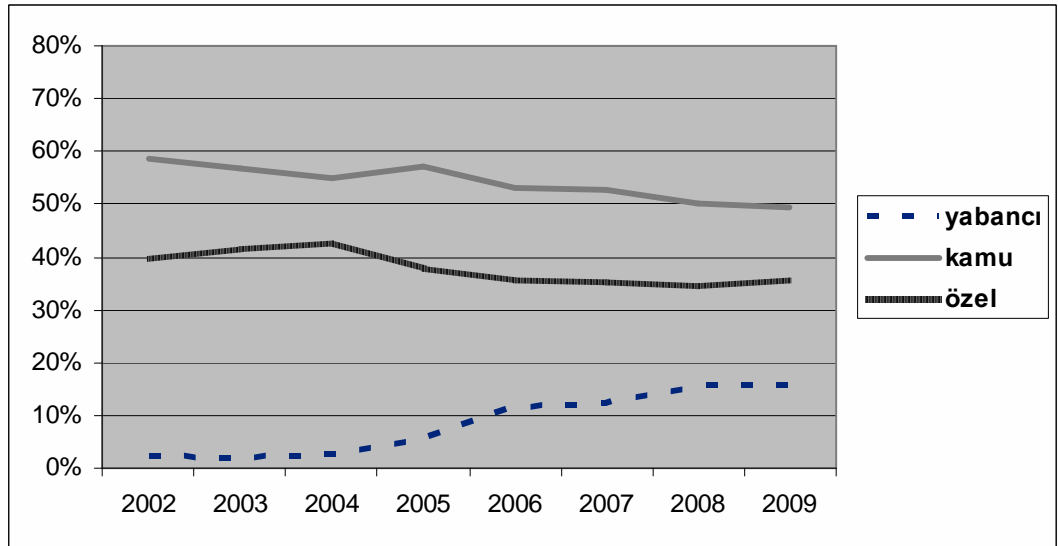


### Ek 3: Seçilmiş Diğer Göstergelerde Karşılaştırmalı Rasyo Analizi

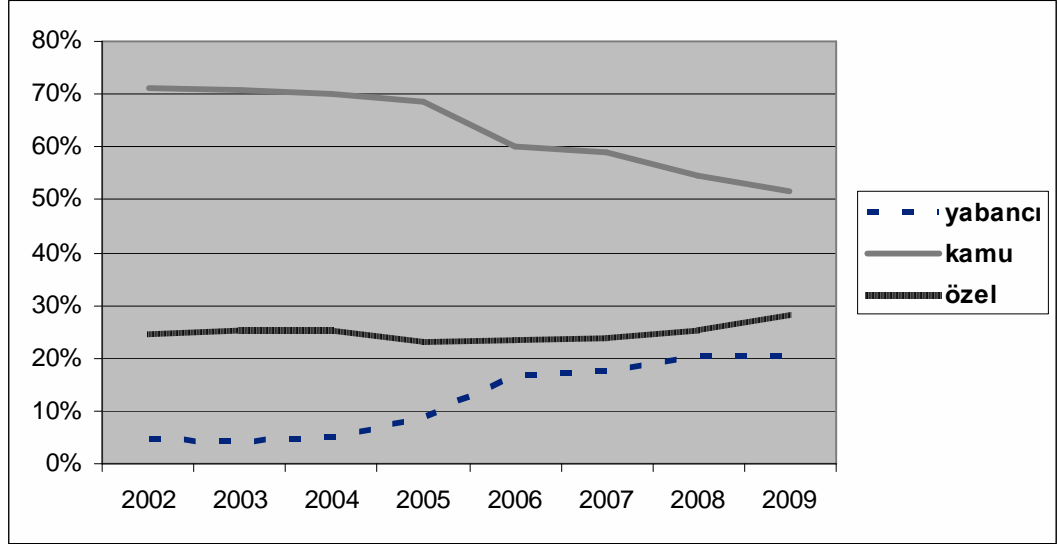
#### Yabancı Bankaların Toplam Aktifler İçindeki Payı



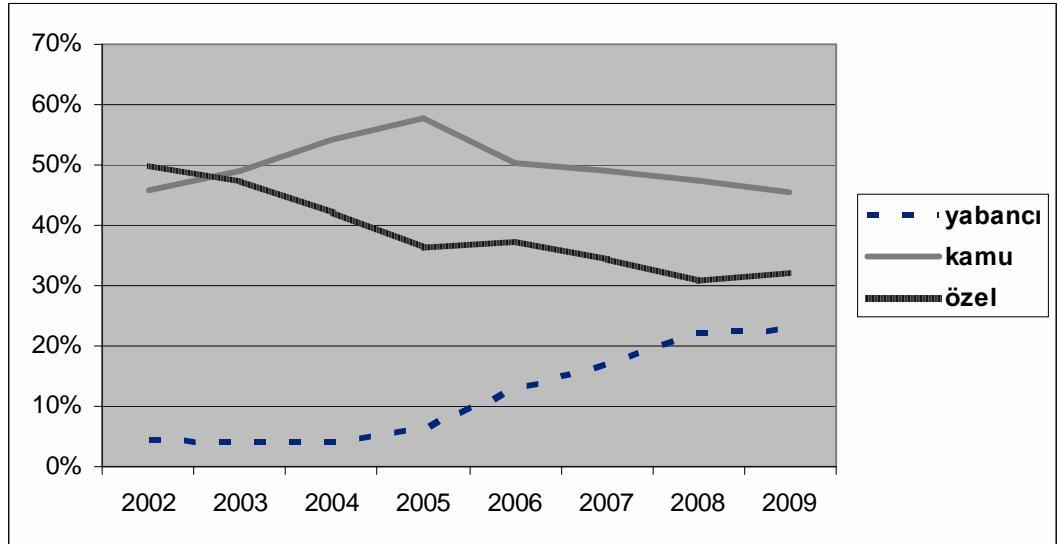
#### Yabancı Bankaların Toplam Mevduatlar İçindeki Payı



### Yabancı Bankaların Toplam Krediler İçindeki Payı



### Yabancı Bankaların Toplam Sermaye İçindeki Payı



#### Ek 4: Aktif Karlılığına Göre Panel Veri Regresyon Modeli Sonuçları

Aktif Karlılığı						
Rassal Etkiler GLS Regresyon			Gözlem Sayısı =	960		
Grup Değişkeni: Grup			Grup Sayısı =	30		
R <sup>2</sup> :	grup içi = 0.3468			Grup Gözlem Sayısı: min =	32	
	gruplar arası = 0.8382			ort =	32	
	toplam = 0.4901			maksimum =	32	
Rassal Etkiler u <sub>i</sub> Gaussian			Wald chi2(3) =	176,24		
korelasyon (u <sub>i</sub> , x) = 0			Prob > chi2 =	0,0000		
Aktif Karlılığı	Katsayı	Stand. Hata	z	P> z	%95 Güven Aralığı	
Yabancı Payı	-0,0040641	0,0022840	-1,78	0,075	-0,0085407	0,0004125
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	-0,0695087	0,0281641	-2,47	0,014	-0,1247093	-0,0143081
(Özkayn. - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	0,1045859	0,0293803	3,56	0,000	0,0470015	0,1621702
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-0,0019601	0,0008673	-2,26	0,024	-0,0036600	-0,0002603
TP Pasifler / Toplam Pasifler	0,0411304	0,0084938	4,84	0,000	0,0244828	0,0577779
TP Mevduat / Toplam Mevduat	-0,0188814	0,0058998	-3,2	0,001	-0,0304448	-0,0073180
TP Krediler ve Alc. / Toplam Krd. ve Alc.	-0,0187423	0,0045443	-4,12	0,000	-0,0276490	-0,0098356
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar	0,0113794	0,0034391	3,31	0,001	0,0046388	0,0181200
TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	-0,0116526	0,0050927	-2,29	0,022	-0,0216341	-0,0016711
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	0,2759262	0,1300299	2,12	0,034	0,0210723	0,5307801
Faiz Dışı Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler	-0,1117882	0,1650788	-0,68	0,498	-0,4353367	0,2117604
Personel Giderleri / Diğer Faaliyet Giderleri	0,0178126	0,0142811	1,25	0,212	-0,0101778	0,0458030
Faiz Dışı Gelirler (net) / Diğer Faaliyet Giderleri	0,0035813	0,0026169	1,37	0,171	-0,0015477	0,0087103
Sabit	-0,1328155	0,8567374	-0,16	0,877	-1,8119900	1,5463590
Sigma_u	0,11625868					
Sigma_e	1,04511090					
rho	0,12223200					

Aktif Karlılığı						
Rassal Etkiler GLS Regresyon			Gözlem Sayısı =	960		
Grup Değişkeni: Grup			Grup Sayısı =	30		
R <sup>2</sup> :	grup içi = 0.2549			Grup Gözlem Sayısı: min =	32	
	gruplar arası = 0.3755			ort =	32	
	toplam = 0.2764			maksimum =	32	
Rassal Etkiler u <sub>i</sub> Gaussian			Wald chi2(3) =	140,46		
korelasyon (u <sub>i</sub> , x) = 0			Prob > chi2 =	0,0000		
Aktif Karlılığı	Katsayı	Stand. Hata	z	P> z	%95 Güven Aralığı	
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	-0,2990468	0,0759990	-3,93	0,000	-0,4480021	-0,1500915
(Özkayn. - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	0,3222873	0,0649697	4,96	0,000	0,1949490	0,4496255
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	0,3285767	0,0339991	9,66	0,000	0,2619397	0,3952138
Sabit	1,3628960	0,3895523	3,50	0,000	0,5993874	2,1264040
Sigma_u	0,97724855					
Sigma_e	3,03904240					
rho	0,93713480					

## Ek 5: Özsermaye Karlılığına Göre Panel Veri Regresyon Modeli Sonuçları

Özsermaye Karlılığı						
Rassal Etkiler GLS Regresyon			Gözlem Sayısı =	960		
Grup Değişkeni: Grup			Grup Sayısı =	30		
R <sup>2</sup> :	grup içi = 0.3238			Grup Gözlem Sayısı: min =	32	
	gruplar arası = 0.7454			ort =	32	
	toplam = 0.4315			maksimum =	32	
Rassal Etkiler u <sub>i</sub> Gaussian			Wald chi2(3) =	168,4		
korelasyon (u <sub>i</sub> , x) = 0			Prob > chi2 =	0,0000		
Özsermaye Karlılığı	Katsayı	Stand. Hata	z	P> z	%95 Güven Aralığı	
(Net Bil. Poz. + Net Nazım Hesap Poz.) / Öz kayn.	0,0912920	0,0596699	1,53	0,126	-0,0256589	0,2082429
YP Aktifler / YP Pasifler	0,0067887	0,0313537	0,22	0,829	-0,0546635	0,0682409
TP Mevduat / Toplam Mevduat	-0,0285077	0,0428061	-0,67	0,505	-0,1124061	0,0553907
Tkp. Krediler (net) / Toplam Krediler ve Alacaklar	0,2862283	0,1270352	2,25	0,024	0,0372439	0,5352127
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler	0,0209010	0,0231183	0,9	0,366	-0,0244101	0,0662120
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	-1,0946750	0,2730612	-4,01	0,000	-1,6298650	-0,5594849
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar	0,0141859	0,0444423	0,32	0,750	-0,0729194	0,1012912
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	-0,2618499	0,0416650	-6,28	0,000	-0,3435118	-0,1801880
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	0,0497200	0,0181126	2,75	0,006	0,0142199	0,0852201
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	8,3033330	2,0161990	4,12	0,000	4,3516560	12,2550100
Faiz Dışı Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler	-5,5210750	2,2357820	-2,47	0,014	-9,9031280	-1,1390220
Faiz Dışı Gelirler (net) / Diğer Faaliyet Giderleri	-0,0731693	0,0337062	-2,17	0,030	-0,1392321	-0,0071064
Sabit	23,3192400	8,0966720	2,88	0,004	7,4500550	39,1884300
Sigma_u	3,36443680					
Sigma_e	9,46206010					
rho	0,11224029					

Özsermaye Karlılığı						
Rassal Etkiler GLS Regresyon			Gözlem Sayısı =	960		
Grup Değişkeni: Grup			Grup Sayısı =	30		
R <sup>2</sup> :	grup içi = 0.1479			Grup Gözlem Sayısı: min =	32	
	gruplar arası = 0.3622			ort =	32	
	toplam = 0.2060			maksimum =	32	
Rassal Etkiler u <sub>i</sub> Gaussian			Wald chi2(3) =	37,75		
korelasyon (u <sub>i</sub> , x) = 0			Prob > chi2 =	0,0000		
Özsermaye Karlılığı	Katsayı	Stand. Hata	z	P> z	%95 Güven Aralığı	
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	1,2693330	0,2123884	5,98	0,000	0,8530596	1,6856070
Faiz Dışı Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler	-1,4602110	0,4834812	-3,02	0,003	-2,4078170	-0,5126056
Sabit	8,1619890	1,0083290	8,09	0,000	6,1857000	10,1382800
Sigma_u	5,37310360					
Sigma_e	11,06106500					
rho	0,19091879					



## Ek 6: Net Faiz Marjına Göre Panel Veri Regresyon Modeli Sonuçları

Net Faiz Marjı						
Rassal Etkiler GLS Regresyon			Gözlem Sayısı =		960	
Grup Değişkeni: Grup			Grup Sayısı =		30	
R <sup>2</sup> : grup içi = 0.3930			Grup Gözlem Sayısı: min =		32	
gruplar arası = 0.8654			ort =		32	
toplam = 0.4516			maksimum =		32	
Rassal Etkiler u <sub>i</sub> Gaussian			Wald chi2(3) =		193,37	
korelasyon (u <sub>i</sub> , x) = 0			Prob > chi2 =		0,0000	
Net Faiz Marjı	Katsayı	Stand. Hata	z	P> z	%95 Güven Aralığı	
Yabancı Payı	-0,0058888	0,0026319	-2,24	0,025	-0,0110473	-0,0007303
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	-0,0921240	0,0334527	-2,75	0,006	-0,1576902	-0,0265578
(Özkayn. - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	0,1371170	0,0344172	3,98	0,000	0,0696606	0,2045733
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-0,0021594	0,0009449	-2,29	0,022	-0,0040113	-0,0003074
TP Pasifler / Toplam Pasifler	0,0469087	0,0098881	4,74	0,000	0,0275285	0,0662890
YP Aktifler / YP Pasifler	-0,0022945	0,0010936	-2,1	0,036	-0,0044380	-0,0001509
TP Mevduat / Toplam Mevduat	-0,0199518	0,0070012	-2,85	0,004	-0,0336740	-0,0062297
TP Krediler ve Alc. / Toplam Krd. ve Alc.	-0,0266516	0,0060082	-4,44	0,000	-0,0384274	-0,0148757
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar	0,0134082	0,0041882	3,2	0,001	0,0051994	0,0216170
TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	-0,0137119	0,0060266	-2,28	0,023	-0,0255239	-0,0019000
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	0,3610433	0,1396560	2,59	0,010	0,0873226	0,6347640
Faiz Dışı Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler	-0,0934879	0,1810205	-0,52	0,606	-0,4482815	0,2613057
Personel Giderleri / Diğer Faaliyet Giderleri	0,0198271	0,0164924	1,2	0,229	-0,0124973	0,0521516
Faiz Dışı Gelirler (net) / Diğer Faaliyet Giderleri	0,0035567	0,0029156	1,22	0,222	-0,0021577	0,0092712
Sabit	0,4322596	1,0091810	0,43	0,668	-1,5456990	2,4102180
Sigma_u	0,15387728					
Sigma_e	1,22091430					
rho	0,15636310					

Net Faiz Marjı						
Rassal Etkiler GLS Regresyon			Gözlem Sayısı =		960	
Grup Değişkeni: Grup			Grup Sayısı =		30	
R <sup>2</sup> : grup içi = 0.3462			Grup Gözlem Sayısı: min =		32	
gruplar arası = 0.7501			ort =		32	
toplam = 0.4516			maksimum =		32	
Rassal Etkiler u <sub>i</sub> Gaussian			Wald chi2(3) =		157,03	
korelasyon (u <sub>i</sub> , x) = 0			Prob > chi2 =		0,0000	
Net Faiz Marjı	Katsayı	Stand. Hata	z	P> z	%95 Güven Aralığı	
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	-0,2961036	0,0710410	-4,17	0,000	-0,4353413	-0,1568658
(Özkayn. - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	0,3026804	0,0512607	5,9	0,000	0,2022112	0,4031496
TP Krediler ve Alc. / Toplam Krd. ve Alc.	-0,0229866	0,0102679	-2,24	0,025	-0,0431113	-0,0028620
TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	-0,0239150	0,0120313	-1,99	0,047	-0,0474959	-0,0003341
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	0,4414105	0,0413333	10,68	0,000	0,3603988	0,5224223
Sabit	3,6431950	1,1746870	3,1	0,002	1,3408500	5,9455400
Sigma_u	1,59168790					
Sigma_e	2,63187390					
rho	0,26780218					

## KAYNAKÇA

ABREU Margarida ve MENDES Victor, "Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Evidence from EU Countries", University of Porto Working Paper Series, No.122, 2002.

AFŞAR Muharrem, "Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü", Ege Akademik Bakış Dergisi, Cilt.4, Nu.1, Ocak-Temmuz 2004.

AKGÜÇ Öztin, Banka Yönetimi ve Performans Analizi, 1. Baskı, İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık, 2007.

ALBAYRAK Yıldız Esra ve ERKUT Haluk, "Banka Performans Değerlendirmede Analitik Hiyerarşi Süreç Yaklaşımı", İTÜ Dergisi, Cilt:4, Sayı:6, 2005.

ALFARO Laura, "Foreign Direct Investment and Growth: Does the Sector Matter?", 2003, Harvard Business School, <http://www.grips.ac.jp/teacher/oono/hp/docu01/paper14.pdf>, (25 Aralık 2010).

ALFARO Laura ve Diğerleri, "FDI and Economic Growth: The Role of Local Financial Markets", Journal of International Economics, Vol. 64, Iss.1, 2004.

ALIBER Robert, International Banking, Journal of Money, Credit and Banking, Vol.16, No.4, 1984.

ATASOY Hakan, "Türk Bankacılık Sektöründe Gelir-Gider Analizi ve Karlılık Performansının Belirleyicileri", (Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası , 2007).

ATHANASOGLU Panayiotis P., DELIS Matthaios D. ve STAIKOURAS Christos, "Determinants of Bank Profitability in the South Eastern European Region", Bank of Greece Working Paper, No: 47, 2006).

BALASUBRAMANYAM Vudayagiri N. ve Diğerleri, "Foreign Direct Investment as An Engine of Growth", Journal of International Trade and Economic Development, Vol:8, Iss:1, 1999.

BARAJAS Adolfo, STEINER Roberto ve SALAZAR Natalia, "The impact of liberalization and foreign investment in Colombia's financial sector", Journal of Development Economics, Vol. 63, Iss.1, 2000.

BARFIELD Claude E. (ed.), International Financial Markets: Harmonization versus Competition, Washington: AEI Press, 1996.

BASHIR Abdel Hameed, "Assessing the Performance of Islamic Banks: Some Evidence from the Middle East", Islamic Economic Studies, Vol.11, No.1, 2003.

BDDK, Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu, 2004,  
[http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal Piyasalar Raporlari/1497Bankacilik Sektoru Degerlendirme Raporu Ekim %202004.pdf](http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/1497Bankacilik_Sektoru_Degerlendirme_Raporu_Ekim_%202004.pdf), s.35. (12 Mayıs 2011).

BDDK, Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu, Ankara, 2004.

BDDK, Sorularla Basel III, Ankara, Aralık 2010.

BECK Thorsten, LEVINE Ross ve LOAYZA Norman V., "Finance and the Sources of Growth", World Bank Policy Research Working Paper, 1999.

BERGER Allen N., The Relationship between Capital and Earnings in Banking, Journal of Money, Credit and Banking, Vol:27, No:2, 1995.

BERGER Allen ve Diğerleri, "Globalization of Financial Institutions: Evidence from Cross-Border Banking Performance", Brookings-Wharton Papers on Financial Services, 2000.

BERK Niyazi, "Finansal Yönetim", İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2005.

BIS, The Banking Industry in the Emerging Market Economies: Competition, Consolidation and Systemic stability - an Overview, 2001.

BIS, Foreign Direct Investment In The Financial Sector of Emerging Market Economies, CGFS Publications, No: 22, 2004.

BIS, Long-term Issues in International Banking, Basel, 2010.

BLOMSTROM Magnus, KOKKO Ari ve ZEJAN Mario, "Host Country Competition and Technology Transfer by Multinationals," Weltwirtschaftliches Archiv, Band: 130, 1994.

BORENSZTEIN Eduardo, GREGORIO Jose De ve LEE Jong-Wha, "How does foreign direct investment affect economic growth?", Journal of International Economics, Vol.45, Iss.1, 2001.

BOSWORTH Bary ve COLLINS Susan M., "Capital Inflows, Investment and Growth", Tokyo Club Papers, Vol: 12, 1999.

BRIGHAM E. ve HOUSTON J .F., “Fundamentals of Financial Management”, USA: South-Western, 8. ed, 1998.

BUCKLEY Peter J., “The limits of Explanation, Testing the Internalisation Theory of the Multinational Enterprise”, Journal of International Business Studies, Vol. 19, Iss.2,1988.

CANALS Jordi, Universal Banking: International Comparisons and Theoretical Perspectives, Oxford: Oxford Univesity Press, 1997.

CANBAŞ Serpil, DOĞUKANLI Hatice ve DÜZAKIN Hatice, “Tobin Q Oranı ve Günümüzde İşletme Kararları Açısından Önemi”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt.13, Sayı.2, 2004.

CARKOVIC Maria ve LEVINE Ross, “Does Foreign Direct Investment Accelerate Economic Growth?”, University of Minnesota Working Paper, 2003.

CLARKE George ve Diğerleri, “Foreign bank entry: experience, implications and for developing countries and agenda for further research”, World Bank Research Observer, Vol.18, Iss.1, 2003.

CLAESSENS Stijn, DEMİRGÜÇ Aslı -KUNT ve HUIZINGA Harry, “How does foreign entry affect domestic banking markets?”, Journal of Banking and Finance, Vol.25, Iss. 5, 2001.

CLAESSENS Stijn ve GLAESSNER Tom, “Internationalization of Financial Services in Asia”, World Bank Policy. Research Working Paper, No:1911, 1998.

CLARKE George, CULL Robert ve SHIRLEY Mary M., “Bank privatization in developing countries: A summary of lessons and findings”, Journal of Banking & Finance, Vol: 65, Iss: 8-9, 2005.

COŞKUN Ali, “Bankaların Stratejik Performans Yönetiminde Performans Karnesi Kullanımı”, Bankacılar Dergisi, Sayı.56, Mart 2006.

CURRY Elisa, FUNG Justin ve HARPER Ian, Multinational banking: historical, empirical and case perspectives, Handbook of International Banking, 1. ed, Cheltenham: Edward Algar, 2003.

CYRSTAL Jennifer, B DAGES. Gerard ve GOLDBERG Linda S., “Has Foreign Bank Entry Led to Sounder Banks in Latin Amerika?”, Current Issues in Economics and Finance, Vol. 8 Number 1, Federal Reserve Bank of New York, 2002.

DEES Stephane, "Foreign Direct Investment in China: Determinants and Effects," Economics of Planning", Economics of Planning, Vol: 31, 1998.

DEMİRGÜÇ Aslı -KUNT ve HUIZINGA Harry, "Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence", World Bank Economic Review, Vol.13, No.2, June 1999.

DEMİRGÜÇ Aslı -KUNT ve LEVINE Ross (Ed.), Financial Structure and Economic Growth: A Cross-Country Comparison of Banks, Markets, and Development, Cambridge: MIT Press, 2001.

DEMİRGÜÇ Aslı -KUNT ve MAKSIMOVIC Vojislav, "Law, Finance and Firm Growth", Journal of Finance, Vol. 53, Iss.6, 1998.

ERDÖNMEZ Pelin Ataman, "Finansal Krizler Sonrası Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Bankalar", Bankacılar Dergisi, Sayı.51, 2004.

FUNG Justin G., ve Diğerleri, "A decade of internationalization: the experience of an Australian retail bank", Journal of International Financial Markets, Institutions and Money, Vol.12, 2002.

GUILLEN Mauro ve TSCHOEGL Adrian, "At Last the Internationalization of Retail Banking ? The Case of the Spanish Banks in Latin America", The Wharton Financial Institutions Center, Working Paper, Pennsylvania, 1999.

GÜRAK Hasan, "Küreselleşme Nereye Götürüyor? Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Verimlilik ve Gelir Dağılımı ", Verimlilik Dergisi, 2003, [http://pol.atilim.edu.tr/files/kuresellesme/kalkinma/Kuresllesme\\_nereye\\_goturuyor\\_Gurak\\_2003.pdf](http://pol.atilim.edu.tr/files/kuresellesme/kalkinma/Kuresllesme_nereye_goturuyor_Gurak_2003.pdf) . (12 Mayıs 2011).

GÜRBÜZ A. Osman ve ERGİNCAN Yakup, "Şirket Değerlemesi: Klasik ve Modern Yaklaşımlar", İstanbul: Literatür Yayıncılık, 2004.

HAAS Ralph de ve LELYVELD Iman van, "Foreign Bank Penetration and Private Sector Credit in CEE", Journal of Emerging Market Finance, Vol.3, No.2, 2004.

HUERTAS Thomas F., US Multinational Banking: History and Prospects, London: Routledge, 1990.

IMF, International Capital Markets Developments, Prospects, and Key Policy Issues, 2000.

JIANG Guorong ve Diğerleri, "The Profitability of Banking Sector in Hong Kong", Hong Kong Monetary Authority Quarterly Bulletin, 2003.

JONES Geoffrey, British Multinational Banking 1830-1990, Oxford: Oxford University Press, 1991.

JONES Geoffrey (Ed.), Multinational and international banking, Massachusetts: Harvard Press, 1992.

KAPLAN Robert S., NORTON David P., "The Balanced Scorecard - Measures That Drive Performance", Harvard Business Review, January February 1992, <http://hbr.org/1992/01/the-balanced-scorecard-measures-that-drive-performance/ar/1> (12 Mayıs 2011).

KARLUK Rıdvan, "Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Katkısı", TCMB Yayınları, 2001, <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/kitap2/turkyabsermyat.doc>.(12 Mayıs 2011).

KAYA Yasemin Türker, "Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri 1997-2000", Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Mali Sektör Politikaları Dairesi Çalışma Raporları, No:2002/1, Haziran 2002.

KRISHNAN Mayuram S. ve Diğerleri, "Customer Satisfaction for Financial Services: The Role of Products, Services, and Information Technology", Ross School of Business Working Paper Series, No.99-004, June 1998.

LEVINE R. ve ZERVOS S., "Stock Markets, Banks, and Economic Growth", The American Economic Review, Vol: 88, Iss: 3, 1998.

LEWIS Mervyn ve DAVIS Kevin, Domestic and International Banking, Massachusetts: MIT Press, 1987.

LINDENBERG Eric ve ROSS Stephan A., "Tobin's Q and Industrial Organization, Journal of Business, Vol.54, No.1, January1981.

MATZLER Kurt ve Diğerleri, "The Relationship Between Customer Satisfaction and Shareholder Value", Total Quality Management, Vol.16, No. 5, 2005.

McFADDEN Cathrine, "Foreign Banks in Australia", The World Bank Mimeo, 1993.

MELLO Luiz de, "Foreign Direct Investment, International Knowledge Transfers, and Endogenous Growth: Time Series Evidence," University of Kent Studies in Economics Series, No: 9610, 1996.

MOLYNEUX Philip ve THORNTON John, “Determinants of European Bank Profitability”, *Journal of Banking and Finance*, Vol.16, No.6, 1992.

NACEUR Samy Ben, “The Determinants of Tunisian Banking Industry Profitability: Panel Evidence”, *Applied Financial Economics*, Vol.11, No.3, 2001.

OYMAN Sumru, “Stratejik Yönetim Sürecinde Performans Ölçümü ve Dengeli Sonuç Kartı Uygulaması: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İçin Bir Değerlendirme”, (Uzmanlık Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Muhasebe Genel Müdürlüğü, 2009).

PINTJENS Stephan, *The internationalization of the Belgian Banking Sector: A Comparison With the Netherlands, Norwell: Kluwer Academic Publishers, Norwell, 1994.*

POMERLEANO Micheal ve VOJTA George J., “What Do Foreign Banks Do In Emerging Markets? An Institutional Study”, *The World Bank, International Monetary Fund, and Brookings Institution 3rd Annual Financial Markets and Development Conference, April 19-21, 2001.*

RAJAN Raghuram G. ve ZINGALES Luigi, “Financial Dependence and Growth”, *The American Economic Review*, Vol. 88, Iss.3, 1998, s. 559-586.

SANCHEZ Esther -PEINADO, “Internationalization Process of Spanish Banks: Strategic Orientation After Mergers”, *European Business Review*, Vol.15 , Iss.4, 2003.

SAUNDERS Anthony ve SCHUMACHER Liliana, “The Determinants of Bank Interest Margins: An International Study”, *Journal of International Money and Finance*, Vol.19, No.6, 2000.

SLAGER Alfred, *The Internationalization of Banks: Patterns, Strategies, Performance*, New York: Palgrave Macmillan, 2006.

SMITH Roy ve Ingo WALTER, *Global Banking*, 2.nd edition, New York: Oxford University Press, 2003.

SOUSSA Farouk, “A Note on Banking FDI in Emerging Markets: Literature Review and Evidence from M&A Data”, London: Bank of England, 2004.

SULLIVAN Daniel, “Measuring the Degree of Internationalization of a Firm”, *Journal of International Business Studies*, Vol.5, Iss.2, 1994.

ŞAKAR Birgül, “Türk Banka Sektörünün Yapısal Değişimler Açısından Analizi”, *Uluslararası Finans Sempozyumu 2009, İstanbul, 16/10/2009*

TERRELL Henry S., “The role of foreign banks in domestic banking markets”, Financial Policy and Reform in Pacific-Rim Countries, Ed. H.Cheng, Lexington: Lexington Books, 1986.

TSCHOEGL Adrian, “Financial Crises and the Presence of Foreign Banks”, Systemic Financial Crises: Containment and Resolution, Ed. by P. Honohan, L. Laeven, New York: Cambridge University Press, 2005.

TUNAY Batu ve SİLPAR Murat, “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi I”, TBB Araştırma Tebliği Serisi, Nisan 2006.

TUNAY Batu ve SİLPAR Murat, “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi II”, TBB Araştırma Tebliği Serisi, Nisan 2006.

UNCTAD, World Investment Report 2009.

USTASÜLEYMAN Talha, “Bankacılık Sektöründe Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: Ahs-Topsis Yöntemi”, Bankacılar Dergisi, Sayı 69, 2009, s.34.

WILLIAMS Barry, “Positive Theories of Multinational Banking: Eclectic Theory Versus Internalization Theory”, Journal of Economic Surveys, Vol.11, Iss.1, 1997, s.73.